

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна**

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
КРУГЛОГО СТОЛУ
28 квітня 2017 року**

Харків – 2017

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
КРУГЛОГО СТОЛУ
28 квітня 2017 року**

Харків – 2017

УДК 341 (082)
ББК 67.910я43
Е 24

Редакційна колегія:

Л. В. Новікова – кандидат юридичних наук, доцент
Я. О. Григоренко – кандидат юридичних наук, доцент
А. В. Стаценко – кандидат юридичних наук, доцент
Ю. О. Толстенко – кандидат юридичних наук, ст. викладач
Г. Ю. Федорова – ст. лаборант з в/о

Адреса редакційної колегії:

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, пл. Свободи, 6, к. 264, тел. (057) 705-10-59
ел. адреса: inter_law@karazin.ua

Е 24   Європейська система захисту прав людини. Матеріали науково-практичного круглого столу (28 квітня 2017 року). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 154 с.

До збірника увійшли тези наукових доповідей студентів вищих навчальних закладів та молодих вчених, а також спеціалістів у сфері міжнародного права та міжнародних відносин, що присвячені актуальним проблемам становлення та розвитку європейської системи захисту прав людини.

Збірник буде корисним та цікавим для наукових, науково-педагогічних співробітників вищих навчальних закладів та наукових установ, студентів, юристів, правозахисників, аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, а також для тих осіб, які цікавляться питаннями захисту прав людини.

У збірнику максимально точно збережені стиль, орфографія та пунктуація авторських текстів. Відповідальність за зміст доповідей несуть автори цих доповідей.

УДК 341 (082)
ББК 67.910я43

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2017

ЗМІСТ

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ (матеріали науково-практичного круглого столу)

<i>Alina Khoruzha</i> Child Euthanasia in the International Practice: Legal and Moral Aspects.....	7
<i>Starik Olena Igorivna</i> Osce Policy on Human Rights Protection Issues in Ukraine	10
<i>Абузов Олег Іванович</i> Условия приемлемости жалоб в Европейский суд по правам человека.....	13
<i>Аввакумова Анастасия Владимировна</i> Группа экспертов по вопросам противодействия торговли людьми: механизм мониторинга конвенции Совета Европы по противодействию торговле людьми	16
<i>Атчалко Дмитро Володимирович</i> Європейська комісія проти расизму та нетерпимості	20
<i>Бабкіна Юлія Олександрівна</i> Всесвітня організація інтелектуальної власності.....	23
<i>Барыбина Жанна Михайловна</i> Деятельность комитета по правам ребенка: современный аспект	26
<i>Ботштейн Олена Ігорівна</i> Право на аборт і евтаназію як складові права на життя та їх захист Європейським судом з прав людини	30
<i>Брехунець Аліна Сергіївна</i> Судова практика європейського суду з прав людини щодо питань застосування тортур	33
<i>Варнавська Кароліна Андріївна</i> Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права в Україні.....	38
<i>Гава Анастасія Григорівна</i> Європейські стандарти у сфері захисту прав в'язнів.....	42
<i>Голубченко Аліна В'ячеславівна</i> Права дітей, як невід'ємна частина загальних прав людини	46
<i>Григоренко Яна Александрова</i> Исполнение решений Европейского суда по правам человека в Украине.....	49
<i>Калибаба Захар Олегович</i> Деятельность адвоката в Европейском суде по правам человека	52

<i>Кальницкая Элеонора Юрьевна</i> Международная правовая защита беженцев	56
<i>Карпиченкова Марія Михайлівна</i> Мінімальний рівень жорстокості у судовій практиці Європейського суду з прав людини	59
<i>Кирт Мария Андреевна</i> Защита прав мигрантов в соответствии с нормами Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод	62
<i>Коваль Юлия Вадимовна</i> Подача индивидуальной жалобы в Европейский суд по правам человека	65
<i>Корсунська Ася Едуардівна</i> Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: на шляху до викорінення гендерних стереотипів і жорстокості щодо жінок	68
<i>Курилко Мария Сергеевна</i> Международно-правовая защита женщин от насилия в рамках Совета Европы.....	73
<i>Лемішко Юрій Миколайович</i> Стан захисту законних прав і свобод людини в Україні на підставі рішень Європейського суду з прав людини	75
<i>Литвішко Ксенія Юріївна</i> Загальна характеристика актів права Європейського Союзу.....	78
<i>Мамутова Діана Сергіївна</i> Міжнародно-правовий захист прав дітей: аспекти	81
<i>Маркова Єлизавета Миколаївна</i> Практика Європейського суду з прав людини у сфері захисту прав потерпілих від дії особливих умов (збройних конфліктів, окупації, анексії територій).....	84
<i>Медяник Анна Евгеньевна</i> Дискриминация в современной Европе и основные пути борьбы с ее проявлениями	88
<i>Мінько Валерій Сергійович</i> Міжнародно-правовий захист прав людини	92
<i>Олійник Карина Євгенівна</i> Особенности захисту прав жінок, що перебувають в місцях позбавлення волі в контексті міжнародного захисту прав людини	94
<i>Пацай Данил Александрович</i> Защита прав беженцев в Европейском Союзе	98

<i>Пожидаетова Ирина Игоревна</i> Правове значення та вирішення справ стосовно евтаназії у Європейському суді з прав людини.....	102
<i>Пугач Александра Володимирівна</i> Захист прав біженців у Європейській системі права	106
<i>Руденко Оксана Едуардівна</i> Захист дітей від насилля в рамках Ради Європи	110
<i>Саксонова Дарія Едуардівна</i> Міжнародно-правовий захист прав жінок	113
<i>Стаценко Артур Володимирович</i> Деякі проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні. європейський досвід	117
<i>Ситник Юлия Владимировна</i> Европейские стандарты борьбы с гендерной дискриминацией в отношении женщин.....	120
<i>Толстенко Юлия Александрівна</i> Діяльність Європейського комітету проти катувань у сфері захисту прав в'язнів	124
<i>Тушинова Катерина нагрівна</i> Боргова тюрма: заборона існування згідно з Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод	128
<i>Філоненко Лілія Сергіївна</i> Право власності фізичних та юридичних осіб в Європейській системі захисту прав та свобод людини	131
<i>Форицова Вікторія Олександрівна</i> Трудова дискримінація жінок в Європейському Союзі в контексті захисту прав людини.....	136
<i>Цагурія Медея Рауліївна</i> Міжнародний правовий захист від расової дискримінації.....	140
<i>Церковная Анна Андреевна</i> Конвенция о защите прав человека и основных свобод.....	144
<i>Чайкіна Марина Костянтинівна</i> Заборона катувань в рамках Ради Європи	147
<i>Шестопалова Альона Сергіївна</i> Практика застосування Європейським судом з прав людини статті 3: поводження та покарання, що принижують гідність	151

CHILD EUTHANASIA IN THE INTERNATIONAL PRACTICE: LEGAL AND MORAL ASPECTS

Alina Khoruzha

A student of International Relations,
International Information and Security Department
V.N. Karazin Kharkiv National University
e-mail: alina.horuzha@yandex.ru

Key words: child euthanasia, moral aspect, legal aspect, the right to die

*«Euthanasia is a long, smooth-sounding word,
and it conceals its danger as long, smooth words do,
but the danger is there, nevertheless.»
(Pearl S. Buck)*

The issue of euthanasia has been examined by many scientists in the medical and legal area for many decades. It is still actual in today's fast-changing world, because there are lots of pros and cons of the euthanasia problem, especially when children are concerned.

The objective of this article is to analyze the moral and legal aspects of the child euthanasia, which can be observed not only as the right to life, rather than the right to die. The European law is considered to be one of the most humane, if not the most. But it is Europe where «the right to die with dignity» is still legalized. The number of countries, which want to set the physician-assisted suicide or euthanasia in their legislature, is increasing.

The term «euthanasia» was first applied at the beginning of the seventeenth century by English philosopher F. Bacon (1561 – 1626) in his work «Advancement of learning», and was explained as «the death without pain» [2, p. 225]. Euthanasia (from Greek: εὐθανασία; «good death»: εὖ, eu; «well» or «good» – θάνατος, thanatos; «death») is the practice of intentionally ending life in order to relieve pain and suffering [7].

«The right to death with dignity» also comes into several different forms, each of which brings a different set of rights and wrongs. The main forms are as follows: active and passive, voluntary and involuntary, indirect euthanasia. The active form (its division is assisted suicide) suggests the idea that a person deliberately causes the patient's death. Many people find it morally unsatisfactory because the patient dies in the result of this particular act – for example, when a person is killed by being given an overdose of pain-killers. Passive euthanasia depends on withdrawing treatment (switching off a machine that is keeping a person alive, so that they die of their disease) and withholding treatment (not carrying out surgery that will extend life for a

short time). Passive euthanasia is known to be not so radical as active euthanasia. And another form of euthanasia is indirect and it is usually used to reduce patient's pain and is believed to be morally acceptable [6].

Sometimes euthanasia can be classified as voluntary and non-voluntary. Voluntary form can be used when a person is unconscious or otherwise unable to make a meaningful choice between living and dying, and an appropriate person takes the decision on their behalf. Non-voluntary euthanasia generally includes cases where the person is a child who is mentally and emotionally able to take the decision, but is not regarded in law as old enough to take such a decision, so someone, as usual his/her parents or else, must take it on their behalf in accordance with the law [8].

Nowadays euthanasia is officially legalized in the Netherlands (from 2001), Belgium (from 2002), Colombia, and Luxembourg (from 2009) and assisted suicide is legal in Switzerland, Germany, Japan, Canada, and in the US states of Washington, Oregon, Colorado, Vermont, Montana, Washington DC, and California. There is some difference between euthanasia and assisted suicide. Euthanasia is an intervention undertaken with the intention of ending a life to relieve suffering, for example a lethal injection administered by a doctor. Assisted suicide is any act that intentionally helps another person to kill themselves, for example by providing them with the means to do so, most commonly by prescribing a lethal medication [4].

There are some limitations connected with the age of patient. For example, in the Netherlands, only a patient between the ages of 16 and 18 may request euthanasia or assisted suicide. Besides, the parent or guardian does not have a veto, but must be consulted. The patients aged between 12 and 16 may also qualify, but only if their parent or guardian consents. In Belgium, a patient under the age of 18 may request euthanasia with parental consent. Additional scrutiny of the child's competence is required, and suffering based on a psychiatric disorder is excluded [1].

The problem of child euthanasia in the United Kingdom is not so radical as in Belgium or the Netherlands. In November 5, 2006 The Nuffield Council on Bioethics launched an enquiry in into critical care in fetal and neonatal medicine, looking at the ethical, social and legal issues which may arise when making decisions surrounding treating extremely premature babies. Nowadays «right to die» is officially illegal in the UK [5].

Many people cannot understand why euthanasia is very dangerous. But fortunately there are also a lot of those who realize the seriousness of the situation. Euthanasia is a contradictory matter and the discussion of its moral and ethical aspect continues. It is very important to look through the arguments against euthanasia. First of all, euthanasia would not only be for people who are «terminally ill». Many doctors who diagnose their patients' health status set a specific life expectancy (like six months), and there are lots of precedents when people continue to live even for

several years after it. Secondly, «the right to die» can become a means of health care cost containment. And this statement is really true, for example, in Canada hospital stays are being shortened, while at the same time, funds have not been made available for home care for the sick and elderly. So, people do not have another way and take a chance of being given «the right to die». Thirdly, legalizing euthanasia and assisted suicide lead to suicide contagion. Many teenagers can decide that «the death with dignity» is legitimate answer to life's problems. And the last statement to be mentioned: euthanasia is a rejection of the importance and value of human life and it is really true that with euthanasia no one's life is being saved – life is only taken [3].

As for the child's «right to die», the only thing that comes to mind is fear and despair of this little person. Realizing the fact that his/her life depends on their parents is associated with violence, even if there is no hope to live.

The decriminalization of euthanasia by the Parliamentary assembly of the Council of Europe (PACE) requires controlling its fulfillment according to the principles of law. And in January 25, 2012 the PACE implemented the resolution (1859) «Protecting human rights and dignity by taking into account previously expressed wishes of patients». According to it «euthanasia, in the sense of the intentional killing by act or omission of a dependent human being for his or her alleged benefit, must always be prohibited. This resolution thus limits itself to the question of advance directives, living wills and continuing powers of attorney» [9]. Except the Netherlands and Belgium, member-states of the Council of Europe and The PACE are still criticizing the euthanasia and assisted suicide.

Summing up the observations made, it is necessary to note that the child euthanasia is officially legalized in two countries: Belgium and the Netherlands. «The right to die» violates lots of moral and ethical aspects and nowadays many European countries are against this practice. Most governments find it illegal, because children usually are not aware of what is going on and factually only their parents or else can take this fatal decision. But the general practice shows that the main principles of law protect human rights in this area, as an example of it The PACE and its resolution.

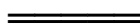
Academic adviser: A. Statsenko, PhD in law, associate professor at the international relations, international information and security department of V.N. Karazin Kharkiv National University.

Науковий керівник: Стаценко А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Literature:

1. Анікіна Г.В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні / Г.В. Анікіна // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 25–34. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09agvevu.pdf>.

2. Хімченко С.А. Доктринальні підходи до проблеми легалізації в Україні [Електронний ресурс] // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – 2010. – № 55. – С. 225–233. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/app/2012_46/Himchenko.pdf.
3. Arguments Against Euthanasia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euthanasia.com/argumentsagainsteuthanasia.html>.
4. Assisted dying: What does the law in different countries say // BBC News Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/world-34445715>.
5. Doctors: let us kill disabled babies // Internet Archive of Articles / Times Online News Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20081202031052/http://www.timesonline.co.uk/article/0,,2087-2437921.html>.
6. Ethics guide. Forms of euthanasia // BBC News Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/ethics/euthanasia/overview/forms.shtml>.
7. Euthanasia Fact Sheet. The world Federation of Right to Die societies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldrtd.net/euthanasia-fact-sheet>.
8. Euthanasia facts. The basics. Euthanasia definitions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euthanasia.com/definitions.html>.
9. Protecting human rights and dignity by taking into account previously expressed wishes of patients. Resolution. Doc: 1859 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefATDetails_E.asp?FileID=18064.

OSCE POLICY ON HUMAN RIGHTS PROTECTION ISSUES IN UKRAINE

Starik Olena Igorivna

3rd year student, group UMI-31
speciality «International Information»
V.N. Karazin Kharkiv National University
e-mail: lena_1996_@ukr.net

Key words: OSCE, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Special monitoring mission (SMM), Human Dimension Issues, Gender Focal Point Network, tolerance, democracy.

For the last few years, Ukraine has been experiencing deep economic and political crisis due to the conflict that is ongoing in eastern Ukraine. Since the end of 2013, there have been many cases of violation of human rights. In 2015, the second ceasefire agreement was signed between the opposing parties that resulted in the fighting slowing down in 2016. However, in the past few months it has resumed. International organizations were called to assist Ukraine in dealing with the conflict and achieving lasting peace. The largest regional security organization in the world – the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) – takes a great part in stabilizing the situation in Ukraine. This study analyzes OSCE’s reports on human

rights situation in Ukraine, achievements and results made by unarmed civilian observers since 2014.

Following a request to the OSCE by the Ukrainian government, the Special monitoring mission to Ukraine (SMM) was deployed on 21 March 2014. Its main tasks are to monitor the situation in Ukraine, set peace and facilitate dialogue between all the sides.

The key element of the OSCE'S security concept is human rights protection. The Helsinki Final Act (1975) is considered the Organization's founding document. The OSCE monitor and report impartially on the human rights situation in its 57 member-states including Ukraine. The mandate of the Mission is 24/7 in all regions of Ukraine. Observers publish daily reports on the OSCE website. They are available in three languages: English, Ukrainian, and Russian [3].

The OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) is aimed at providing Ukraine with support and expertise to promote democracy, rule of law, human rights, tolerance and non-discrimination.

In 2015 ODIHR implemented the project on Strengthening Dialogue among Civil Society and with Key Government Stakeholders on Human Dimension Issues in Ukraine. Project developers held meetings, workshops and seminars concerning human rights monitoring, democratic governance, tolerance and non-discrimination across the country [1].

ODIHR is working with Ukrainian government and civil society on programming to tackle hate crimes motivated by prejudice, such as racism and xenophobia. This includes publishing hate crimes statistics annually, training police forces to recognise and investigate hate crimes and working with civil communities to counter hate crimes on the ground.

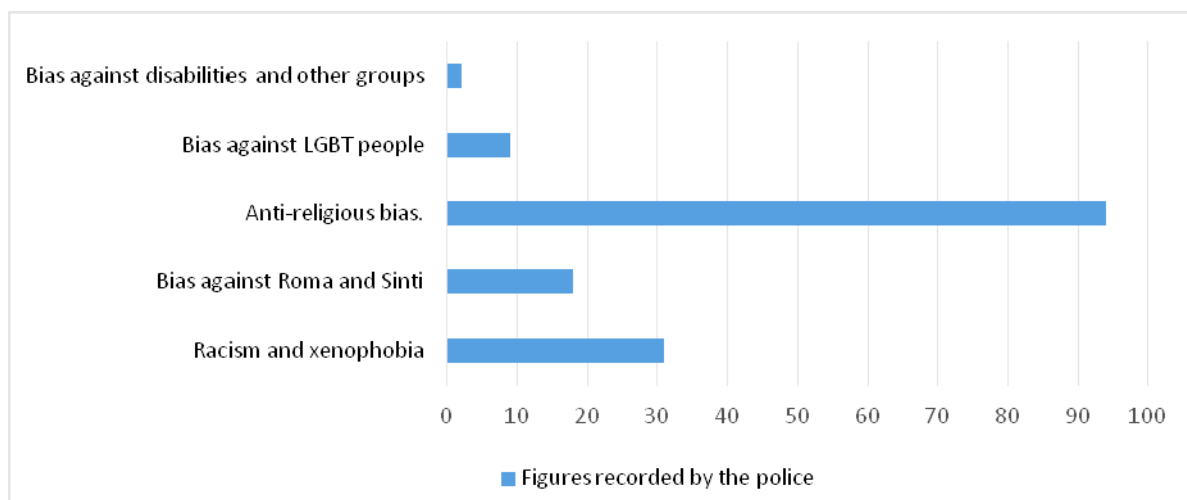

Fig. 1. Hate crimes recorded by police by bias motivation

Source: The State Statistics Committee of Ukraine, compiled by the author

In 2015 Ukraine submitted data on hate crimes to the OSCE [2]. It is presented in Figure 1.

The largest number of crimes were committed on the grounds of religious and racial intolerance. According to statistics, these crimes include mainly physical assaults, arsons, incitement to violence, damage to property and attacks against places of worship. This situation should be of serious concern to us.

In 2015 and 2016 the ODIHR's project focused on promoting interfaith dialogue, increasing security of religious communities and implementing international standards on freedom of belief in Ukraine.

In addition, OSCE activity aims at ensuring gender equality and promoting women's rights in Ukraine. The SMM Gender Focal Point Network was established in 2015. Their ideas and activities are based on Resolution 1325 (UNSCR 1325) on Women, Peace, and Security.

Nowadays Ukrainian women are underrepresented at high-ranking positions. As shown in Figure 2 women constitute the majority of civil servants at lower-level positions. On the other hand, they make up only 13,3 % of the first grade officials [4]. However, women's involvement in the peace-building process and decision-making in Ukraine is essential.

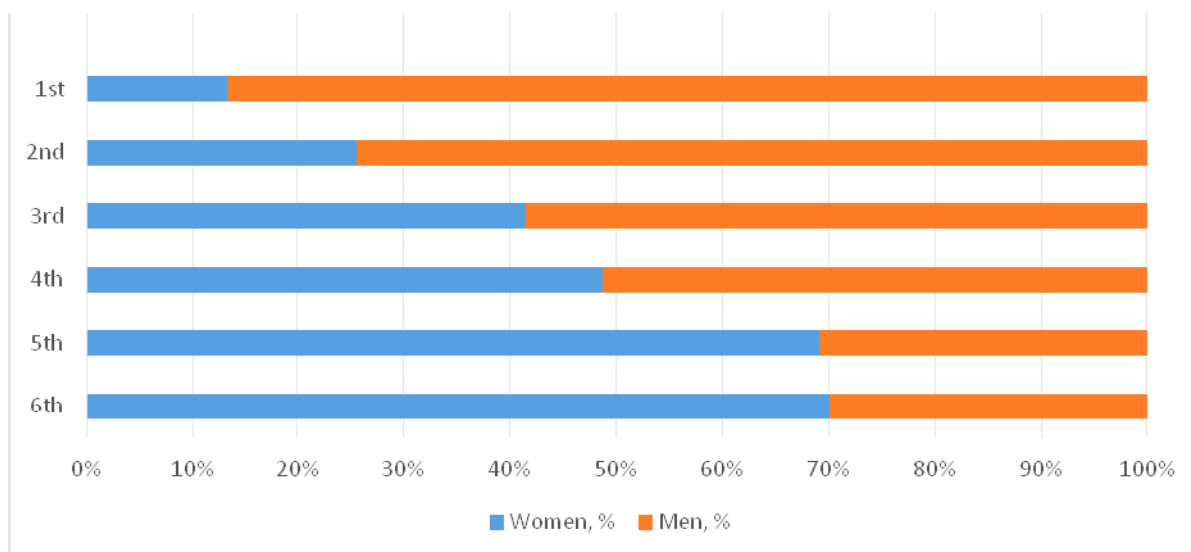

Fig. 2. Senior officials, by sex and grade in Public Service in Ukraine (as of 2010)

Source: The State Statistics Committee of Ukraine, compiled by the author

According to a Monitor with the OSCE Special monitoring mission to Ukraine, «the conflict in Ukraine has increased the risk of gender-based violence». That is why, the Network is working with civil society groups and international organizations to reinforce gender equality and support women.

In summary, nowadays Ukraine still has unsolved problems concerning human rights protection, such as intolerance, discrimination, gender inequality etc. The

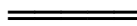
government should unify the society and avoid social differentiation, so that to prevent social conflicts. Gaining support from OSCE, Ukraine has more chances to promote democratic values among different groups and set rule of law.

Academic adviser: Y. Grygorenko, PhD in law, associate professor at the international relations, international information and security department of V.N. Karazin Kharkiv National University.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Reference:

1. Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.osce.org/odihr/ukraine/factsheet?download=true>.
2. OSCE ODIGR Hate crimes reporting: Ukraine. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://hatecrime.osce.org/ukraine?year=2015>.
3. OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine – The Facts. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.osce.org/ukraine-smm/116879?download=true>.
4. Ukrainian Women's Fund Women's Participation in Politics and Decision-Making in Ukraine: Strategy Paper. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.osce.org/odihr/85974?download=true>.

УСЛОВИЯ ПРИЕМЛЕМОСТИ ЖАЛОБ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СУД ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Абузов Олег Иванович

студент кафедры международных отношений,
международной информации и безопасности
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
e-mail: oleg.abuzov22@gmail.com

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека; Конвенция о защите прав человека и основных свобод; приемлемость жалоб

Рассмотрение вопроса о приемлемости жалобы является обязательной и самостоятельной стадией процесса в Европейском суде по правам человека (далее – Суд) проводится единоличным судьей, комитетом, палатой или Большой палатой в целях выявления соответствия жалобы критериям приемлемости. Согласно ст. 27 Конвенции о защите прав человека и основных свобод (далее – Конвенция), единоличный судья вправе объявить неприемлемой индивидуальную жалобу, если таковое решение может быть принято без дополнительного изучения жалобы. Главное обстоятельство, подлежащее

установлению на данной стадии, – это выявление соответствия жалобы критериям приемлемости (ст. 35 Конвенции) Итоговый акт стадии – решение о приемлемости, которое выносится как в форме отдельного решения, так и без такового. В последнем случае данный акт отражается в постановлении Суда [1, с. 172-173].

Жалоба может быть принята к рассмотрению лишь при соблюдении условий приемлемости (ст. 35 Конвенции). На любой стадии разбирательства Суд может отклонить жалобу, которую он сочтет неприемлемой (п. 4 ст. 35 Конвенции). К условиям приемлемости относятся условия приемлемости жалоб и условия о компетенции Суда.

Существует три группы оснований неприемлемости: материальные, юрисдикционные, процессуальные [4]. К процессуальным относятся: 1) несоблюдение требований об исчерпании внутренних средств правовой защиты; 2) несоблюдение предельно допустимого периода обращения в Суд (до принятия Протокола № 15 к Конвенции, срок составлял – 6 месяцев, после его принятия – 4 месяца (ст. 4 Протокола)); 3) анонимность жалобы; 4) аналогичность жалобы той, которая уже была рассмотрена Судом или на данный момент рассматривается, при условии отсутствия в ней нововыявленных фактов; 5) злоупотребление правом подачи жалобы (согласно ст. 35 Конвенции, злоупотреблением является любое поведение заявителя, которое противоречит цели права подачи жалобы и препятствует функционированию Суда или проведению процесса в Суде).

В полном объеме процессуальные основания распространяются лишь на индивидуальные жалобы. В отношении межгосударственных жалоб действуют условия об исчерпании внутренних средств защиты. Одновременно требование исчерпания внутренних средств не распространяется на жалобы, предметом которых является несовместимость с Конвенцией законодательства или административной практики ответчика. Несмотря на то, что остальные процессуальные основания на межгосударственные жалобы не распространяются, лежащие в их основе принципы могут иметь отношение к межгосударственным спорам. В практике Суда и Европейской комиссии по правам человека (далее – Комиссия) можно найти случаи, когда они рассматривали аргументы государств-ответчиков об «идентичности» жалобы в контексте принципа *res judicata* или наличия у государства-заявителя правового интереса. Рассматривая межгосударственные дела, Комиссия неоднократно указывала, что не исключает применимости к разбирательству дела на основании Конвенции общего принципа, запрещающего злоупотребление правом обращения в международный орган [2, с. 304].

Юрисдикционные основания касаются несовместимости жалоб с положениями Конвенции и Протоколов (ст. 35 Конвенции). В случае отсутствия компетенции Суда по конкретной жалобе, она объявляется неприемлемой и отклоняется. Юрисдикционные основания в полном объеме распространяются как на индивидуальные жалобы, так и на жалобы межгосударственные, хотя в отношении последних речь не может идти о несовместимости по смыслу ст. 35 Конвенции. В решении по делу Грузия против России Суд отметил: «Пункт 3 ст. 35 Конвенции, который позволяет Суду отклонять жалобы, в частности, на том основании, что они несовместимы с положениями Конвенции, не применяется в отношении жалоб, поданных на основании ст. 33 Конвенции... Тем не менее это не может помешать Суду установить... в соответствии с общими признаками, регулирующими осуществление юрисдикции международными судами, имеет ли он какую-либо вообще юрисдикцию рассматривать поставленный перед ним вопрос» [3].

Материальные основания неприемлемости имеют место, когда жалоба является явно необоснованной (такое основание имеет место, когда, по мнению Суда, в жалобе не имеется свидетельств наличия нарушения прав, закрепленных в Конвенции о защите прав человека и основных свобод). Также такое основание может быть, если заявитель не понес значительного ущерба, кроме случаев, когда принцип уважения прав человека требует рассмотрения жалобы по существу и когда дело не было надлежащим образом рассмотрено внутригосударственным судом (данное правило внесено Протоколам № 14, и состоит в том, что нарушение должно достигать минимального уровня тяжести, оправдывающего его рассмотрение международным судом; оценка этого минимального уровня – относительна и зависит от обстоятельств дела). Поскольку последнее основание было включено в Конвенцию с целью снизить загруженность Суда индивидуальными жалобами, оно не имеет отношения к межгосударственным делам. Первое основание также не применяется к межгосударственным жалобам, однако любопытно, что, сделав соответствующее заявление в одном из решений, Комиссия «под натиском» аргументов государства-ответчика отметила, что ст. 27 Конвенции (аналог нынешней ст. 35) не исключает применения общего правила, предусматривающего возможность объявления межгосударственной жалобы неприемлемой, если с самого начала ясно, что она полностью необоснованна или иным образом не соответствует требованиям подлинного предложения о нарушении [2, с. 305-306].

Таким образом, для того чтобы жалоба была приемлема и рассмотрена Судом, нужно удостовериться в отсутствии процессуальных, материальных или же юрисдикционных оснований отказа жалобы указанных выше.

Научный руководитель: Григоренко Яна Александровна, к.ю.н., доцент кафедры международных отношений, международной информации и безопасности Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина.

Литература:

1. Терехов К.И. Структура процесса в Европейском суде по правам человека: стадии рассмотрения дел / К.И. Терехов. // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2009. – 175 с.

2. Толстых В.Л. Институты международного правосудия: учеб. пособие / под ред. В.Л. Толстых. – М.: Международные отношения, 2014. – 504 с.

3. Georgia v. Russia (II) (dec.), no. 38263/08, § 64, 13 December 2011. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108097>.

4. Practical guide on admissibility criteria [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf.

**ГРУППА ЭКСПЕРТОВ ПО ВОПРОСАМ
ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ:
МЕХАНИЗМ МОНИТОРИНГА КОНВЕНЦИИ СОВЕТА ЕВРОПЫ
ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ТОРГОВЛЕ ЛЮДЬМИ**

Аввакумова Анастасия Владимировна

студентка группы УП-31

факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина

email: avvakumova.anastasiia@gmail.com

Ключевые слова: ГРЕТА, Конвенция Совета Европы по противодействию торговле людьми, механизм мониторинга, торговля людьми, эксплуатация.

На данном этапе развития общества одной из важнейших актуальных проблем, которая привлекает внимание всё мировое сообщество, является торговля людьми. В эпоху глобализации, упрощения процедур пересечения границ и увеличения миграционных потоков торговля людьми все больше приобретает транснациональный характер и не может рассматриваться отдельно от нелегальной миграции, преступлений связанных с подделкой документов, отмыванием денег, коррупцией и организованной преступности в целом. Торговля людьми затрагивает почти все страны мира либо в качестве исходного пункта, либо пункта транзита, либо пункта конечного назначения.

Несмотря на то, что самой известной формой торговли людьми является сексуальная эксплуатация, сотни тысяч жертв становятся также объектом

торговли для целей принудительного труда, подневольной работы в качестве домашней прислуги, детского попрошайничества или извлечения органов. В мировом масштабе каждая пятая жертва торговли людьми – это дети, которых эксплуатируют в целях принудительного попрошайничества. На долю женщин приходится две трети жертв мировой торговли людьми [8, с. 118].

Эксплуатация людей приносит организованным преступным группам огромные деньги. В европейских странах торговля людьми – это один из наиболее прибыльных видов нелегального бизнеса, который, по данным Управления ООН по борьбе с наркотиками и преступностью (ЮНОДК), ежегодно приносит преступным группам около 3 млрд. долл. США [7]. В Европе в сферу насильственной и унижительной сексуальной эксплуатации вовлечены свыше 140 000 жертв [5].

В связи со значительным повышением риска эксплуатации и роста торговли людьми, в рамках Совета Европы (далее – СЕ) 3 мая 2005 года Комитетом министров (СМ) была принята Конвенция о противодействии торговле людьми (далее – Конвенция). Основываясь на уже существующих международно-правовых документах, Конвенция выходит за рамки минимальных стандартов, согласованных в них, и укрепляет защиту, предоставляемую жертвам. Конвенция имеет всеобъемлющую сферу применения, охватывающую все формы торговли людьми как национальной, так и транснациональной, связанной или не связанной с организованной преступностью, которая касается всех лиц, ставших жертвами торговли людьми (женщины, мужчины или дети). К формам эксплуатации, которые подпадают под действие Конвенции, относятся: сексуальная эксплуатация, принудительный труд или услуги, рабство или обычаи, сходные с рабством, подневольное состояние и изъятие органов [6].

Глава VII Конвенции регламентировала создание контрольного механизма за выполнением ее норм – Группу экспертов по вопросам противодействия торговле людьми (далее – ГРЕТА). ГРЕТА состоит минимум из 10 и максимум из 15 членов. При формировании состава учитываются гендерная и географическая сбалансированность, а также многодисциплинарный характер знаний экспертов. Члены ГРЕТА заседают в своем личном качестве и должны быть независимыми и беспристрастными в осуществлении своих полномочий. Они избираются из числа граждан государств, являющихся сторонами Конвенции, сроком на четыре года с возможным переизбранием на один период (ст. 36) [6]. На сегодняшний день в ГРЕТА работает 15 экспертов, которые представляют такие страны как Франция, Ирландия, Голландия, Болгария, Молдова, Латвия, Бельгия, Испания, Украина, Словакия, Великобритания, Австрия, Румыния, Армения, Кипр [2].

ГРЕТА проводит оценку хода осуществления Конвенции сторонами следуя процедуре, разделенной на циклы. Каждый цикл составляет период в 4 года (ст. 2). Однако, данный период может быть изменен, если члены ГРЕТА единодушно примут такое положение [1].

Первый цикл осуществляется путем отправки анкеты государству-члену Конвенции. ГРЕТА самостоятельно выбирает конкретные положения Конвенции, на которых будет основываться оценка цикла. Для первого цикла оценки ГРЕТА выбирает положения Конвенции, которые будут обеспечивать обзор осуществления Конвенции каждой стороной. Стороны должны ответить на анкету в течение срока, установленного ГРЕТА. Ответы на нее должны быть подробными и содержать все необходимые справочные тексты. В противном случае это вызовет подозрение и ГРЕТА может запросить дополнительную подробную информацию. Принимая во внимание информацию, которая представлена стороной, а также любую другую достоверную информацию, имеющуюся в ее распоряжении, ГРЕТА может назначить докладчиков для оценки конкретной ситуации в стране и, в случае необходимости, для посещения данной страны (ст. 3) [1].

При необходимости ГРЕТА может самостоятельно запрашивать информацию у структур гражданского общества. Они должны быть активными в области борьбы с торговлей людьми и включать национальные коалиции организаций или национальных отделений международных неправительственных организаций (ст. 8) [1].

В дополнение к информации, представленной в письменной форме, ГРЕТА может принять решение о визите в страну, если она сочтет необходимым дополнить эту информацию или оценить практическую реализацию принятых мер. Для этого ГРЕТА назначает делегацию для проведения поездки. Делегация состоит из докладчиков для отчета и (или) нескольких других членов ГРЕТА. Важным моментом при отборе делегации является тот факт, что член ГРЕТА, являющийся гражданином соответствующей стороны, не должен быть членом делегации.

Докладчики составляют проект доклада, который состоит из 3 частей:

– *описательная часть* – содержит выводы, связанные с осуществлением стороной оцениваемых положений Конвенции. Она должна быть подготовлена на основе ответов на вопросник и информации, собранной ГРЕТА;

– *аналитическая часть* – содержит обоснованные наблюдения за выполнением стороной Конвенции;

– *выводы* – в выводах излагаются предложения и рекомендации относительно того, каким образом сторона может разрешить выявленные проблемы (ст. 14) [1].

Новый доклад ГРЕТА на повестку дня поставил вопрос о торговле детьми и их эксплуатации. В 6-м общем докладе (период с 1 января до 31 декабря), опубликованным 30 марта 2017 года, ГРЕТА подчеркивает серьезные пробелы в предотвращении торговли детьми, в выявлении и защите детей-жертв торговли людьми. В докладе сказано, что с 2012 по 2015 год жертвами торговли людьми в 12 европейских странах были идентифицированы 4 361 ребенок. В среднем дети составляют четверть идентифицированных жертв торговли людьми, однако этот показатель отличается в разных странах. Дети становятся жертвами торговли людьми как внутри страны, так и за её пределами, для различных форм эксплуатации (сексуальная эксплуатация, принудительный труд, домашнее подневольное состояние, вынужденное попрошайничество, принудительная преступная деятельность или принудительный брак) [4].

В 5-м общем докладе (период с 1 октября 2014 г. до 31 декабря 2015 г.), опубликованным 16 марта 2016 года, ГРЕТА подчеркивает широко распространенные пробелы в выявлении и защите жертв торговли людьми среди лиц, просящих убежища, беженцев и мигрантов. ГРЕТА отметила, что значительное количество несопровождаемых несовершеннолетних, детей, женщин, пропадают без вести вскоре после их размещения в приемных центрах, что создает для них дополнительные риски, связанные с торговлей людьми и эксплуатацией [3].

Таким образом, благодаря такому механизму действий ГРЕТА, существует возможность оценить нынешнюю ситуацию противодействию торговли людьми в европейских странах. Доклады ГРЕТА представляют собой подтверждение того, что страна-член Конвенции выполняет или не выполняет свои обязательства по защите прав человека, по обеспечению специальных мер, направленных на ликвидацию спроса, порождающего эксплуатацию людей на территории государства, по усилению мер пограничного контроля, законности и действительности документов для удостоверения личности. Следовательно, обязательства государств в отношении идентификации и защиты являются оружием против торговли и эксплуатации людей.

Научный руководитель: Толстенко Ю.А. к.ю.н., старший преподаватель кафедры международных отношений, международной информации и безопасности Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина.

Литература:

1. GRETA'S Rules of procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a983c>

2. Official site of the Council of Europe. Action against Trafficking of Human Beings [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta>

3. The 5th general report of GRETA's activities of 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168063093c>

4. The 6th general report of GRETA's activities of 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680706a42>

5. The Globalization of Crime. A Transnational Organized Crime Threat Assessment (UNODC) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.unodc.org/documents/data_and_analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf

6. Конвенция Совета Европы по противодействию торговле людьми от 16 мая 2005 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a937a>

7. Официальный сайт Управления ООН по борьбе с наркотиками и преступностью [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.unodc.org/toc/ru/crimes/human-trafficking.html>

8. Сакаева О. И. Торговля людьми как самостоятельное проявление международной преступной деятельности / О. И. Сакаева // Журнал российского права. – 2013. – № 3. – 154 с.

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА НЕТЕРПИМОСТІ

Атчалко Дмитро Володимирович

студент

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: dimetriy1997@mail.ru

Ключові слова: Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Європейська комісія проти расизму та нетерпимості, Європейська конвенція з прав людини, рекомендації.

Актуальність даної теми обумовлена низкою чинників. Незважаючи на те, що у сучасному міжнародному праві склався і затвердився принцип поваги до прав та свобод особистості, навіть у найрозвинутіших країнах трапляються випадки різного роду дискримінацій. Наприклад, для Східної Європи гострою проблемою є питання расизму [3, с. 104]. Велике значення має загальна заборона дискримінації, оскільки вона виражає загальний осуд безпідставності відмінностей у поведженні за будь-якими ознаками.

Рада Європи є провідною організацією континенту із захисту прав людини. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського Союзу [4]. Так, держави-члени Ради Європи визнали обов'язковість Європейсь-

кої конвенції з прав людини (набула чинності у 1953 р.) – міжнародний договір, що регламентує захист прав людини, демократії та верховенства права.

Ст. 14 Конвенції забороняє дискримінацію «Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії» [1].

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) має юрисдикцію притягати держав, що порушили норми Конвенції, до відповідальності.

В рамках Ради Європи діє такий інституційний механізм, як, Європейська комісія проти расизму та нетерпимості, функції та мета створення якої описані нижче.

Отже, Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (далі – ЄКРН) є органом з прав людини, який спеціалізується на питаннях, пов'язаних з боротьбою проти расизму, дискримінацією за ознакою «раси», етнічного чи національного походження, кольору шкіри, громадянства, релігії або мови (расова дискримінація), ксенофобії, антисемітизму і нетерпимості [2].

Загальноєвропейська комісія складається з незалежних членів. Вона була створена главами держав і урядів країн-членів. Її створення відбулося на першій зустрічі на глав держав і урядів Ради Європи, а статут був прийнятий Комітетом міністрів організації 13 червня 2002 року. ЕКРН складається з 47 членів, які призначаються на підставі їх незалежності, неупередженості, морального авторитету і досвіду у вирішенні питань, що стосуються расизму, расової дискримінації, ксенофобії, антисемітизму та нетерпимості. Кожна держава-член Ради Європи призначає одну людину для роботи у комісії.

Статутна діяльність ЄКРН охоплює моніторинг країн, роботу по загальним темам і відносини з громадянським суспільством [2]. Що стосується роботи по загальних темах, то комісія видає загальні рекомендації щодо політики (General Policy Recommendations), далі ЗРП, які містять керівні принципи, які використовуються при розробці національних стратегій розрішення питань ксенофобії. Деякі рекомендації стосуються інструментів, необхідних для ефективної боротьби проти расизму і нетерпимості. Наприклад, ЗРП № 1 визначає основні вимоги до боротьби із расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю, ЗРП № 2 ідентифікує спеціалізовані органи, які повинні бути встановлені в національному рівні, ЗРП № 4 виступає за систему національних досліджень даних питань, а ЗРП № 7 визначає ключові аспекти, які будуть включені до національного законодавства.

Також Комісія зачіпає у своїх рішеннях боротьбу проти расизму у конкретних галузях, таких як інтернет, тероризм, шкільна освіта, поліція, спорт та зайнятість. Нарешті, деякі рекомендації пов'язані з конкретними вразливими групами, наприклад ЗРП № 3 про циган, ЗРП № 5 про мусульман та № 9 про

антисемітизм. Важливим етапом роботи ЄКРН в процесі аналізу ситуації в кожній державі Ради Європи є процес проведення конфіденційних переговорів з представниками органів державної влади країни, по якій складається доповідь, перед остаточним затвердженням доповіді.

У своїй роботі з моніторингу країн ЄКРН аналізує ситуацію в кожній країні-члені і виносить рекомендації щодо вирішення будь-яких проблем, пов'язаних з расизмом та нетерпимістю [4]. Щорічно делегації комісії відвідують близько 10 країн-членів з метою дослідження методів боротьби країн із проблемами, імплементації рекомендацій у законодавство та підведення підсумків щодо позитивних чи негативних зрушень стосовно питань, що належать до юрисдикції комісії у країні.

Робота комісії організована в тури [4]. У 2013 р. Комісія приступила до роботи на 5-му турі моніторингу ситуацій у країнах-членах. Звіти зосередити увагу на чотирьох основних питаннях, спільних для всіх країн. До них відносяться законодавчі проблеми, нетерпимість мови, насильство і інтеграція політики. Доповіді також стосуються специфічних для кожної країни тем, з наведеними рекомендаціями щодо їх вирішення.

Публікація доповідей ЄКРН є важливим етапом у розвитку діалогу між комісією і урядом держав-членів, що ставить на меті вишукування рішень проблем расизму та нетерпимості, з якими зустрічаються сторони.

Комісія також має особливі відносини з незалежними органами, відповідальними за боротьбу з расизмом, расовою дискримінацією, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю на національному рівні (спеціалізовані некомерційні органи) і з відповідними міжурядовими органами, такими як Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй та ОБСЄ. Для того, щоб бути ефективною у боротьбі проти расизму і нетерпимості, ЄКРН повинна звертатися до суспільства в цілому. Тому недержавні організації є ключовими партнерами для комісії. Вони є важливими джерелами інформації про становище груп, які охоплюються мандатом ЄКРН. Ці організації є основними гравцями в справі реальних змін на національному рівні.

Після публікації доповідей ЄКРН щодо моніторингу країн, на національному рівні проводяться конференції. Вони організовані спеціалізованими органами і спрямовані на представників громадянського суспільства і національні органи, а їх основна мета полягає у заохочуванні до пошуку спільних шляхів вирішення проблем расизму та нетерпимості, а також забезпеченні реалізації рекомендацій ЄКРН щодо цих питань [3, с. 104]. Також на європейському рівні, Комісія організовує семінари з тем, що становлять особливий інтерес. Ці тематичні зустрічі покликані встановити зв'язок між

національними ситуаціями і міжурядовому рівні і об'єднати спеціалізовані органи та інших міжнародних партнерів.

Отже, можна зробити висновок про те, що комісія є важливим органом континентального значення, на який покладається важливе завдання щодо боротьби з проявами ксенофобії, нетерпимості та расизму. Проблеми вирішуються шляхом проведення аналізу ситуації у країнах-членах комісією, вироблення політики щодо вирішення цих проблем, а саме наданні рекомендацій країнам, проведенні таких заходів як конференції, круглі столи, надання висновків та оцінок стосовно роботи країн-членів у напрямку вирішення питань, що належать до юрисдикції даного органу.

Література:

1. Європейська конвенція з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Загальнополітичні рекомендації комісії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/library/publications.asp>

3. Калмикова О. С. Міжнародне співробітництво в боротьбі з окремими видами дискримінації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук «Міжнародне право» / Калмикова О. С. – Харків, 2016. – 104 с.

4. Офіційний сайт Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp

ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Бабкіна Юлія Олександрівна

студентка групи УМІ-31

напрямок підготовки 6.030204 – Міжнародна інформація

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: yuliababkina@ukr.net

Ключові слова: інтелектуальна власність, Всесвітня організація інтелектуальної власності, нормативно-правові акти, законодавство, Паризький союз, Бернський союз.

Сьогодні проблема захисту прав інтелектуальної власності охоплює майже всі суспільні сфери й тому відіграє дуже важливу роль у розвитку будь-якої країни. В сучасному світі інтелектуальна, творча діяльність набуває все більшого значення майже в усіх сферах цивільно-правових відносин, пов'язаних із розвитком суспільства. Поняття «інтелектуальна власність» надається в Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, яка

була підписана 14 липня 1967 року в Стокгольмі. Стаття 2 цієї Конвенції визнає, що «інтелектуальна власність» включає права, що відносяться до: літературних, художніх і наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо і телевізійних передач; винаходів у всіх сферах діяльності людини; наукових відкриттів; промислових зразків; торговельних марок, фірмових найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній та художній сферах [3].

Перш за все, можна зробити висновок, що у широкому розумінні під поняттям «інтелектуальна власність» слід розуміти права на результати інтелектуальної діяльності в зазначених сферах та комерційні позначення.

Таким чином, під інтелектуальною власністю слід розуміти не продукт інтелектуальної діяльності людини як такий, а право власності на певну категорію результатів інтелектуальної діяльності, що, з одного боку, заслуговують правової охорони, а з іншого боку мають інтелектуальний, творчий характер.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) – міжнародна міждержавна організація, створена на основі Конвенції, ухваленої у 1967 році державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів. У 1974 році ВОІВ стає спеціалізованою установою ООН. Її Секретаріат – Міжнародне бюро ВОІВ – розташовується у Женеві з 1974 року.

ВОІВ виконує адміністративні функції щодо 26 договорів, у тому числі Конвенції про заснування ВОІВ. За активної участі країн-членів, ВОІВ здійснює діяльність, спрямовану на формування глобальної політики у сфері інтелектуальної власності, узгодження національних законів і процедур у цій сфері; надання послуг міжнародним заявникам щодо отримання прав на об'єкти промислової власності; обмін інформацією; надання технічної, організаційної та консультативної допомоги державам-членам ВОІВ; сприяння у розв'язанні спорів у сфері інтелектуальної власності між суб'єктами приватного права тощо.

Метою діяльності цієї міжнародної організації є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом забезпечення співробітництва між державами та забезпечення адміністративного управління багатосторонніми договорами, що регулюють правові та адміністративні аспекти інтелектуальної власності.

ВОІВ має три керівні органи – це органи, затверджені в рамках Конвенції ВОІВ, а саме: Генеральна Асамблея (членами якої є держави-члени ВОІВ, які також є членами Паризького та/або Бернського союзів), Конференція (членами якої є всі держави-члени ВОІВ) та Координаційний комітет. Генеральною

Асамблеєю ВОІВ обирається Генеральний директор, який є виконавчим головою ВОІВ.

Отже, ВОІВ – це глобальний форум, що займається питаннями політики, зміцнення співпраці, надання послуг та інформації в галузі інтелектуальної власності.

Україна, як держава-засновник ООН, стала членом ВОІВ у 1970 р. Восени 1992 р. Уряд України заявив про продовження дії на території держави ряду основних міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності і з цього часу співробітництво з ВОІВ розвивається і розширюється. Україна входить до всіх керівних органів ВОІВ, а також бере активну участь у діяльності Комітетів ВОІВ.

Отже, під інтелектуальною власністю в міжнародних угодах та законодавстві більшості держав розуміється сукупність немайнових та майнових прав на результати творчої діяльності та прирівняні до них результати. Уся міжнародна система охорони інтелектуальної власності прагне до формування й функціонування єдиних підходів до забезпечення її прав. Однак, зважаючи на швидкий розвиток технологій, виникають нові методи порушення норм міжнародного права у сфері інтелектуальної власності. Через це необхідні подальший розвиток і вдосконалення міжнародних нормативно-правових актів у сфері захисту інтелектуальної власності.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Література:

1. Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів від 24 лип. 1971 р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
2. Міжнародні договори України з питань інтелектуальної власності / [упоряд.: А. М. Горнісевич, С. М. Болелій]. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2013. – 442 с.
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 лип. 1967 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_169.
4. Солощук М. Введення в інтелектуальну власність (тема 1) / М. Солощук, М. Капінос, Е. Лерентович // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 1. – С. 69–77.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КОМИТЕТА ПО ПРАВАМ РЕБЕНКА: СОВРЕМЕННЫЙ АСПЕКТ

Барыбина Жанна Михайловна

студентка группы УП-42

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина

e-mail: zhanna.barybina@mail.ru

Ключевые слова: Конвенция ООН о правах ребенка; права ребенка; защита прав ребенка; Комитет по правам ребенка.

Основным международно-правовым документом, который обеспечивает защиту прав ребенка, является «Конвенция ООН о правах ребенка» (далее – Конвенция), принята резолюцией 44/25 Генеральной Ассамблеи от 20 ноября 1989 года, и предусматривает как гражданские и политические права (ст. 6 – право на жизнь, ст. 8 – право на гражданство и т.д.), так и социальные и экономические (ст. 24 – право на пользование услугами системы здравоохранения, ст. 26 – право на социальное обеспечение и т.д.) [3, с. 256]. Таким образом, Конвенция позволяет комплексно обеспечивать права и свободы такой социальной группы, как дети (каждое человеческое существо до достижения им 18-летнего возраста – ст.1), кроме того, такой подход позволяет комплексно оценивать состояние прав ребенка в том или ином государстве [1, с. 134].

Украина присоединилась к Конвенции 27 сентября 1991 года [3, с.256].

«В целях рассмотрения прогресса, достигнутого государствами-участниками в выполнении обязательств, принятых в соответствии с этой Конвенцией, учреждается **Комитет по правам ребенка**» (ст. 43). Комитет состоит из десяти экспертов, избираемых на совещаниях государств-участников из числа кандидатур, выдвинутых государствами. Члены Комитета выступают в личном качестве, срок их полномочий – 4 года [3, с. 256]. Эксперты должны обладать высокими нравственными качествами и признанной компетенцией в области, охватываемой Конвенцией [6, с. 150].

Государство-участник в течение двух лет после вступления Конвенции в силу в отношении него должно представить Комитету доклад о «прогрессе», достигнутом в области защиты прав ребенка. После этого, государство должно представлять доклады каждые пять лет [1, с. 135].

Прежде, чем попасть на рассмотрение в Комитет, доклад предварительно изучается рабочей группой [3, с. 255]. Кроме доклада, рабочая группа

рассматривает информацию, которая поступает от иных договорных органов по правам человека.

Органы и специализированные учреждения ООН могут принимать участие в проводимых рабочей группой обсуждениях и представлять необходимую информацию [3, с. 257].

Окончательные результаты проводимого рабочей группой обсуждения оформляются в виде «перечня вопросов». Этот перечень содержит информацию по вопросам, которые, по мнению Комитета, необходимо обсудить в первую очередь. Перечень направляется соответствующему правительству вместе с приглашением принять участие в предстоящем пленарном заседании Комитета, посвященном рассмотрению соответствующего доклада [2, с. 153].

Такой подход позволяет правительствам лучше подготовиться к предстоящему обсуждению [6, с. 150]. В ходе обсуждений могут затрагиваться проблемы, не отраженные в перечне вопросов, поэтому Комитет предпочитает обсуждать доклады с высокопоставленными должностными лицами, например, с министрами или их заместителями, а не с представителями, не обладающими правом на принятие решений.

По завершении процесса рассмотрения доклада Комитет принимает «заключительные замечания», в которых подводится итог рассмотрения доклада. Заключительные замечания подлежат широкому распространению в государстве-участнике и должны служить основой для проведения национальных дебатов по вопросу о путях содействия соблюдению положений Конвенции [1, с. 136]. Рассматривая Заключительные замечания в качестве важного документа, Комитет ожидает от правительств выполнения содержащихся в них рекомендаций.

Конвенция о правах ребенка не содержит процедуру рассмотрения конкретных жалоб, направляемых детьми или их представителями. Вместе с тем, Комитет может запрашивать «дополнительную информацию, касающуюся осуществления Конвенции» (п. 4. ст. 44). Такая дополнительная информация может быть запрошена у правительства, например, в случае обнаружения признаков наличия серьезных проблем [6, с. 150].

«Процедура представления государствами-участниками докладов носит конструктивный характер и направлена на развитие международного сотрудничества и обмена информацией» [5, с. 14]. Ее целью является обозначение проблем и обсуждение мер по их устранению. Кроме того, Комитет может обращаться с просьбами о помощи в специализированные органы и учреждения ООН, включая Международную организацию труда, ЮНЕСКО, Всемирную организацию здравоохранения, Детский фонд ООН и другие компетентные органы [2, с. 154].

Комитет по правам ребенка является органом 18 независимых экспертов, наблюдающих за выполнением государствами-участниками Конвенции о правах ребенка. Комитет также наблюдает за выполнением двух Факультативных протоколов к Конвенции, касающихся участия детей в вооруженных конфликтах и торговли детьми, детской проституции и детской порнографии. 19 декабря 2011 г. Генеральная Ассамблея ООН одобрила третий Факультативный протокол, касающийся процедуры сообщений, который позволит детям обращаться в Комитет с жалобами касательно нарушений их прав, закрепленных в Конвенции и первых двух Факультативных протоколах к ней.

Как уже отмечалось, государства должны предоставить первоначальный доклад через два года после присоединения к Конвенции, а затем периодические доклады каждые пять лет. Комитет изучает каждый доклад и излагает государству-участнику свои соображения и рекомендации в виде «заключительных замечаний».

Комитет также изучает первоначальные доклады, которые должны предоставить государства, присоединившиеся к первым двум Факультативным протоколам к Конвенции, касающимся участия детей в вооруженных конфликтах и торговли детьми, детской проституции и детской порнографии.

Комитет собирается в Женеве и обычно проводит три сессии в год, которые включают три недели пленарного заседания и одну неделю предварительной сессии рабочей группы. Комитет также публикует толкования содержания правозащитных положений, известные как общие замечания по тематическим вопросам, и проводит дни общей дискуссии.

Наконец, Комитет обладает правом вносить предложения и рекомендации общего характера, основанные на информации, получаемой из докладов государств и соответствующих органов ООН [4, с. 501]. Такие предложения и рекомендации общего характера направляются любому заинтересованному государству-участнику и сообщаются Генеральной Ассамблее ООН наряду с замечаниями государств-участников, если таковые имеются [5, с. 14].

Совет Европы также уделяет немало внимания проблеме защиты прав детей. Основой этой деятельности является **Европейская конвенция об осуществлении прав детей** (далее- Европейская Конвенция), принятая в Страсбурге 25 января 1996 г.

Европейская конвенция базируется на Конвенции ООН о правах ребенка и имеет целью не столько создание новых материальных прав – они закреплены в Конвенции ООН, сколько повышение их защиты путем закрепления процессуальных (т.е. процедурных) прав детей при рассмотрении судебными органами дел, касающихся детей [1, с. 134]. К таким делам Европейская Конвенция причисляет семейные дела, в том числе те, которые связаны с

исполнением родительских обязанностей, например, в отношении места проживания детей и доступа к ним [2, с. 151].

В Европейской Конвенции закреплены такие права: право быть проинформированным и высказывать свое мнение во время рассмотрения дела, право на ходатайство о назначении специального представителя (адвоката или организации, уполномоченной действовать в интересах ребенка), право осуществлять все или часть полномочий стороны в деле, и некоторые другие полномочия [4, с. 501]. Следует отметить, что ребенком в Конвенции признается лицо до достижения 18-летнего возраста, но перечисленные права может осуществлять только «ребенок, имеющий достаточный уровень понимания». Указанный уровень определяется внутренним законодательством государств-участников [2, с. 150].

Для обеспечения максимально полной имплементации Конвенции, согласно ст. 16, создается **Постоянный комитет**. Деятельность этого органа основана на «рассмотрении проблем, касающихся Конвенции», а именно:

- рассмотрение любых вопросов, касающихся толкования или выполнения Конвенции;

- предложения поправок к Конвенции и рассмотрение поправок, предлагаемых государствами-участниками;

- предоставление консультаций и помощи национальным органам, обеспечивающим реализацию Конвенции на внутригосударственном уровне, а также помощь в их международном сотрудничестве [4, с. 501].

Состоит Постоянный комитет из представителей государств-участников.

Процедуры Комитета рассчитаны на широкое сотрудничество с другими органами и организациями, занимающимися защитой прав детей [2, с. 151].

Комитет может формировать собственные правила процедуры. Решения могут приниматься только при наличии кворума, который составляет половину представителей Сторон. Решения Комитета принимаются большинством присутствующих, однако, рекомендации, которые содержат заключения Комитета об исполнении Конвенции одной из Сторон, принимаются большинством в три четверти.

Научный руководитель: Григоренко Яна Александровна, к.ю.н., доцент кафедры международных отношений, международной информации и безопасности Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина.

Литература:

1. Бирюков П.Н. Международное право. Учебное пособие. – М.: Юрист, 1998. – 378 с.

2. Гомьен Д. Короткий путеводитель по Европейской Конвенции по правам человека / Донна Гомьен. – Львов: Кальвария, 1998. – 176 с

3. Бисага Ю.С. Право Европейского Союза / Ю.С. Бисага, М.М. Палинчак, І.В. Решетар. – Ужгород, 2007. – 386 с.
4. Дженис М. Европейское право у отрасли прав человека: Источники и практика применения / М. Дженис, Р. Кей, Є. Бредли., 1997. – 624 с.
5. Права ребенка. // Изложение фактов №10. – Женева: Издательство ООН, 1998. – С. 16
6. English K., Stapleton A. A Practical Guide to Monitoring Human Rights. – HR Centre, University of Essex, 1995. – P. 245.

ПРАВО НА АБОРТ І ЕВТАНАЗІЮ ЯК СКЛАДОВІ ПРАВА НА ЖИТТЯ ТА ЇХ ЗАХИСТ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Ботштейн Олена Ігорівна

студентка групи УП-41

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: botshteyn@gmail.com

Ключові слова: право на життя, аборт, евтаназія, Європейський суд з прав людини.

Життя є найвагомимим із соціальних та правових благ особистості. Незважаючи на беззаперечне загальне визнання права на життя, це право, закріплене у великій кількості внутрішньодержавних актах, а також регіональних та універсальних міжнародних актах, але все одно містить низку невирішених питань, які мають, беззаперечно, важливе значення для розвитку сучасного правового суспільства. До сьогодні проблеми евтаназії та абортів викликають запеклі суперечки філософів, медиків та юристів. Існує також низка протиріч з питань реалізації окремих аспектів права на життя, випадків його обмеження, а також обов'язку держав щодо його захисту.

Проголошуючи захист права на життя, Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), тим не менше, не визначає його початковий та кінцевий моменти. Лише Європейська комісія з прав людини в рішенні по справі Н. проти Норвегії від 19 травня 1992 року визначила, що «обмеження, передбачені як другим реченням п. 1, так і п. 2 ст. 2 за своєю природою належать лише до особи, яка вже народилася і не можуть застосовуватися щодо дитини, яка повинна народитися» [4, с. 22]. З цього приводу Гом'єн Донна пише: «Комісія дійшла висновку про те, що визнання безумовного права утробного плоду на життя суперечило б змісту та цілям Конвенції. Однак Комісія визнала, що

держава може встановлювати певні обмеження при здійсненні права на аборт, не порушуючи при цьому вміщеного у статті 8 права вагітної жінки на приватне життя. У цій справі Комісія навмисно залишила відкритим питання про права утробного плоду» [1, с. 10].

Позиція ЄСПЛ щодо права на життя ненародженої дитини знайшла своє відображення в рішенні по справі «Во проти Франції» від 8 липня 2004 року. В обставинах справи зазначалося, що на шостому місяці вагітності, громадянка Франції, перебуваючи в лікарні, була помилково прийнята за іншу пацієнтку, що знаходилася в лікарні для операції. Так, у результаті помилково проведених процедур вагітність заявниці не могла тривати за медичними показниками, та зародок віком 20 – 21 тиждень врятувати не вдалося. Заявниця наполягала на порушенні низки її прав, у тому числі права на життя з боку співробітників госпіталю. ЄСПЛ, розглянувши докази сторін, дійшов висновку, що в конкретному випадку дійсно мало місце порушення статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2, с. 6].

Рішення у справі «Во проти Франції» варте особливої уваги, якщо врахувати, що в раніше розглянутих справах Європейська комісія незмінно приходила до висновку, що право на життя відповідно до статті 2 Конвенції не повинно розповсюджуватися на людський ембріон. У зазначеному рішенні ЄСПЛ дійшов висновку, що «за обставин цієї справи життя зародка було безпосередньо пов'язане з життям матері та могло бути захищене нею, особливо враховуючи відсутність конфлікту прав матері та батька, так само як прав ненародженої дитини та її батьків, тоді як втрата зародка була викликана ненавмисною недбалістю з боку третіх осіб» [2, с. 7]. Суд ухилився від чіткого висловлення своєї позиції з питання, що, власне, стало підставою для розгляду справи, а тому лише зазначив, що «ні бажано, ні навіть можливо при існуючому стані справ відповісти на абстрактне питання – чи підпадає ненароджена дитина під дію статті 2 Конвенції».

Виходячи з розглянутої практики ЄСПЛ та Європейської комісії у контексті статті 2 Конвенції, можна зробити висновок, що аборт у стандартній своїй формі не визнається порушенням права людини на життя. Як було зазначено в рішенні у справі «Во проти Франції», право на життя може бути визнано порушеним лише за специфічних обставин, шляхом встановлення причинно-наслідкового зв'язку, що призвів до аборту та смерті зародка. Отже, загальна практика розгляду ЄСПЛ спорів щодо моменту початку правової охорони життя зводиться до концепції виникнення права на життя саме з моменту народження.

Що стосується питання про добровільне припинення життя, то фактично єдиним прикладом міжнародно-правового розгляду та відповідно, єдиною чітко

вираженою позицією міжнародного органу щодо евтаназії є на сьогоднішній день справа «Претті проти Сполученого Королівства», яка розглядалася в судових органах Великобританії та в ЄСПЛ. Нагадаємо, що в липні 2001 року адвокат Дайєн Претті, яка страждала невиліковним та смертельним захворюванням рухових нейронів, звернувся до Директора публічних переслідувань «з проханням дати зобов'язання не піддавати чоловіка заявниці судовому переслідуванню у випадку, якщо останній надасть їй допомогу в здійсненні самогубства». Отримавши відмову, заявниця звернулася із заявою про перегляд рішення в судовому порядку. Рішенням Високого суду заявлене клопотання було відхилено, а подане апеляційне заперечення не було враховано Палатою лордів. Заявниця звернулася до ЄСПЛ зі скаргою на порушення статті 2 (право на життя), статті 3 (захист від катувань та жорстокого поводження), статті 8 (право на свободу думки і переконань) та статті 14 (захист від дискримінації за будь-яких підстав) Конвенції з боку Великобританії. У своїй заяві Претті зазначила, що стаття 2 захищає не тільки право на життя, але й право обирати, продовжувати життя чи ні, а також «захищає право померти, щоб уникнути нестерпних страждань та приниження». Однак, у рішенні Судом було зазначено, що «Суд не схильний вважати, що «право на життя», гарантоване статтею 2 Конвенції, може бути інтерпретовано в негативній формі ... так само як воно не може створити право на самовизначення в сенсі надання особі права на вибір смерті замість життя» [3, с. 14].

Разом з тим Суд не визнав, що евтаназія є порушенням права на життя та ухилився від коментарів щодо легальності застосування евтаназії у низці країн Європи. Дійсно, Європейський суд не вважає себе зобов'язаним виносити оцінку з питання про те, чи знаходиться законодавство країн в такому стані, що воно не захищає право на життя своїх громадян. Таким чином, Європейський суд визнав, що в справі «Претті проти Сполученого Королівства» влада Великобританії не порушила право на життя, відмовивши чоловікові в його проханні сприяти у самогубстві заявниці. Європейський суд також підтвердив свою позицію вказуючи, що «право на смерть, реалізоване третьою особою або за підтримки органів державної влади, не може впливати зі змісту статті 2 Конвенції» [3, с. 15].

Отже, можна зробити висновок, що сучасні розбіжні погляди на окремі аспекти права на життя можуть призвести до правового конфлікту не тільки внутрішньодержавних правових систем, але й к істотним протиріччям у сфері застосування міжнародного права та здійснення міжнародного правосуддя. Виносячи свої рішення в тих чи інших питаннях, ЄСПЛ намагається дослідити обставини в кожній конкретній справі. Розглядаючи справи про аборт, ЄСПЛ не визнає право на життя ембріона і стверджує, що право на життя виникає з

моменту народження. У справах, що стосуються евтаназії, ЄСПЛ вказує на те, що це окремо право кожної держави – дозволяти чи забороняти такий добровільний спосіб позбавлення людини життя.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Донна Гом'єн. Короткий путівник по Європейській Конвенції з прав людини / Гом'єн Донна. – Львів: Кальварія, 1998. – 80 с.
2. Справа «Во проти Франції»: рішення Європейського суду з прав людини від 8 липня 2004 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravo-medicina.sk/files/Rozne/Vo%20vs.%20France%202004.pdf>
3. Справа «Претті проти Сполученого Королівства»: рішення Європейського суду з прав людини від 29 квітня 2002 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>
4. Туманов В.А. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практика ее применения / В. А. Туманов, Л.М. Энтин. – М.: Норма, 2002. – 336 с.

СУДОВА ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПИТАНЬ ЗАСТОСУВАННЯ ТОРТУР

Брехунець Аліна Сергіївна

студентка

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
e-mail: alina.brekhunets@gmail.com

Ключові слова: тортури, інквізиція, допит, катування, нелюдське ставлення, знущання, погрози, покарання, психологічний тиск.

Висвітлюючи поняття тортур у широкому сенсі, можна сказати, що вони являють собою різновид катувань і процес, який завдає людині біль та муки, незалежно від наявних цілей такої діяльності та її обставин. У вузькому сенсі під тортурами розуміють зазвичай «фізичне насильство, катування при допиті». В цілому суспільна небезпека тортур складається з цілого ряду аспектів. По-перше, катування це крайня форма прояву жорстокості. По-друге, незаконне придушення вільної волі людини і порушення тим самим його прав. По-третє, це діяння завжди порушує соціальні правила і норми взаємин у суспільстві, а тортури з використанням службового становища за умови безкарності стимулюють розвиток корупції.

Аналізуючи історичний аспект тортур, слід зазначити, що їх велика різноманітність застосовувалася в Стародавньому Єгипті, Греції, Стародавньому Римі та в інших античних державах. У період Середніх віків тортури характеризували таку форму кримінального процесу як розшукова діяльність, що має назву інквізиція. Її детально описав у своїх працях американський дослідник Генрі Чарльз Лі, який зазначав, що основне місце тортури мали на другому етапі інквізиційного процесу, тобто під час допиту арештованого. Найбільш бурхливий розвиток інквізиції спостерігався в таких країнах як Італія, Франція та на Піренейському півострові [8].

Процес обмеження застосування тортур та їх скасування, то в Європі цей процес спостерігався лише з кінця XVII ст. Прусія стала першою країною, в якій тортури у процесі судочинства фактично було скасовано у 1754 р. А європейською країною, яка заборонила тортури пізніше за всіх, є Швейцарія (1851 р.) Однією з останніх країн світу, де офіційно закріплювалися тортури, був Ізраїль (застосовували їх до осіб, підозрюваних в тероризмі). Однак після різкої критики громадськості вже у 1999 р. своєю постановою Верховний суд наклав заборону на застосування тортур. На сьогодні тортури заборонені майже в усіх цивілізованих країнах (конституційно або на законодавчому рівні). Їх застосування, наприклад, у період війни визнається військовим злочином і забороняється Женевськими конвенціями [7].

Щодо основного акту у сфері боротьби з тортурями, то ним визнається Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, прийнята Резолюцією 39/46 Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1984 р. Аналізуючи її положення, можна виокремити той факт, що влада будь-якої держави має право кримінального переслідування особи, винної у застосуванні тортур, незалежно від її громадянства і місця вчинення такого діяння [2]. Що стосується контролю за її дотриманням, то на основі ст. 17 цієї Конвенції був створений Комітет проти тортур, що почав свою діяльність 1 січня 1988 р.

Останнім часом посилюється тенденція до кримінально-правової боротьби з тортурями. До законодавства таких країн як Франція, Іспанія, Англія, Греція внесені окремі норми про криміналізацію катувань, а безпосередньо за здійснення такого акту винному загрожує досить значний термін позбавлення волі: у Франції – 15 років, у США – 20 років, у Великобританії здійснення акту застосування тортур може каратися довічним позбавленням волі.

Аналізуючи практику Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ), можна дійти висновку, що найбільшого поширення акти здійснення тортур мають місце у країнах Співдружності Незалежних Держав (далі СНД), і, як правило, на стадії допиту або при поміщенні у слідчий ізолятор.

Так, 29 липня 2010 року ЄСПЛ виніс постанову по справі «Копилов проти Російської Федерації», де Страсбурзькі судді наголосили, що Олег Копилов (житель м. Липецьк) зазнав катувань чи нелюдського ставлення або такого поводження, яке принижує гідність, що в свою чергу порушує ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основних свобод [1], і присудив компенсацію жертві в розмірі 105 тисяч євро. У скарзі Копилов зазначив, що після затримання за підозрою в скоєнні вбивства співробітника міліції (що впливало з обставин наступних допитів) він піддавався жорстокому побиттю під час допиту до тих пір, поки не зізнається у скоєнні вбивства. Зокрема, його били ногами, погрожували згвалтуванням, надягали на нього протигаз із закритими клапанами і т.д. Кримінальне переслідування по факту вбивства було припинено з встановленням того факту, що злочин був скоєний іншими особами. Також заявник зазначив, що він та інші підсудні були побиті конвоєм гумовими кийками в Липецькому обласному суді, коли вони відмовилися піти в зал судового засідання. В результаті у заявника трапився епілептичний припадок і він був госпіталізований прямо з зали суду. Прокуратура відмовила в порушенні кримінальної справи за даним фактом, прийшовши до висновку, що застосування сили в даному випадку відповідало законодавству. У 2008 р. стосовно десяти співробітників міліції було винесено вирок, згідно з яким їм було призначено покарання у вигляді від 2,5 років позбавлення волі умовно до 3-х місяців позбавлення волі. Олегу Копилову було присуджено компенсацію у вигляді 450 тис. рублів (ЄСПЛ дійшов висновку, що ця сума значно менша за компенсації, що зазвичай присуджуються Страсбурзьким судом, посилаючись на Постанову по справі «Міхеєв проти Росії» та «Маслова й Налбандов проти Росії») [5]. Аналізуючи справу, можна побачити, що в цьому випадку суд орієнтується на свою, а не на національну практику при визначенні компенсації.

Стосовно акту побиття заявника гумовими кийками ЄСПЛ також зазначив, що відбулося порушення ст. 3 Конвенції з прав людини, тобто застосована відносно нього сила не відповідала вчиненому порушенню, тобто відмові йти до зали суду. Також можна спостерігати ще одне порушення ст. 3 Конвенції у зв'язку з відсутністю розслідування по даному факту, при якому Страсбурзький суд заявив, що не було проведено розумних пояснень причин відмови в порушенні кримінальної справи. Держава повинна забезпечувати негайне, неупереджене та ефективне розслідування всіх повідомлень про катування та жорстоке поводження, а також кримінальне переслідування винних і їх покарання за законом, гарантувавши при цьому захист потерпілих і свідків тортур, про що наголошується у ст. 12 Конвенції 1984 р.

Щодо самих понять, які безпосередньо викладені у ст. 3 Конвенції 1984 р., то в ній містяться три поняття: «катування», «нелюдське поводження або

покарання», «поводження та покарання, що принижує людську гідність», а критерії оцінки були сформульовані Судом в так званій Грецькій справі 1969 р.

Загроза застосування тортур, якщо можлива її реалізація, також може кваліфікуватися Судом як «нелюдське поведження». Наприклад, в постанові «Гафген проти Німеччини» (2010 р.) Суд прийшов до висновку, що при допиті в поліції прямі загрози заявнику піддати його значним стражданням з метою отримання від нього інформації були настільки серйозними, що повинні кваліфікуватися як нелюдське поведження. Разом з тим спосіб допиту не досяг такого рівня жорстокості, щоб вважатися тортурами [3]. Тобто основна відмінність між тортурами та нелюдським поведженням полягає в ступені страждань, заподіяних потерпілому. Крім того, в рішенні «Гафген проти Німеччини» ЄСПЛ розглянув питання про допустимість доказів, отриманих під загрозою тортур. Суд визначив, що ефективний захист осіб від використання методів розслідування, не сумісних зі ст. 3, може, як правило, вимагати виключення з бази таких доказів. При цьому справедливості судового розгляду будуть під загрозою лише в тому разі, якщо докази, отримані з порушенням ст. 3, матимуть визначальний вплив на засудження заявника.

У 2016 р. ЄСПЛ виніс рішення по справі харків'янки С. Поміляйко. У листопаді 2008 р. з підприємства, де вона працювала, було викрадено комп'ютерну техніку. Начальник охорони вказав правоохоронцям на Поміляйко та її колегу. Вони обидві добровільно з'явилися на допит, після чого їх розвели по різних кімнатах і почали силою вимагати зізнання. У заяві зазначено, що міліціонер завернув руки Світлани за спину та надягнув наручники, після чого зав'язав пакет на її голові, почав душити та одночасно бити по лицю. Не дочекавшись рішення в Україні (розглядали близько 4-х років), вона звернулася до ЄСПЛ, який вирішив спір на користь Поміляйко із зобов'язанням виплати з боку України на користь Поміляйко 20 тис. євро [6]. При розгляді цієї справи також треба ураховувати умови недопустимості зізнання та доказів, що отримані при порушенні ст. 3 Конвенції з прав людини. Але перешкодою у процесі врахування суддею зізнання є проблема визнання правдивим такого зізнання, яке було отримано при порушенні ст. 3 Конвенції.

Порушення державою ст. 3 може бути визнано і в тому випадку, якщо приймається рішення про екстрадицію особи в державу, де вона може стати жертвою катувань або жорстокого поведження. Наприклад, в Постанові «Ходжаєв проти Росії» ЄСПЛ визнав порушення ст. 3 відносно громадянина Таджикистану, який рятуючись від переслідування за приналежність до організації «Хізбут-Тахрір», втік до Росії, де був арештований і поміщений під варту до екстрадиції. Розглядаючи дану справу, Суд, наклавши на прохання адвоката Ходжаєва заборону на екстрадицію до прийняття остаточного рішення,

зазначив, що твердження заявника про те, що в разі екстрадиції в Таджикистан він при порушенні ст. 3 ЄКПЛ може стати жертвою катувань або нелюдського поводження, підтверджуються даними ряду джерел [4]. Треба констатувати, що жорстоке поводження з затриманими є стійкою проблемою Таджикистану і що російська влада не провела розслідування можливого жорстокого поводження в запитуючій країні. Відповідно, здійснення екстрадиції спричинить порушення ст. 3.

Таким чином, дослідження практики застосування Європейським судом з прав людини ст. 3 ЄКПЛ дозволяє сформулювати ряд висновків:

1) Суд виробив певні правові позиції, що дозволяють розмежовувати поняття «катування», «нелюдське поводження або покарання», «поводження та покарання, що принижують гідність»;

2) в кожному випадку негуманного поводження вимагається досягнення певного «мінімуму жорстокості»;

3) частіше за все питання про порушення ст. 3 виникає у зв'язку з перебуванням особи під вартою або у місцях позбавлення волі.

Вирішення проблеми катувань можна знайти шляхом виховання професійної етики працівників правоохоронних органів та виправних установ, а також за допомогою підвищення соціально-економічного рівня життя окремих країн. Важливе значення також має внесення змін у чинні міжнародно-правові норми та реорганізація контрольних механізмів, що, можливо, призведе до підвищення міжнародного співробітництва у сфері боротьби з тортурами та жорстоким, нелюдським або тим, що принижує гідність, поводженням і покаранням.

Науковий керівник: Стаценко А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Європейська конвенція з прав людини // Європейський суд з прав людини Council of Europe. Вільнюс, 2002. – 54 с.

2. Конвенція ООН проти катування та ін. жорстоких, нелюдських та принижуючих гідність видів поводження та покарань від 10 грудня 1984 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

3. Case of Gafgen v. Germany; Application no. 22978/05. The European Court of Human Rights. Judgement, Strasbourg, 2010 [Electronic resource]. – Access mode: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99015>.

4. Case of Khodzhayev v. Russia; Application no. 52466/08. The European Court of Human Rights. Judgement, Strasbourg, 2010 [Electronic resource]. – Access mode: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98621>.

5. Case of Kopylov v. Russia. Application no. 3933/04. The European Court of Human Rights. Judgement, Strasbourg, 2010 [Electronic resource]. – Access mode: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100099>.

6. Case of Pomilyayko v. Ukraine. Application no. 60426/11. The European Court of Human Rights. Judgement, Strasbourg, 2016 [Electronic resource]. – Access mode: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160428>.

7. Кузнецов В. И. Женевские конвенции о защите жертв войны 1949 г., М., 1969; Курс международного права, т. 5, 284 с.

8. Ли, Генри-Чарльз. История инквизиции / пер. А. В. Башкирова, под ред. С. Г. Лозинского. [Т. 1-3] – Видавництво: Ексмо, 2007 р., 512 с.

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА В УКРАЇНІ

Варнавська Кароліна Андріївна

студентка 4-го курсу, група УП-42

напрямок підготовки 6.030202 – Міжнародне право

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: karolina.varnasvsckaya@yandex.ru

Ключові слова: джерела права, закон, прецедент, Європейський суд з прав людини, рішення Конституційного суду України, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

Юрисдикція Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) поширюється на Україну. Правовою підставою для цього є Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року, норми якого надають можливість розглядати рішення ЄСПЛ як і джерело права. Судова практика розвивається у напрямі використання правил, сформульованих у рішеннях ЄСПЛ, у якості обов'язкових правил поведінки у типових ситуаціях. В Україні загальні суди при розгляді справ приймають до уваги та застосовують рішення Європейського Суду з прав людини, оскільки ці рішення були визнані законодавцем джерелом права у ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р.

Визнання практики Європейського суду з прав людини джерелом права є новим для нашої країни правовим явищем, оскільки судовий прецедент в Україні, як країні романо-германської правової сім'ї, традиційно не визнавався джерелом права.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України. Згідно статті 32 Конвенції юрисдикція Європейського суду поширюється на всі питання тлумачення та застосування Конвенції.

Н.І. Севостьянова звертає увагу, на те що на практиці процедура виконання рішення ЄСПЛ передбачає вжиття заходів індивідуального і загального характеру та зауважує: «якщо під час вжиття заходів індивідуального характеру у держав-учасниць Конвенції зазвичай не виникає труднощів, то вжиття заходів загального характеру, спрямованих на усунення системної проблеми та її першопричини, встановленої рішенням ЄСПЛ, що спонукають держави до заповнення прогалин у національному законодавстві або усунення негативної адміністративної практики його застосування, – іноді вимагають глибинних змін у правовій системі» [7, с. 5].

Українці дуже активно використовують механізм звернення до ЄСПЛ і Україна залишається одним із лідерів звернень. Найчастіше заявники скаржаться на порушення ст. 6 Конвенції – право на справедливий суд, чимало скарг щодо катування та неналежних умов тримання під вартою [2, с. 25].

Отже, рішення ЄСПЛ можна вважати офіційною формою роз'яснення основних (невідчужуваних) прав кожної людини, закріплених і гарантованих Конвенцією, яка є частиною національного законодавства, й у зв'язку з цим – джерелом законодавчого правового регулювання і правозастосування в Україні.

Упровадження Конвенції та рішень ЄСПЛ як джерела права у правосудді України отримали розвиток у процесі проведення судової реформи в 2010 року та ухваленням Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5], згідно якою процесуальні кодекси було доповнено нормами про те, що рішення Верховного Суду України, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права (закону), та для всіх судів України.

Варто уваги, що судова практика України свідчить про те, що українські суди застосовують практику ЄСПЛ як джерело права під час винесення рішень.

Зокрема, Вінницький апеляційний адміністративний суд в ухвалі від 30.03.2016 року у справі № 725/296/16-а, мотивуючи свою позицію стосовно визнання поважними причини пропуску строку на апеляційне оскарження, посилається на рішення у справі «Жофр де ля Прадель проти Франції» від 16 грудня 1992 року.

Так, ЄСПЛ акцентує увагу на тому, що право на доступ до суду має бути ефективним. Реалізуючи п.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, кожна держава-учасниця Конвенції має право встановлювати правила судової процедури, у тому числі процесуальні заборони й обмеження, які полягають у тому, щоб судовий процес не перетворився на безладний рух. Разом з тим суд зазначає, що не повинно бути занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, оскільки доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але й реальним.

Також, як приклад, можна навести рішення ВАСУ від 11.04.2016 року у справі № К/800/6092/16, у якому суд, розкриваючи принцип верховенства права, посилається на рішення ЄСПЛ у справі «Bumarescu v. Romania» від 28.11.1999 року. Відповідно до цього рішення, «Право на справедливий судовий розгляд, гарантоване пунктом 1 статті 6 Конвенції, слід тлумачити в контексті Преамбули Конвенції, яка, зокрема, проголошує верховенство права як складову частину спільної спадщини Договірних держав. Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів» [6].

Виходячи зі змісту сформульованої законодавцем правової норми, застосування положень Конвенції при розгляді конкретної справи є обов'язком судді, однак науковцями висловлюються слушні думки, що при здійсненні правосуддя як Конвенція, так і рішення ЄСПЛ мають застосовуватися лише за наявності певних умов, а саме: за наявності в національному законодавстві правових «прогалін» щодо прав людини та основних свобод, які водночас визначені в Конвенції та протоколах до неї; для кращого розуміння тих положень українського законодавства, до яких були внесені зміни або доповнення на підставі відповідних рішень ЄСПЛ; для реалізації на практиці таких основних принципів Конвенції, як «верховенство права», «справедливість», «справедливий баланс», «справедлива сатисфакція», оскільки в чинному вітчизняному законодавстві вони є новими категоріями та повністю не досліджені. Тоді як рішення ЄСПЛ певним чином допомагають їх зрозуміти [3, с. 29].

Сама по собі практика ЄСПЛ є прецедентною, і норми Конвенції не застосовуються судом окремо від тих рішень, які були ним раніше прийняті при застосуванні конкретної статті Конвенції.

При цьому під прецедентами ЄСПЛ розуміють не самі розглянуті справи, а ті основоположні принципи в тлумаченні і застосуванні норм Конвенції, які були покладені в основу судових рішень [1, с. 12].

Обґрунтовуючи рішення, судді ЄСПЛ застосовують норми законодавства, попередні прецеденти та мотивацію суддів при їх прийнятті, цитати з

авторитетних доктринальних джерел, посилення на іноземні прецеденти та законодавство тощо.

Тому національні Верховні суди повинні, зазвичай, брати до уваги загальну прецедентну практику ЄСПЛ. Це позиція Голови Європейського суду з прав людини. Головний юрисконсульт Суду М. Де Сальвіа на науково-практичній конференції, що відбулась 20-23 квітня 2005 року в Уральській державній юридичній академії (м. Єкатеринбург, РФ), теж охарактеризував прецеденти ЄСПЛ як джерело права. О.О. Первомайський доводить, що судовий прецедент, створений практикою ЄСПЛ, потрібно розглядати як джерело права України.

Суддя ЄСПЛ з прав людини С.В. Шевчук підкреслює, що європейське прецедентне право з прав людини служить додатковим джерелом права при застосуванні й тлумаченні конституційних норм про права людини, які співпадають з основними правами, закріпленими в нормах Конвенції. Особа, яка звертається до ЄСПЛ не зобов'язана посилатися на цю Конвенцію у національних судах, якщо вона посиляється на положення національного законодавства аналогічного змісту, як правило, на відповідні конституційні норми про основні права та свободи (справи «Кардо проти Франції» та «Садік проти Греції»).

С.В. Шевчук переконує, що прецедентне право, створене Європейським судом з прав людини є обов'язковим джерелом права України, оскільки 17 липня 1997 року був прийнятий Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції». У п. 1 цього Закону зазначено, що Україна повністю визнає на своїй території дію ст. 46 Конвенції щодо визнання обов'язковою й без укладення спеціальної угоди юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення й застосування Конвенції.

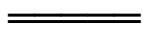
Як додаткову аргументацію на користь цього твердження С.В. Шевчук розглядає пункти а) та б) частини 3 ст. 31 Віденської Конвенції «Про право міжнародних договорів» від 23 травня 1969 року (ратифікована Україною 14 травня 1986 року у складі СРСР), у яких спеціально наголошується, що разом з текстом міжнародних договорів враховується практика його застосування й тлумачення, якщо на це дається згода сторін договору (яку дала Верховна Рада України, ратифікувавши цей Закон) [4].

Підсумовуючи вищенаведене, можна зазначити, що рішення ЄСПЛ можна визнати із певними зауваженнями особливим джерелом права України, яке може застосовуватися судовою системою як додаткове джерело права. За своєю юридичною силою та ступенем значущості при правозастосуванні правові позиції ЄСПЛ схожі із правовими позиціями Конституційного суду України та Постановами Пленуму Верховного суду України.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., к.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Ефименко В. Европейский прецедент для Украины. О вопросах внедрения в национальное судопроизводство практики Европейского суда по правам человека / В. Ефименко // Юридическая практика. – 2007. – № 45. – С. 12-13.
2. Івашків М. Європейський суд з прав людини жодним чином не скасовує рішення національних судів / М. Івашків // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 12(158). – С. 25-26.
3. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України Конвенції про захист прав та основних свобод: навчально-практичний посібник / В.П.Паліюк– М.: Атол, 2003. – С. 264.
4. Кононенко В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело тлумачення Конвенції 1950 р. [Електронний ресурс] / В.Кононенко // Режим доступу: <http://old.helsinki.org.ua/index.php?id=1241692243>
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р., № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 31– ст.545
6. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.vaas.gov.ua/news/rishennya-yevropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-yak-dzherelo-prava/>
7. Севостьянова Н. І. Системні проблеми національного законодавства України у світлі практики Європейського суду з прав людини / Н.І. Севостьянова // Бюллетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 12(158). – С. 5–15.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ В'ЯЗНІВ

Гава Анастасія Григорівна

студентка групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: nastia-gava@mail.ru

Ключові слова: в'язні, європейські стандарти, інституційні механізми захисту прав в'язнів.

Інтенсивний розвиток принципів та норм у міжнародному праві, що стосуються захисту прав людини, стає вагомим частиною процесу прогресивних змін у міжнародному праві та процесу глобалізації в цілому.

Дослідження міжнародного захисту прав в'язнів є актуальним, оскільки, на нашу думку, вони є найбільш незахищеною категорією осіб через те, що обмежені у своїх суб'єктивних правах. Суб'єкти міжнародних відносин

постійно досліджують і вивчають цю проблематику, приймають відповідні нормативно-правові акти як обов'язкового, так і рекомендаційного характеру. Вагомий внесок до міжнародно-правового захисту прав в'язнів зробила саме Рада Європи (далі – РЄ), що є найстарішою регіональною організацією на європейському континенті.

Згідно зі ст. 3 Статуту РЄ, «кожна держава, яка є членом РЄ, зобов'язана визнавати принцип верховенства права та принцип забезпечення для кожної особи, яка перебуває під її юрисдикцією, гарантій щодо здійснення прав людини і основоположних свобод» [6]. Можна зробити висновок, що права людини та їх захист (в тому числі і тієї, яка знаходиться в пенітенціарній установі) є одним із напрямків діяльності РЄ, результати якої закріплюються в найважливіших міжнародно-правових актах і лежать в основі європейського міждержавного співробітництва.

Європейські регіональні нормативно-правові акти можна так же само, як і універсальні, класифікувати на загальні та спеціальні. У рамках Ради Європи були прийняті такі міжнародні договори обов'язкового характеру: Статут Ради Європи (1949 р.); Європейська конвенція про захист прав та основних свобод людини 1950 р.; Європейська соціальна хартія (1961 р.); Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996 р.); Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.).

Обов'язкові міжнародні стандарти в пенітенціарній сфері закріплюють природні невід'ємні права людини, що не можуть бути порушені при позбавленні волі. У розділі I Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено, що позбавлені волі мають право на життя та особисту недоторканність; здоров'я; працю; відпочинок; незастосування до них катувань чи іншого нелюдського поводження; повагу до людської гідності; свободу від рабства; свободу совісті та думок; свободу віросповідання; недоторканність сімейного життя; самовдосконалення [2].

Для забезпечення цих прав міжнародні стандарти рекомендують організувати функціонування установ позбавлення волі таким чином, щоб вони були місцями, де не повинна виникати небезпека для життя, здоров'я та особистої недоторканності як позбавлених волі осіб, так і персоналу. У місцях позбавлення волі в'язні не повинні зазнавати дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану, народження чи за будь-якими іншими ознаками [4].

Комітет міністрів Ради Європи розробляє дуже багато рекомендаційних актів пенітенціарного спрямування. Рекомендації можна віднести до такого

джерела міжнародного права, як «м'яке право». У сучасній міжнародно-правовій системі акти «м'якого права» здебільшого в якості допоміжного способу регулювання міжнародних відносин. Рекомендаційні норми не мають обов'язкової сили, а для їх реалізації мають бути створені відповідні соціально-економічні передумови [7].

Серед рекомендацій, прийнятих Комітетом Міністрів РЄ, у сфері захисту прав в'язнів, можна виділити такі:

1) Резолюція Комітету міністрів Ради Європи про працю ув'язнених від 18 вересня 1975 р.;

2) Рекомендація R (82) 17 державам-членам РЄ стосовно системи ув'язнення та поводження з небезпечними злочинцями (1982 р.);

3) Рекомендація R (87) 3 державам-членам РЄ. Європейські пенітенціарні правила (1987 р.);

4) Резолюція Комітету міністрів Ради Європи про освіту в тюрмах від 13 жовтня 1989р.;

5) Європейські правила щодо загальних санкцій та заходів, оголошені рекомендацією № К. (92) 16 Комітету міністрів Ради Європи;

6) Рекомендація R (93) 6 державам-членам РЄ стосовно тюрем та кримінологічних аспектів контролю за інфекційними захворюваннями, включаючи СНІД, та пов'язані з цим проблеми охорони здоров'я в тюрмах (1993 р.);

7) Рекомендація R (98) 7 державам членам РЄ з етичних та організаційних аспектів охорони здоров'я в тюрмах (1998 р.);

8) Рекомендація R (2006) 2 державам-членам РЄ. Європейські пенітенціарні правила (2006 р.);

9) Рекомендація R (2006) 13 державам-членам РЄ щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається і запровадження гарантій від зловживань (2006 р.) тощо [8].

Серед норм «м'якого права» слід звернути особливу увагу на Європейські пенітенціарні правила (далі – ЄПП). ЄПП є так званим європейським варіантом мінімальних стандартних правила поводження з в'язнями, адаптованим до сучасних пріоритетів і цінностей цивілізованого суспільства. Їх було затверджено 12 листопада 1987 р. і рекомендовано державам-членам РЄ для реалізації в своєму законодавстві й практичній діяльності.

З огляду на те, що режим позбавлення волі не повинен занадто обмежувати контакти в'язнів із зовнішнім світом, то міжнародні стандарти приділяють увагу тим аспектам поводження з позбавленими волі, які спрямовані на підготовку цих осіб до повернення до життя у суспільстві, їх ресоціалізацію. Задля повернення засуджених до життя в суспільстві при кожному закладі ЄПП рекомендують мати соціального працівника, залучати до співпраці громадсь-

кість, підтримувати зв'язки з сім'ями в'язнів, слід вживати відповідних заходів задля того, щоб вони могли зберегти та відновити свої права у галузі своїх громадянських інтересів, соціального забезпечення, соціальних пільг та ін. [1].

Також держава-членам РЄ Комітет міністрів рекомендує застосовувати громадські санкції і заходи замість покарання. Головна їх ідея полягає в тому, що вони дозволяють залишити правопорушників у контакті зі всіма чинними механізмами соціального контролю у суспільстві, надаючи можливість особі реінтегруватися до соціального життя. Також державам рекомендується застосувати до правопорушників такі заходи: умовне звільнення, громадські роботи (тобто неоплачувана робота на користь суспільства); інтенсивний нагляд з боку громадськості; переговори між правопорушником і потерпілим або відшкодування завданої потерпілому шкоди; обмеження свободи пересування (домашній арешт) із використанням електронних методів стеження та ін. [5].

Ратифікація Україною ряду міжнародних документів надала можливість імплементувати міжнародні стандарти поведінки із в'язнями у національне законодавство. Так, 5 травня 1997 р. Україною був підписаний, а потім і ратифікований Протокол № 6 до Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини, який зобов'язав Україну скасувати смертну кару в якості найвищої міри покарання України (22 лютого 2002 р.) [3].

Як бачимо, співробітництво держав в рамках Ради Європи спрямоване на постійне вдосконалення міжнародних стандартів у пенітенціарній сфері та розробку нових механізмів захисту прав в'язнів.

Науковий керівник: Толстенко Ю.О., к.ю.н., старший викладач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Європейські пенітенціарні правила: Додаток до рекомендації № R (2006) 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_032.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: zakon.rada.gov.ua/go/995_004.

3. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_535.

4. Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_230.

5. Рекомендація NR (92) 16 Комітету міністрів державам-членам про Європейські правила щодо загальних санкцій та заходів від 19.10.1992 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_047.

6. Статут Ради Європи від 5 травня 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

7. Толстенко Ю. О. Міжнародне співробітництво в пенітенціарній сфері: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Ю. О. Толстенко – Х., 2015. – 198 с.

8. Council of Europe web-site. Human Rights and Rule of Law. Prisons and Community Sanctions and Measures.Reccomendations [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Recommendations_en.asp/

ПРАВА ДІТЕЙ, ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Голубченко Аліна Вячеславівна

студентка 4 курсу, група УП-41

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: golubchenko.alina@gmail.com

Ключові слова: права дітей, Європейська конвенція про здійснення прав дітей, Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

В будь-якій державі соціальний захист – це один з найважливіших напрямків розвитку держави. Рівень її цивілізованості та суспільства визначається ставленням до найменш захищених та найбільш вразливих його членів, які потребують соціального захисту, у першу чергу до дітей. Діти – це особлива соціально-демографічна група населення віком від народження до 18 років, яка має свої специфічні потреби, інтереси та права, але не володіє достатньою спроможністю відстоювати і захищати їх перед суспільством. З правової точки зору дитина є самостійним суб'єктом права, в тому числі на неї поширюється весь комплекс громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав людини. У міжнародному аспекті ідея прав дитини розвивалася поступово протягом багатьох сторіч. Але активізувався цей процес тільки в ХІХ ст., коли отримала розвиток концепція захисту дітей. Першим міжнародним документом, в якому ставилася проблема прав дитини, була Женевська декларація 1923 р., спрямована на створення умов, що забезпечують нормальний фізичний і психічний розвиток дитини, право дитини на допомогу, належне виховання та захист [2].

Основний документ Ради Європи з прав людини – Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 року, яка стосується політичних і громадянських прав, проте не згадує про права дітей. Перша згадка про дітей, додана в цю Конвенцію, була зроблена в Параграфі № 5, Протоколу № 7, який

був прийнятий в 1984 році. Іншим основним документом Ради Європи є Європейська соціальна хартія, яка викладає економічні і соціальні права. Згадки, що стосуються прав дітей, в основному відносяться до права захисту на робочому місці та захисту від економічної та соціальної вразливості [4].

25 січня 1996 року була підписана Європейська конвенція про здійснення прав дітей, основна мета якої полягає в тому, щоб забезпечувати, в інтересах дітей їх права, надання дітям процесуальних прав та сприяння здійсненню цих прав, стежачи за тим, щоб діти особисто, або через інших осіб, або через інші органи були допущені до участі в судочинстві, що їх стосується (ст. 1). Ця Конвенція застосовується до дітей, які не досягли 18 років. Сфера застосування Конвенції: держава-учасниця зобов'язана визначити не менше трьох категорії сімейних відносин, до яких повинна застосовуватися ця Конвенція, в тому числі: – опіка та доступ; – місце проживання; – усиновлення; – юридична опіка; – управління дитячим майном; – процедури по догляду за дитиною; – позбавлення або обмеження батьківських прав; – захист від жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження; – медичне лікування. Серед положень Конвенції, слід виокремити процесуальні права дитини, до яких входять: а) право на інформацію; б) право на вираження своєї думки в процесі судочинства; с) право вимагати призначення спеціального представника [1].

Право дитини на захист від усіх форм сексуального насильства та сексуальної експлуатації згадуються в різних інструментах і документах Ради Європи та регулярно є предметом обговорень на високому рівні. Стаття 7 Європейської соціальної хартії Ради Європи свідчить, що уряди повинні вживати всіх відповідних і необхідних заходів для захисту дітей і молоді від недбайливості, насилля або експлуатації. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність 2001 року зобов'язує держави встановлювати кримінальну відповідальність за діяння, пов'язані з дитячою порнографією в разі використання комп'ютерних мереж або систем. Ці дії включають виробництво, поширення / передачу, добування порнографічних матеріалів за участю дітей і володіння ними. Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція) 2007 року – це значний крок вперед у запобіганні злочинам сексуального характеру. Вона забезпечує дітям поглиблений і вичерпний захист від сексуального насильства і розглядає варіанти переслідування осіб, підозрюваних у їх порушенні. Даний документ консолідує вже існуючі стандарти в цій галузі і заповнює ряд прогалін: вперше в міжнародному договорі даються визначення і так широко кваліфікуються кримінальні діяння сексуального зловживання щодо дітей. Серед її сильних сторін: особлива увага до превентивних заходів, широкий спектр заходів щодо захисту дітей і потерпілих, посилення на всіх дітей до 18 років, а також

включення положень про такі нові форми насильства, як експлуатація дітей з використанням нових інформаційних і комунікаційних технологій. Нарешті, конвенція має механізм посиленого моніторингу для забезпечення ефективного застосування та дотримання її положень Сторонами [5, с. 27].

Заходи захисту і допомоги жертвам, які зазначені у Конвенції:

- соціальні програми і багатопрофільні структури для підтримки жертв; зобов'язання звітності та правила конфіденційності;
- телефони довіри;
- допомога жертвам:
  - a) короткострокові та довгострокові заходи;
  - b) фізична і соціально-психологічна реабілітація;
  - c) дозволяють дорослим, які стали жертвами в дитинстві, говорити про це відкрито;
  - d) ізолює передбачуваних злочинців і віддаляє дітей, які стали жертвами сімейного насильства;
  - e) співробітництво з неурядовими організаціями / громадянським суспільством.

Профілактичні програми та заходи:

- знижують ризик повторних правопорушень;
- доступні в будь-який час в ході розгляду, на території в'язниці та поза нею;
- багатопрофільні заходи для обвинувачених і злочинців;
- оцінка ефективності проведених заходів;
- спеціальні програми для дітей, які скоюють сексуальні злочини [3, с. 13].

Таким чином, слід зробити висновок, що права дитини – це ті права і свободи, якими повинна володіти кожна дитина (дитиною визнається кожна людина до 18 років) незалежно від будь-яких відмінностей: раси, статі, мови, релігії, місця народження, національного або соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Визначення прав дитини логічно випливає з основних ідей Загальної декларації прав людини. Її окрема стаття присвячена дітям. У ній вказується, що «Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу». Серед Європейської системи захисту прав людини вагоме місце посідають Європейська конвенція про здійснення прав дітей 1996 року (основна мета якої полягає в тому, щоб забезпечувати, в інтересах дітей їх права, надання дітям процесуальних прав та сприяння здійсненню цих прав) та Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 року, яка забезпечує дітям поглиблений і вичерпний захист від сексуального насильства та розглядає варіанти переслідування осіб, підозрюваних у їх порушенні.

Література:

1. Європейська конвенція про здійснення прав дітей 1996 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://sos-villages.by/evropeyskaya-konvenciya-ob-osushestvlenii-prav-detey>.
2. Захист прав дітей в міжнародних і національних правових актах [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=443590>.
3. Защита детей, находящихся в ситуациях риска и детей, разлученных с родителями [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://svet.charita.cz/res/archive/022/002579.pdf?seek=1378145125>.
4. Права детей и Совет Европы [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.crin.org/ru/biblioteka/publikacii/prava-detey-i-sovet-evropy>.
5. Пособие для парламентаров Конвенция Совета Европы о защите детей от сексуальной эксплуатации и сексуального насилия [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/Source/Assembly/Handbook_rus.pdf.

ИСПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В УКРАИНЕ

Григоренко Яна Александровна

кандидат юридических наук
доцент кафедры международных отношений,
международной информации и безопасности
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Ключевые слова: Европейский Суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, правительственный Уполномоченный Европейского суда по правам человека, европейская система защиты прав человека, причины нарушения Конвенции о защите прав человека и основных свобод, право на справедливый суд, право на свободу и личную неприкосновенность, запрет пыток.

Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод (далее – ЕКПЧ), став составляющей правовой системы Украины 11 сентября 1997 года (дата вступления в силу), внедрила в украинское право принципиально новый механизм обеспечения прав и свобод граждан, включающий в себя наднациональный судебный институт – Европейский суд по правам человека (ЕСПЧ), в ведении которого находятся все вопросы, касающиеся толкования и применения положений ЕКПЧ и Протоколов к ней. Данный орган призван стать важным механизмом обеспечения гарантий, закрепленных в ЕКПЧ, однако его международный статус, позволяющий ЕСПЧ значительно снизить возможность влияния на суд со стороны национальных органов, в тоже время порождает

возможность ненадлежащего отношения к исполнению его решений на национальном уровне. Кроме того, во многих странах, особенно в Восточной Европе, не утихают споры относительно пределов вмешательства международных органов в национальную юрисдикцию.

По этой причине интерес представляет анализ части 1 статьи 46 ЕКПЧ, в которой закрепляется обязанность государств исполнять окончательные постановления ЕСПЧ по делам, в которых они являются сторонами, а равно обозначается орган Совета Европы, ответственный за контроль процесса исполнения решений ЕСПЧ. Данная норма, являясь крайне лаконичной, детально не раскрывает механизм реализации указанного обязательства. Зато такой механизм нашел свое отражение в практике самого ЕСПЧ. В настоящее время существует множество различных работ, посвященных исполнению решений ЕСПЧ и анализу ранее указанного положения ЕКПЧ, однако большинство из них носят либо преимущественно теоретический характер, либо, напротив, представляют из себя обзор существующей практики, что, значительно ограничивает их аудиторию и возможности применения полученных знаний.

С национальной точки зрения, обязательство соблюдать постановления ЕСПЧ, обусловлено частью 1 статьи 46 ЕКПЧ, а, следовательно, это международно-правовая обязанность. Выполнение постановлений ЕСПЧ должно осуществляться в соответствии с процедурами, установленными национальным законодательством, которые ни в праве изменять международно-правовое содержание и характер данного обязательства. При чем его происхождение и характер закреплены в качестве международно-правового обязательства государства, обеспечиваемого базовыми нормами и принципами международного права, и это даже не смотря на то, что конституция сама по себе может содержать нормы, аналогичные статье 9 Конституции Украины, которые делают национальное право «толерантным» международному. Государство не может оправдать невыполнение международно-правовых обязательств препятствиями, вытекающими из национального законодательства.

Учитывая значительное количество обращений граждан Украины в ЕСПЧ, правительственный Уполномоченный по делам ЕСПЧ принял представление во исполнение статьи 14 Закона Украины «Об исполнении решений и применении практики Европейского суда по правам человека» относительно применения мер общего характера, которые необходимо осуществлять для исполнения решений ЕСПЧ, которые имеют статус окончательных за первый квартал 2017 года. Текст указанного представления имеет краткий перечень проблем, в связи

с которыми имеет место нарушение Украиной ЕКПЧ и предложения относительно их разрешения.

Так, нарушение Украиной статьи 3 ЕКПЧ (запрет пыток) происходит в связи с не проведением органами власти своевременного и тщательного расследования жалоб заявителя о нечеловеческом и таком, которое унижает честь и достоинство обращении органами охраны общественного порядка; не проведении аффективного рассмотрения жалоб заявителя о жестоком с ним обращении работниками полиции; не проведении эффективного расследования в связи с действиями частных лиц; ненадлежащими условиями содержания под стражей заявителей; ненадлежащими условиями транспортировки содержащегося под стражей заявителя в суд; содержание заявителя в металлической клетке во время судебного разбирательства; не проведение эффективного расследования жалоб заявителя о непредставлении ему надлежащей медицинской помощи во время отбывания наказания.

Относительно нарушений статьи 5 ЕКПЧ (право на свободу и личную неприкосновенность), правительственный Уполномоченный ЕСПЧ отмечает, что данные нарушения происходят из-за незаконного содержания под стражей заявителя; не проведения органами власти экстрадиционной проверки; длительного и необоснованного содержания заявителя по стражей; не исследовании судами надлежащим образом вопроса относительно законности содержания заявителя под стражей во время рассмотрения его ходатайств об освобождении.

Нарушения Украиной статьи 6 ЕКПЧ (право на справедливый суд) происходят из-за чрезмерной длительности судебного рассмотрения дела заявителя; ограничения права заявителя на защиту; оставление апелляционной жалобы заявителя без рассмотрения из-за неоплаты судебного сбора в полном объеме; не предоставление заявителю бесплатной правовой помощи во время апелляционного производства об обжаловании приговора в отношении него в Верховном Суде; не обеспечении присутствия заявителя в судебном заседании в апелляционном суде из-за несвоевременного оповещения о его проведении.

Таким образом, в данном случае, мы видим то, что правительственный Уполномоченный ЕСПЧ акцентирует внимание на причинах нарушения ЕКПЧ как процессуального, так и материального характера. Учитывая и выполняя своевременно и на надлежащем уровне указанные замечания, Украина будет иметь шанс стать на шаг ближе к построению правового государства.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АДВОКАТА В ЕВРОПЕЙСКОМ СУДЕ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Калибаба Захар Олегович

студент кафедры международных отношений,
международной информации и безопасности
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
e-mail: zahar.kalibaba@gmail.com

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека; Секретариат Европейского Суда по правам человека; Большая Палата Европейского Суда по правам человека

В соответствии с процедурами рассмотрения дел в Европейском суде по правам человека заявитель должен обязательно иметь адвоката. Основная функция адвоката в Европейском Суде по правам человека – представительство сторон на всех стадиях подготовки и рассмотрения дела. Совершенно не обязательно, чтобы адвокат был адвокатом того государства, в котором проживает заявитель. Он может быть адвокатом из любого государства – участника Конвенции [2, с. 32].

Как для заявителя, так и для его адвоката общение с Европейским Судом по правам человека происходит в несколько этапов.

Первым шагом является юридическая консультация адвоката. Что касается оформления отношений представительства, то у этого суда существует собственная форма доверенности, отличительной чертой которой является наличие подписи представителя, удостоверяющей тот факт, что он принимает на себя обязательства по ведению дела.

Во время юридической консультации важно точно выяснить фактические обстоятельства дела, постараться определить относимые и неотносимые факты, а также проверить, может ли заявитель подтвердить документально каждый из тех фактов, на которые ссылается. Адвокат уже на этом этапе должен смотреть на факты исходя из практики ведения дел Европейским судом по правам человека [2, с. 45].

В том случае, если фактические обстоятельства, скорее всего не относятся к сфере интересов Европейского Суда по правам человека, адвокат предупредит об этом клиента и объяснит, почему жалоба не будет рассмотрена в Европейском суде по правам человека. Если фактические обстоятельства заявителя таковы, что адвокат может оценить их как потенциальное нарушение, то адвокат вместе с клиентом подберет доказательства. Европейский Суд по правам человека считает доказательствами любые документы, медицинские справки, экспертные заключения, судебные решения, фотографии, видеозаписи, иными словами, любые свидетельства того, что клиент говорит правду [1,

с. 170]. Адвокат предупредит о том, что целесообразно заверять такие показания у нотариуса. Это необходимо не столько для суда, сколько для представителя противоположной стороны в Европейском Суде по правам человека, который, скорее всего, поставит под сомнение такое доказательство.

В ходе адвокатской консультации адвокат выяснит вопросы приемлемости жалобы. Правила приемлемости представляют собой определенный набор условий, при наличии которых жалоба будет рассмотрена Европейским Судом по правам человека по существу. Среди критериев приемлемости некоторые являются сугубо формальными, например шестимесячный срок, который отсчитывается от даты окончательного судебного решения, а именно кассационного определения. Адвокат предупредит о том, что этот срок является пресекательным, т.е. пропуск этого срока является абсолютным основанием для отклонения жалобы как неприемлемой [2, с. 68].

После того как адвокат выяснит все фактические обстоятельства дела, проверит соблюдение условий приемлемости, соберет доказательства, которые подтверждают фактические обстоятельства, и разъяснит порядок рассмотрения жалобы, предмет обращения, результаты обращения в Европейский суд по правам человека, он пишет формуляр жалобы.

Указанный формуляр разработан таким образом, чтобы после первого прочтения можно было бы сделать первые выводы о приемлемости.

Важным пунктом в форме является описание фактов, так как именно факты объявляются приемлемыми, а не то, как адвокат их квалифицировал. Направляя формуляр, заявитель и адвокат тем самым ограничивают круг фактических обстоятельств, которые будут рассматриваться судом, иными словами, определяют предмет исследования для Европейского суда по правам человека [1, с. 168].

Следует отметить, что Европейский суд по правам человека признает нарушение права, если государство-участник не исполнило хотя бы одно из вышеназванных обязательств. На практике Европейский Суд по правам человека признает нарушение в связи с неисполнением позитивных или процессуальных обязательств.

Формуляр жалобы следует писать на одном из официальных языков.

Формуляр жалобы совместно с приложениями направляется в Европейский суд по правам человека заказным письмом с уведомлением о вручении.

Уведомление о вручении возвращается через три-четыре недели. Если формуляр жалобы был заполнен правильно с точки зрения Секретариата Европейского суда по правам человека, то примерно через два-три месяца заявитель получит письмо о регистрации его жалобы, в котором будет указано, что жалоба будет рассмотрена, как только представится возможность [2, с. 73].

Регистрация означает только то, что жалоба поставлена в очередь и будет проанализирована юристами Секретариата Европейского Суда по правам человека.

Период неопределенности дальнейшей судьбы жалобы составляет порядка двух-трех лет. В течение этого времени обращение адвоката, и приложенные документы рассматриваются сотрудниками и судьями Европейского суда по правам человека. Заявитель и его адвокат могут узнать только их выводы.

В худшем случае заявитель получает письмо, в котором его уведомляют о решении о неприемлемости. Это решение принимается единогласно тремя судьями без указания мотивов.

В лучшем случае, наступает второй этап работы с Европейским судом по правам человека – коммуникация. На этом этапе адвокат получает письмо, в котором ему сообщают о направлении жалобы на рассмотрение правительству. К этому письму прилагаются описание фактов на английском языке, как их суммировали юристы суда, а также вопросы сторонам, т.е. заявителю и правительству. Такое письмо Европейского суда по правам человека означает, что жалоба коммуницирована и решение по вопросу приемлемости будет выносить Большая Палата Европейского Суда по правам человека, и оно будет мотивированным [2, с. 80]. В письме Европейского суда по правам человека будут определены даты представления возражений правительства. После получения меморандума правительства Европейский суд по правам человека направит его адвокату для того, чтобы он имел возможность ответить на вопросы суда и возразить на меморандум правительства. И правительству, и адвокату предоставляется восемь недель для предоставления своего меморандума. Если заявитель направлял жалобу самостоятельно, то на этапе коммуникации суд попросит его выбрать себе юридического представителя. Заявитель должен будет направить доверенность с указанием имени и других данных представителя в адрес суда. Если заявитель не может оплатить услуги адвоката, он может обратиться в Европейский суд по правам человека с просьбой о предоставлении денежных средств, выделяемых на оплату услуг адвоката, на подготовку письменных документов [2, с. 84].

Денежные средства предоставляются непосредственно юристу, поэтому заявителю в запросе следует указать, кто именно будет представлять его интересы. Сумма выделяемых денежных средств составляет 600 – 700 евро. Эта сумма одинакова для всех стран Совета Европы. Европейский Суд по правам человека всегда в своих письмах инструктирует заявителей и их адвокатов о том, когда, что и как нужно сделать, поэтому важно следовать этим инструкциям. В этот же период адвокат получает запрос Европейского суда по правам человека относительно того, какой порядок слушаний предпочтет

заявитель. Если заявитель хотел бы, чтобы его дело рассматривалось в устном слушании, то он должен об этом сообщить суду, указав причины своего выбора. В любом случае, даже если обе стороны – адвокат заявителя и правительство – предпочтут устное слушание, суд будет решать этот вопрос по своему усмотрению. Общим порядком является письменное рассмотрение дел, устное – исключение. К тому времени как адвокат оформит все предыдущие процедурные бумаги, суд вышлет меморандум правительства, ответы правительства на те вопросы, которые поставил суд, а также укажет дату представления меморандума [3, с. 103].

Европейский Суд по правам человека будет рассматривать только те вопросы, которые он коммуницировал. По общему правилу, Европейский Суд по правам человека не будет возвращаться к рассмотрению тех аспектов жалобы, которые остались за пределами поставленных вопросов.

Если Европейский Суд по правам человека принял решение провести устное слушание, то в адрес заявителя или его адвоката будет направлено письмо, в котором будет назначена дата устного слушания и вынесены вопросы сторонам к устному слушанию.

Выступление происходит на английском или французском языке, в очень редких случаях адвокату может быть позволено выступить на родном языке. Для представления дополнительных документов суд предоставляет на этом этапе ограниченное время [3, с. 114],

Время выступлений сторон составляет строго тридцать минут, и выступать дольше этого времени недопустимо. В выступлении нужно еще раз заявить, какое именно право было нарушено в отношении заявителя, повторить, в чем выразилось нарушение права.

В выступлении адвокат может себе позволить эмоциональные оценки.

Текст выступлений должен быть представлен в Европейский суд по правам человека за день до проведения устного слушания. Устное слушание заранее назначается на определенное время, и список назначенных к слушанию дел можно посмотреть в Интернете на сайте суда [3, с. 134]. В самом заседании принимают участие адвокат заявителя и сторона государства-ответчика. Если дело слушается Большой Палатой Европейского Суда по правам человека, то она заседает в составе 17 судей, трех-четырех дополнительных судей и руководителя секретариата секции.

Последовательность выступлений сторон определяется стадией дела. Если решается вопрос о приемлемости жалобы, то первым выступает сторона правительства, а если по существу – то адвокат заявителя. Общая длительность устного слушания не превышает двух часов.

Постановление выносится в течение года с момента вынесения решения по вопросу о приемлемости. В соответствии с Европейской конвенцией по правам человека и основных свобод решения Европейского Суда по правам человека обязательны для исполнения. Справедливая компенсация должна быть выплачена в течение трех месяцев с момента вынесения решения.

Научный руководитель: Григоренко Я.А., к.ю.н., доцент кафедры международных отношений, информации и безопасности Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина.

Литература:

1. Терехов К.И. Структура процесса в Европейском суде по правам человека: стадии рассмотрения дел / К.И. Терехов. // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2009. – С. 168–175.

2. Сонькин Н.Б. Адвокат в Европейском Суде по правам человека / Н.Б. Сонькин. – М.: Юрлитинформ, 2004. – 288 с.

3. Невская М.А. Адвокатура и нотариат / М.А. Невская, М.А. Шалагина. – М.: Эксмо, 2007. – 160 с.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА БЕЖЕНЦЕВ

Кальницкая Элеонора Юрьевна

студентка группы УМИ-31

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

e-mail: kalciy999@gmail.com

Ключевые слова: международное право, защита беженцев, Женевская конвенция, ООН

В связи с современной политической обстановкой, потоком беженцев из различных стран, утопающих в крови из-за войн, международная правовая защита беженцев и контроль за соблюдением всех норм международного права являются как никогда актуальными. Согласно статистике Управления Верховного Комиссара ООН за 2016 год по всему миру были вынуждены искать убежище 21,3 миллиона человек, большая половина которых беженцы из Сомали, Афганистана, Сирии. [4]

В 1946 году на основании резолюции Генеральной Ассамблеи ООН был разработан и принят устав Международной организации по делам беженцев, а в 1949 году было учреждено Управление Верховного Комиссара ООН по делам беженцев (далее УВКБ). Обязанности Верховного комиссара по международной защите беженцев реализуются в рамках функций (компетенции) УВКБ ООН, детально регламентируемых Уставом, которые условно можно объединить в пять групп:

– участие в правотворческом процессе по защите беженцев: содействие заключению и ратификации международных конвенций, заключение специальных соглашений с государствами, направленных на облегчение положения беженцев и сокращение их числа (п. 8 a, b);

– оказание помощи беженцам: содействие допуску беженцев на территории различных государств, получение ими разрешения для перевоза имущества, особенно необходимого для их расселения, содействие правительственным и частным лицам и организациям в добровольной репатриации беженцев, ассимиляции их в странах убежища, а также непосредственная деятельность по репатриации и расселению по определению Генеральной Ассамблеи (п. 8 с– е, п. 9);

– надзорная функция: получение от правительства информации относительно беженцев на территории государства и законодательства в этой области (п. 8 f);

– финансовые функции: получение добровольных общественных и частных средств для оказания помощи беженцам и распределение их между частными и, если это необходимо, государственными учреждениями, которые, по мнению Верховного комиссара, «являются наиболее квалифицированными для оказания такой помощи» (п. 10);

– установление и развитие сотрудничества с заинтересованными государствами и межправительственными организациями, а также с частными организациями по вопросам беженцев и координации «усилии тех из них, которые занимаются попечительством в отношении беженцев. Причем в Уставе подчеркивается, что деятельность Верховного комиссара аполитична и носит «гуманитарный и социальный характер» [5].

В 1951 году в Женеве была принята такой основополагающий правовой документ как Конвенция о статусе беженцев (далее Конвенция), которая закрепила определение беженца как лица, которое, в силу вполне обоснованных опасений стать жертвой преследований по признаку расы, вероисповеданию, гражданства, принадлежности к определенной социальной группе или политических убеждений, находится вне страны своей гражданской принадлежности и не может пользоваться защитой этой страны или не желает пользоваться такой защитой вследствие таких опасений; или, не имея определенного гражданства и находясь вне страны своего прежнего местожительства в результате подобных событий, не может или не желает вернуться в нее вследствие таких опасений. Эта же Конвенция устанавливает четыре правовых режима для беженцев в странах, где они находят убежище [2]:

– национальный режим;

– аналогичный режиму для граждан государства обычного места проживания беженца;

– наиболее благоприятный режим в отношении права работы по найму, создания и участия в неполитических ассоциациях;

– режим не менее благоприятный чем тот, которым пользуются в тех или иных обстоятельствах иностранцы.

Согласно Конвенции и Протоколу, касательно статуса беженцев, страны, которые присоединяются, не имеют право вносить оговорки в следующие статьи [2, 3]:

– ст. 1 – определение понятия беженец;

– ст. 3 – недопустимость дискриминации по признаку расы, религии или страны происхождения;

– ст. 4 – право свободы вероисповедания;

– ст. 16 – право обращения в суд;

– ст. 33 – запрещение высылки и принудительного возвращения;

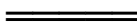
– ст. 36-46 – право получения сведений о законодательных и Национальных актах и заключительных положениях.

Помимо этого, Всеобщая декларация прав человека имеет специальные статьи 13-15, посвященные беженцам, где закреплены их права на свободу передвижения, выбор места жительства на поиск и пользование убежищем, на гражданство [1]. Так же должны соблюдаться нормы обычного международного права (*jus cogens*), имеющие обязательную силу для всех государств, и следующие принципы невысылки, конфиденциальности и недискриминации. [2].

Огромное количество нормативно-правовых документов в международном праве регулируют права и обязанности беженцев. Среди них Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах, Международный пакт о гражданских и политических правах, Концепция по предотвращению преступления геноцида и наказания за него 1948 года, Конвенция о правах ребенка, Международная конвенция по исключению всех форм дискриминации 1965 года. Помимо УВКБ существуют другие механизмы контроля прав беженцев в структуре ООН: комитет по правам человека; комитет по гуманитарным правам; комитет по экономическим, социальным, культурным правам; Верховный Комиссар по правам человека. В совокупности все международные организации, документы, суды и Национальные законодательства образуют развитую систему защиты прав беженцев. Однако, это не гарантирует выполнение своих обязательств странами. Что служит поводом усилить контроль и развивать это направление в международном праве.

Литература:

1. Всеобщая декларация прав человека // Права человека: Сборник международных договоров. Т. I. Ч. 1. Универсальные договоры. ООН. Нью-Йорк, Женева: ООН, 1994. С. 1–8.
2. Конвенция о статусе беженцев (Женева, 28.07.1951 г.) // Сборник Международных документов. – 1995. – № 2. – С.22-29
3. Протокол, касающийся статуса беженцев // Права человека: Сборник международных договоров. Том I. Ч. 2. Универсальные договоры. Нью-Йорк, Женева: ООН, 1994. С. 760–765.
4. Официальный сайт УВКБ ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> – Название с экрана. – (Дата заверения: 22.04.2017).
5. Устав УВКБ ООН // Права человека: Сборник международных договоров. Т. I. Ч. 2. Универсальные договоры. ООН. Нью-Йорк, Женева: ООН, 1994. С. 765–771.

МІНІМАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЖОРСТОКОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Карпиченкова Марія Михайлівна

студентка групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: m.karpichenkova@gmail.com

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, катування, мінімальний рівень жорстокості, нелюдське поводження, покарання та поводження, що принижує гідність.

Права людини та її основоположні свободи у сучасному світі є питанням, вирішення якого стоїть у центрі практичної діяльності як кожної окремої держави, так і міжнародного співтовариства в цілому. Одним із найефективніших, на нашу думку, інституційних механізмів захисту прав людини є Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). ЄСПЛ було засновано у 1959 р. відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Важливою функцією ЄСПЛ є забезпечення неухильного дотримання і виконання норм Конвенції державами, що визнали її обов'язковість. Вона реалізується шляхом розгляду і вирішення конкретних справ, прийнятих Судом до провадження на основі індивідуальних скарг, поданих фізичними особами, групою осіб або неурядовими організаціями. Позивачем у справі також може виступати держава-учасниця Конвенції, якщо іншою державою-учасницею її було порушено. Згідно зі статистикою за 2016 р., найбільшу кількість скарг було

подано з України – 18131 (22,8%), Туреччини – 12600 (15,8%), Угорщини – 8950 (11,2%) і Росії – 7400 (9,3%) [5, с. 3]. Значну кількість (19,82%) справ складають саме справи про порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5, с. 7].

Ст. 3 Конвенції регламентує, що «нікого не може бути піддано катуванням, нелюдському, або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню» [1, ст. 3]. Європейська комісія з прав людини (далі – Комісія) та Суд розрізняють три основні категорії неналежного поводження, зокрема катування, нелюдське поводження або покарання та поводження, що принижує гідність («Данія, Франція, Норвегія, Швеція та Нідерланди проти Греції» (1969)). Катуванням визнавалося нелюдське поводження, метою якого було отримання інформації, зізнання або здійснення покарання. Нелюдське поводження або покарання стосується поводження, що спричиняється навмисно і викликає тяжкі моральні або фізичні страждання. Таке, що принижує гідність, поводження або покарання – це поводження, що грубо принижує особу перед іншими або примушує її діяти всупереч власній волі чи власним переконанням [8].

У справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (1978) Суд вніс деякі зміни до попередніх визначень [3]. Так, катування Суд тлумачив як нелюдське поводження, що здійснюється навмисно і призводить до дуже серйозних та тяжких страждань. Поняття нелюдського поводження чи покарання не зазнало змін, хоча до категорії поводження, що принижує гідність, додали такі ознаки, як відчуття страху у потерпілого, страждання, відчуття власної неповноцінності, а також приниження її гідності. В даному рішенні були перелічені фактори, що визначають факт досягнення мінімального рівня жорстокості: вік, стать, стан здоров'я, тривалість поводження, фізичні та психічні наслідки цього поводження. ЄСПЛ також доповнив, що «деякі вчинки, що здійснюються в сфері приватного життя або за присутності третіх осіб можуть виявитися такими, що порушують ст. 3 Конвенції». Наприклад, у справі «Уорвік проти Сполученого Королівства» (1986), порушувалось питання правомірності шкільного покарання 16-річної дівчини однією особою в присутності іншої шляхом завдання тілесних ушкоджень. Комісія дійшла висновку, що це покарання було настільки принизливим, що становило порушення ст. 3 [5, с. 4].

У рішенні «Селмуні проти Франції» (1999) Суд дійшов висновку, що ст.3 Конвенції є втіленням основних цінностей демократичних суспільств і вважається одним з найбільш важливих основних положень Конвенції, відступ від якого не дозволяється [7]. Так, забороняються будь-яке катування, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження, незалежно від обставин справи і поведінки потерпілого.

У процесі своєї діяльності Судом було вироблено поняття «мінімального рівня жорстокості». Тільки при досягненні мінімального рівня жорстокості порушення може класифікуватися за ст. 3. У рішенні по справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (1978) Суд зазначив, що «оцінка мінімального рівня жорстокості має відносний характер: вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість даного поводження, його фізичні та психічні наслідки, а в деяких випадках – від статі, віку або стану здоров'я потерпілого [3].

Вік може бути важливим фактором при оцінці того, чи є певний вирок, винесений щодо тієї чи іншої особи, за ступенем його тяжкості, порушенням ст. 3 [6, с. 4]. У справі «Сьорінг проти Сполученого Королівства» (1989) Суд взяв до уваги те, що заявнику було тільки 18 років і що він страждав психічним захворюванням [9, п. 108]. У справі «Тотева проти Болгарії» (2004) позивачка, 67-річна жінка, під час її взяття під варту поліцією отримала травми. Суд виніс рішення про те, що її травми, з урахуванням похилого віку, були досить серйозні і прирівнюються до жорстокого поводження, у контексті ст. 3. Суд нерідко посилається на вік жертви в справах, коли мова йде про малолітніх чи неповнолітніх осіб.

В інших справах вік може бути не більше ніж обтяжуючим фактором, що впливає на оцінку Судом ступеня жорстокого поводження, але аж ніяк не визначальним задля встановлення факту порушення ст. 3.

У справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (1978) в якості однієї з обставин, що повинна братися до уваги під час встановлення факту досягнення мінімального рівня жорстокості, було зазначено стан здоров'я потерпілої особи. Даний фактор можна знайти у справі «Прайс проти Сполученого Королівства» (2001) [2]. В даному випадку, позивачку, жінку-інваліда з чотирма дефектними кінцівками, яка страждає на хворобу нирок було ув'язнено. Умови ув'язнення відповідали загальним вимогам, але не були розраховані на інваліда, тим саме завдавали страждань позивачці.

Суд також враховує й інші чинники, такі, як, наприклад, стать або фізичну силу жертви у порівнянні з особою, яка провадить арешт [6, с. 5]. У справі «Берлінські проти Польщі» (2002) Суд взяв до уваги той факт, що заявники, зробили які чинили опір законним діям поліції, були тренуваними бодібілдерами. Аналогічною є справа «Ріва проти Франції» (2004), в якій неповнолітньому позивачу під час допиту в поліції було завдано ударів у статеві органи, що викликало наслідки, які можна було ліквідувати лише за допомогою хірургічної операції. Суд, зокрема, взяв до уваги вік і підліткову статуру позивача.

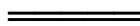
Отже, мінімальний рівень жорстокості – це термін, що застосовується ЄСПЛ для розмежування форм жорстокого поводження, що підпадають під

сферу дії ст. 3 Конвенції. Він немає конкретно встановлених характеристик та залежить від усіх обставин справи. Таким чином, ЄСПЛ бере до уваги всі відповідні чинники, ретельно їх зважує перш ніж дійти висновку, що в даній конкретній скарзі має місце порушення ст. 3.

Науковий керівник: Толстенко Ю.О., к.ю.н., ст. викл. кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf.
2. «Прайс проти Сполученого Королівства» (Price v The United Kingdom)/ від 10.07.2001 – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_073.
3. «Ірландія проти Соединенного Королівства» от 18.01.1978 г. (Ireland v. the United Kingdom) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Ireland_v_The_United_Kingdom_18_01_1978.pdf.
4. «Курт проти Турції» (Kurt v. Turkey) от 25.05.1998 г. [Електрон.ресурс]. – Режим доступу: http://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Kurt_v_Turkey_25_05_1998.pdf.
5. European Court of Human Rights in Facts & Figures 2016 / European Court of Human Rights, March 2017. – 14 с. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2016_ENG.pdf.
6. Руководство для юристов: Запрет пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания в рамках Европейской конвенции о защите прав человека (Статья 3) [Електронний ресурс] / Европейский Суд по правам человека, – 2009. – 100 с.
7. Селмуни против Франции «Selmouni v France» от 28.07.1999 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/SO1495.html.
8. The Greek Case 1969. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Denmark_v_Greece_I.pdf.
9. «Серинг против Соединенного Королівства» (Soering v the United Kingdom) от 07.07.1989 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org.ru/docid/51f0d7024.html>.

ЗАЩИТА ПРАВ МИГРАНТОВ В СООТВЕТСТВИИ С НОРМАМИ ЕВРОПЕЙСКОЙ КОНВЕНЦИЕЙ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ОСНОВНЫХ СВОБОД

Кирт Мария Андреевна

студентка кафедры международных отношений,
международной информации и безопасности
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
e-mail: masha.kirt@mail.ru

Ключевые слова: мигрант, Европейская Конвенция о правах человека и основных свобод, Европейский Суд по правам человека.

Миграция – процесс передвижения лиц через международную границу, либо внутри страны, который охватывает любой тип перемещения людей, не зависимо от причин такого перемещения [5]. Во Всеобщей декларации прав человека в статье 13 закреплено, что «каждый человек имеет право свободно передвигаться и выбирать себе местожительство пределах каждого государства; каждый человек имеет право покидать любую страну, включая свою собственную, и возвращаться в свою страну» [1]. В Протоколе №4 к Конвенции о защите прав и основных свобод в статье 2 также указано право человека на законных основаниях находиться на территории какого-либо государства, иметь право на свободу передвижения и свободу выбора местожительства [3]. Таким образом, документы о правах человека касаются и такой категории лиц, как мигранты.

Уязвимое положение мигрантов в большей степени заключается в том, что они являются иностранцами. Это, в свою очередь, говорит о том, что они въезжают на территорию государства, гражданами которой они не являются, работают или остаются жить на легальных основаниях при согласии властей данной страны. При этом они могут не знать законов государства пребывания, языка, обычаев и т.д. Совокупность этих факторов может привести к ограничению возможности данных лиц узнать о своих правах и их реализации [5]. Например, из-за нарушения норм национального законодательства страны, в которой они находятся, мигранты могут подвергаться необоснованной высылке. Либо возможны ситуации, при которых мигранты, въезжающие в иностранное государство без наличия необходимых документов, могут попасть под стражу на длительный срок и подвергаться бесчеловечному или унижающему достоинство обращению, при этом, не имея доступа к юридической помощи [5]. Последствиями подобных действий со стороны государства являются обращения лиц в Европейский Суд по правам человека для защиты своих прав, которые закреплены в Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод [2].

Таким образом, на государствах-участниках Европейской Конвенции по правам человека лежит обязанность защищать людей (в том числе и мигрантов) от нарушения их прав. Исходя из норм Конвенции 1950 г. государства обеспечивают защиту от произвольного лишения жизни (ст. 2 Конвенции), от жестокого физического и психического обращения, равносильного пытке или унижающему достоинство обращению, или наказанию (ст. 3 Конвенции) [4].

В статье 34 Европейской конвенции по правам человека гарантируется право на индивидуальное обращение в Европейский Суд по правам человека: «Суд может принимать жалобы от любого физического лица, любой неправительственной организации или любой группы лиц, которые утверждают,

что являлись жертвами нарушения одной из Высоких Договаривающихся Сторон их прав, признанных в настоящей Конвенции или в Протоколах к ней. Договаривающиеся Стороны обязуются никоим образом не препятствовать эффективному осуществлению этого права» [3]. Следуя этой статье, при нарушении права мигранта государством-участником Конвенции по правам человека, заявитель, включая мигрантов, может подать жалобу в Европейский Суд по правам человека, при соблюдении определенных условий приемлемости, закрепленных в статье 35 Европейской Конвенции. В них входят: исчерпание всех внутренних средств правовой защиты; подача жалобы в течение шести месяцев с даты вынесения окончательного решения по делу национальными органами; жалоба не может быть анонимной, аналогичной уже рассмотренным Судом по правам человека. В случаях несоответствия жалобы с положениями норм Европейской Конвенции (или Протоколов), необоснованности или злоупотреблением правом на индивидуальные жалобы – Европейский Суд по правам человека может объявить жалобу неприемлемой [3].

Таким образом, мигранты имеют реальную возможность защищать и отстаивать свои права.

Литература:

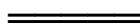
1. Всеобщая декларация прав человека [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

2. Грачева М.А. Высылка (депортация) мигрантов в свете защиты права на уважение семейной жизни в Европейском Суде по правам человека [Электронный ресурс] / М.А. Грачева // Право и политика. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: http://www.nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=23064.

3. Европейская конвенция по правам человека [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_RUS.pdf.

4. Ктистакис Я. Защита прав мигрантов в соответствии с нормами Европейской Конвенции о правах человека и Европейской социальной хартии [Электронный ресурс] / Я. Ктистакис // Издательство Совета Европы – Режим доступа до ресурсу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806f1407>.

5. Migration [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.coe.int/ru/web/compass/migration>.

ПОДАЧА ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ЖАЛОБЫ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СУД ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Коваль Юлия Вадимовна

студентка группы УМИ-31

факультет международных экономических отношений

и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина

e-mail: jkoval11@ukr.net

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, индивидуальная жалоба, требования, критерии, заявление, ответчик, заявитель, меморандум.

Разбирательство дела в Европейском Суде по правам человека начинается с подачи жалобы. Данный сайт посвящен исключительно рассмотрению индивидуальных жалоб. Наряду с ними в Страсбургский Суд может быть подана так называемая межгосударственная жалоба, то есть жалоба одного государства против другого [2].

С 01 января 2014 года Секретариат Европейского Суда по правам человека регистрирует новое разбирательство только в случае подачи полной жалобы на формуляре, полностью заполненном в соответствии со всеми предъявляемыми к нему требованиями, к которому приложены копии всех необходимых документов. С 01 января 2014 года Европейский Суд по правам человека не принимает предварительные жалобы, то есть подача таковых не приводит ни к регистрации жалобы, ни к пресечению шестимесячного срока на обращение в Страсбургский Суд.

Требования к оформлению жалобы также содержатся в Инструкции по заполнению формуляра жалобы. Требования к содержанию жалобы содержатся в Правиле (статье) 47 Регламента Европейского Суда по правам человека.

Критерии приемлемости, то есть условия, которым должна соответствовать жалоба, чтобы она могла быть рассмотрена Европейским Судом по правам человека по существу, описаны в разделе «Критерии приемлемости жалобы в Европейский Суд». Жалоба и приложения к ней подаются в Европейский Суд по правам человека в одном экземпляре [2].

В соответствии с пунктом 2 Правила 34 Регламента Европейского Суда по правам человека жалоба может быть подана на любом из официальных языков Высоких Договаривающихся Сторон, то есть стран – членов Совета Европы. Другими словами, жалобу не обязательно подавать на английском или французском языке, т.е. одном из официальных языков Страсбургского Суда. Более того, никакой привязки языка жалобы к официальному языку государства-ответчика нет [1].

Официальными языками Высоких Договаривающихся Сторон являются следующие языки: азербайджанский (Азербайджан), албанский (Албания, Черногория), английский (Великобритания, Ирландия, Мальта), армянский (Армения), болгарский (Болгария), боснийский (Босния и Герцеговина), венгерский (Венгрия), греческий (Греция, Кипр), грузинский (Грузия), датский (Дания), ирландский (Ирландия), исландский (Исландия), испанский (Испания), итальянский (Италия, Сан-Марино, Швейцария), каталанский (Андорра), латышский (Латвия), литовский (Литва), люксембургский (Люксембург), македонский (Македония), мальтийский (Мальта), молдавский (Молдавия), немецкий (Австрия, Бельгия, Германия, Лихтенштейн, Люксембург, Швейцария), нидерландский (Бельгия, Нидерланды), норвежский (Норвегия), польский (Польша), португальский (Португалия), ретороманский (Швейцария), румынский (Румыния), русский (Россия), сербский (Босния и Герцеговина, Сербия, Черногория), словацкий (Словакия), словенский (Словения), турецкий (Кипр, Турция), украинский (Украина), финский (Финляндия), французский (Бельгия, Люксембург, Монако, Франция, Швейцария), хорватский (Босния и Герцеговина, Хорватия), чешский (Чехия), шведский (Финляндия, Швеция), эстонский (Эстония).

Однако в соответствии с пунктом 2 Правила 34 Регламента Европейского Суда по правам человека с момента коммуницирования жалобы властям государства-ответчика разбирательство должно вестись на одном из двух официальных языков Страсбургского Суда, т.е. английском или французском. Поэтому вся переписка с Европейским Судом по правам человека, предшествующая коммуницированию жалобы, может вестись на любом из официальных языков государств – членов Совета Европы, в т.ч. на русском, а после коммуницирования по общему правилу должна вестись на официальном языке Страсбургского Суда [1].

Известны случаи, когда письменный отзыв заявителя, который должен был предоставляться на одном из официальных языков Европейского Суда по правам человека, однако был выполнен не на нем, а на официальном языке государства-ответчика, рассматривался Европейским Судом по правам человека как предполагающий заявление названного выше ходатайства, которое удовлетворялось Председателем (Президентом) Европейского Суда по правам человека, о чем было написано в ответном письме, которое подтверждало получение письменного отзыва заявителя [3].

Рекомендуется (при наличии возможности) представлять жалобы на английском (французском) языке в случае направления в Страсбургский Суд просьбы о принятии обеспечительных (срочных) мер. Это связано с тем, что решение об удовлетворении или отказе в удовлетворении соответствующих

ходатайств принимается Председателем (Президентом) Палаты (Секции) Европейского Суда по правам человека, не владеющим русским языком. Ваши шансы на удовлетворение просьбы могут повыситься, если жалоба будет непосредственно сформулирована на английском языке, а не просто представлена Председателю (Президенту) Палаты (Секции) в виде резюме, составленного юристом Секретариата Европейского Суда по правам человека. Особенно если ходатайство о принятии обеспечительных (срочных) мер базируется на тексте жалобы, а не подается до нее. Однако прошу Вас прибегать к составлению жалобы на английском (французском) языке только тогда, когда Вы можете позволить себе обратиться к юристам, которые способны подготовить жалобу на соответствующем языке, или по меньшей мере лингвистам, специализирующимся на переводе решений Европейского Суда по правам человека. Жалоба должна быть написана не просто на классическом английском или французском языке, но на английском или французском языке, который используется Европейским Судом по правам человека и почти полностью состоит из специальных терминов, выработанных в практике Европейского Суда по правам человека. Всегда лучше представить жалобу на русском языке, чем в плохом переводе на английский или французский язык. Если же на плохой английский или французский переведена жалоба, написанная на плохом русском языке и (или) имеющая немного связи с практикой (и языком) Европейского Суда по правам человека, то в переводе она может выглядеть абсолютным бредом, в то время как на языке оригинале еще быть доступной для понимания (конечно, лишь при большом желании, на которое не всегда следует рассчитывать) [2].

В остальных случаях жалобу можно подавать на русском языке или на ином языке, не являющемся официальным языком Европейского Суда по правам человека. Более того, подача жалобы на официальном языке Европейского Суда по правам человека (в переводе на него или в т.ч. в переводе на него), если он не является официальным языком государства-ответчика, практически лишена смысла. Судьи Европейского Суда по правам человека на первом этапе рассмотрения жалоб не работают с ними непосредственно, а имеют дело лишь с резюме, составляемыми юристами Секретариата, владеющими языком, на котором написана жалоба, а также разбирающимися в правовой системе страны, против которой подана жалоба (по последней причине подача жалобы на официальном языке Европейского Суда по правам человека, отличном от официального языка государства-ответчика, практически не может привести к попаданию жалобы к юристам, не владеющим официальным языком государства-ответчика). В случае же перехода жалобы на последующие этапы рассмотрения, то есть в случае, если она не признана

неприемлемой и не исключена из списка дел, подлежащих рассмотрению, на первом же этапе, она более почти не имеет значения, т.к. заменяется письменным отзывом (меморандумом) заявителя, который по общему правилу подается на официальном языке Европейского Суда по правам человека [3].

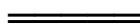
Заявитель не обязан переводить приложения к жалобе на какой бы то ни было язык. Другими словами, они подаются в Европейский Суд по правам человека в виде ксерокопий (называемых фотокопиями) с оригиналов. Более того, требований о необходимости соответствия языка жалобы и языка приложений к ней также не предъявляется. В случае, когда буквальный текст того или иного документа, приложенного к жалобе, или его части по той или иной причине имеет значение, и при этом язык этого документа не совпадает с языком жалобы, я рекомендую приводить его перевод (в виде заковыченной цитаты) прямо в тексте жалобы [3].

Литература:

1. Европейский суд по правам человека [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22documentcollectionid2%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>.

2. Процедура обращения граждан в Европейский Суд по правам человека [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://evrosud.ru/procedura.htm>.

3. Совет Европы. Практическое руководство по критериям приемлемости: пособие / Совет Европы. – Европейский суд по правам человека, 2014.

КОНВЕНЦІЯ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА БОРТЬБУ З ЦИМИ ЯВИЩАМИ: НА ШЛЯХУ ДО ВИКОРІНЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ І ЖОРСТОКОСТІ ЩОДО ЖІНОК

Корсунська Ася Едуардівна

студентка 4 курсу, група УП-41

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: ace.kors@mail.ru

Ключові слова: насилля по відношенню до жінок, домашнє насилля, гендер.

З 1990-х рр. Рада Європи активно нарощувала свою діяльність у сфері боротьби з усіма формами насилля по відношенню до жіночої частини населення. Вищою точкою цих зусиль стало прийняття у 2011 році *Конвенції*

про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульської конвенції) [3].

«Конвенція являє собою потужний сигнал усій Європі, країнам поза її межами і мільйонам жінок, які потерпають від насилля. Вона вінчає зусилля, до яких протягом довгих років вдавалися Рада Європи та громадянське суспільство, які прагнули голосно заявити про те, що насилля щодо жінок є проблема кожного з нас...» – говорив Анн Брассер, колишній голова Парламентської асамблеї Ради Європи.

Стамбульська конвенція є, беззаперечно, новаторським правозахисним документом. Це пояснюється тим, що вона представляє собою перший юридично обов'язковий, доступний будь-якій країні світу міжнародно-правовий акт, який передбачає повний набір заходів щодо боротьби з насиллям над жінками, у тому числі й насиллям у побуті.

Документ чітко встановлює досягнення рівності між чоловіками й жінками і визнає насильство порушенням прав людини і однією з форм дискримінації. Отже, Конвенція ґрунтується на розумінні того, що насилля по відношенню до жінок є однією з форм насильства за ознакою статі, яке скоюється по відношенню до жінок, оскільки вони є жінками. Міжнародно-правовий акт не залишає ніяких сумнівів: не може бути ніякої реальної рівності між жінками й чоловіками, якщо жінки піддаються насильству за статевою ознакою, а відповідні державні органи та установи закривають на це очі [4].

З огляду на дійсно революційний характер Стамбульської конвенції, доцільним видається детальний розгляд її основних положень, які стосуються безпосередньо захисту жінок від насилля, у тому числі й домашнього.

Конвенція визначає для сторін комплексні рамки, напрямки та заходи, засновані на найкращій практиці з попередження та боротьби з насиллям щодо жінок і побутовим насильством. Основними цілями договору є: захист, попередження, переслідування й викорінення насильства щодо жінок; сприяння викоріненню усіх форм дискримінації та заохочення рівності між жінками й чоловіками; забезпечення захисту і надання допомоги постраждалим; сприяння міжнародній співпраці у сфері ліквідації насилля тощо (ч. 1 ст. 1).

Задля більш чіткого розуміння спрямування норм Конвенції, необхідно розглянути, як саме документ тлумачить ключові терміни, що містяться в ньому. Так, *насильство над жінками* визначається як «порушення прав людини й форма дискримінації жінок і означає всі акти насильства за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути завдання фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждання жінкам, зокрема погрози, примус чи свавільне позбавлення волі, незалежно від того, відбувається це в публічному чи приватному житті» (ст. 3(а)).

Під *домашнім насиллям* Конвенція розуміє всі акти фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, які відбуваються в родинному колі або в побуті, або між колишнім/нинішнім подружжям або партнерами, незалежно від того, проживає чи не проживає особа, яка їх вчиняє, в тому ж місці, що й жертва» (ст. 3 (b)).

Окрім цього, гідним уваги є той факт, що документ чітко встановлює, що поняття «жінки» включає в себе «дівчаток і дівчин у віці до 18 років» (ст. 3(c)). Таким чином, можна зробити висновок щодо того, що Конвенція, фактично, спрямована на захист як дорослих жінок, так і дітей і підлітків жіночої статі.

Ст. 4 зобов'язує країн вдаватися до усіх необхідних заходів з метою забезпечення й захисту прав кожної людини і, передусім, жінок, а також засуджувати усі форми дискримінації і попереджати її шляхом закріплення в конституціях принципу рівності жінок і чоловіків, заборони дискримінації по відношенню до жінок, вжиття санкцій до порушників такого принципу і відмови від дискримінаційних законів і практик.

Відповідно до ст. 12, країни-учасниці Стамбульської конвенції повинні «вдаватися до необхідних заходів для внесення змін до соціальних і культурних моделей поведінки жінок і чоловіків задля викорінення упереджень, звичаїв, традицій, ... заснованих на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних уявленнях про роль жінок і чоловіків» [1].

Згідно з ч. 2 ст. 18, держави мусять реалізовувати заходи зі сприяння ефективній співпраці між усіма відповідними державними установами й неурядовими організаціями з метою захисту й підтримки жертв і свідків насильства [5]. Але ч. 3 ст. 18 конкретизує вищезгадане положення і встановлює, що такі заходи мають: базуватися на гендерному розумінні насилля щодо жінок; зосереджуватися на правах людини і на безпеці жертви; враховувати взаємини між жертвами, дітьми, особами, які скоїли акти насилля, і суспільством; виключати можливість повторної віктимізації; посилювати економічну самостійність жінок-жертв; враховували конкретні потреби вразливих осіб, у тому числі й дітей-жертв, тощо.

Країни також мають забезпечувати жертвам доступ до служб, які здатні допомогти їм відновитися після актів насилля. Передбачається, що постраждалим обов'язково повинні надаватися юридичні та психологічні консультації, фінансова допомога, житло, освіта, професійна підготовка і допомога з пошуком роботи (ст. 20 «Загальні служби підтримки»).

Сторони Стамбульської конвенції також повинні гарантувати жертвам насилля доступ до міжнародних і регіональних індивідуальних або колективних механізмів скарг (ст. 21); надавати легкодоступні притулки для постраждалих (ст. 23) і центри допомоги жертвам зґвалтування або сексуального насилля у

достатній кількості (ст. 25); захищати й підтримувати дітей, які стали свідками насильства (ст. 26); заохочувати свідків і осіб, у яких є вагомі підстави вважати, що акт насилля може бути скоєно, повідомляти про це (ст. 27); забезпечувати жертв засобами цивільно-правового захисту (ст. 29).

Конвенція зобов'язує держав-учасниць вдаватися до усіх можливих заходів, спрямованих на:

1) забезпечення визнання недійсним, анулювання або розірвання примусового шлюбу (ст. 32);

2) переслідування осіб, що скоїли акти психологічного (ст. 33), фізичного (ст. 35) або сексуального насилля, включаючи зґвалтування (ст. 36);

3) забезпечення того, аби умисні дії «у вигляді неодноразової погрозливої поведінки, спрямованої проти іншої особи, що викликає у неї/нього страх за свою безпеку, переслідувалася у кримінальному порядку» (ст. 34);

4) переслідування примусу дорослої людини або дитини до вступу в шлюб (ст. 37), скоєння актів мутіляції на жіночих статевих органах (ст. 38), примусу жінок до абортів або стерилізації (ст. 39);

5) накладання санкцій за скоєння небажаної (не)вербальної або фізичної поведінки сексуального характеру для нанесення шкоди гідності особи (ст. 40).

Дуже цікавою з точки зору гарантування всеосяжного захисту прав жінок є ст. 42, у якій наголошується, що «культура, звичаї, релігія, традиції або так звана «честь» не можуть розглядатися як виправдання насильницьких дій.

Стамбульська конвенція також називає обставини, які можуть виступати як обтяжуючі при визначенні вироку, а саме: скоєння правопорушення проти колишнього або нинішнього чоловіка/дружини членом родини, або особою, яка мешкає разом із жертвою, або особою, яка зловжила своїми повноваженнями (а); неодноразове скоєння таких правопорушень (b); здійснення акту насильства над вразливою особою (c), над дитиною або у присутності дитини (d); скоєння протиправного акту двома й більше особами, які діяли спільно (e); здійснення насилля з особливою жорстокістю (f) або із застосуванням зброї (g); завдання жертві серйозної фізичної та психологічної шкоди (h); скоєння насилля особою, раніше засудженою за здійснення аналогічного правопорушення (i) (ст. 46).

У главі IV документ регламентує порядок розслідування та судового розгляду відносно усіх форм насильства, розкриває зміст заходів протекції. Говорячи про захисні міри, варто вказати, що Конвенція, спрямовуючи свою дію на захист прав та інтересів жертв насилля, спонукає країн-учасниць, зокрема, вберігати постраждалих та їх сімей від залякування, помсти і повторної віктимізації (ст. 56 (a)), а також інформувати жертв про те, що особа, винна у скоєнні насилля, здійснила втечу або звільнилася (ст. 56 (b) [1]).

Конвенція забороняє дискримінацію на підставі статусу емігранта або біженця, а також зобов'язує учасників забезпечити невидворення жертв до країн, де вони можуть бути піддані тортурам чи нелюдському поводженню / покаранню (ст. 61). Окрім цього, документ впроваджує систему контролю за ефективною практичною реалізацією встановлених приписів, яка складається з двох частин: групи експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (GREVIO) (ст. 66) і Комітету Сторін, що складається з представників держав-учасниць Конвенції (ст. 67) [2, с. 39].

Враховуючи усі вищезгадані особливості та конкретні положення, можна стверджувати, що Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами є дійсно унікальним міжнародно-правовим актом, який став справжньою новелою у сфері захисту прав жінок від насилля і чудовим підґрунтям для викорінення гендерних стереотипів і досягання реальної рівності між жінками й чоловіками.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

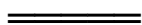
1. Конвенція Ради Європи про попередження та боротьбу з насиллям по відношенню до жінок і домашнім насиллям від 11 квітня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>.

2. Конвенція Ради Європи про попередження та боротьбу з насиллям по відношенню до жінок і домашнім насиллям (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680096e45>.

3. CAHVIO. The Negotiations [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/cahvio>.

4. Council of Europe. Istanbul Convention: Action against violence against women and domestic violence [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention>.

5. «Wave Report 2015»: як у Європі допомагають жінкам, що зазнали насильства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.ua/?focus=wave-report-2015-zhinky-evropy-protynasyilstva>.

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА ЖЕНЩИН ОТ НАСИЛИЯ В РАМКАХ СОВЕТА ЕВРОПЫ

Курилко Мария Сергеевна

студентка группы УП 31
факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина
e-mail: kurilko_masha@mail.ru

Ключевые слова: Совет Европы, защита прав человека, защита прав женщин.

Равноправие является основой любого демократического общества, которое стремится к социальной справедливости и уважению прав человека. Практически во всех обществах и сферах деятельности женщины подвергаются дискриминации как с юридической, так и практической точек зрения. Дискриминация по отношению к женщинам сохраняется из-за наличия стереотипов сознания (как у мужчин, так и у женщин), культурных обычаев и представлений, ущемляющих женщину. В большинстве стран отношение к женщинам иное, нежели к мужчинам.

Говоря о защите прав женщин стоит иметь в виду не только различную дискриминацию в политическом, культурном, либо гражданском обществе, но также стоит говорить и обращать внимание на борьбу с насилием, в частности, с домашним насилием по отношению к женщинам. [4]

«Насилие» в Конвенции Совета Европы о предупреждении и борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием 2011 г. рассматривается в качестве нарушения прав человека и формы дискриминации, что означает все акты насилия по гендерному признаку, которые приводят или могут привести к физическому, сексуальному, психологическому или экономическому ущербу. «Домашнее насилие» означает все акты физического, сексуального, психологического или экономического насилия, которые происходят в кругу семьи или в быту либо между бывшими или нынешними супругами, либо партнерами, независимо от того, проживает или не проживает лицо, их совершающее, в том же месте, что и жертва (п 2, ст. 3) [2].

Конвенция вводит уголовную ответственность за такие деяния, как калечащие операции на женских гениталиях (ст. 37), принудительные браки (ст. 38), преследование (сталкинг) (ст. 34), принудительные аборт и принудительная стерилизация (ст. 39). Это означает, что государства впервые обязуются ввести в свои правовые системы ответственность за перечисленные преступления. В Конвенции также предусмотрены отягчающие обстоятельства,

которые должны быть учтены национальными судами при вынесении приговора:

- правонарушение было совершено против ребенка или в присутствии ребенка;

- правонарушение было совершено двумя или более людьми, действующими вместе;

- правонарушению предшествовали или оно сопровождалось чрезвычайно высокими уровнями насилия;

- правонарушение было совершено с использованием оружия или угрозы применения оружия;

- правонарушение нанесло жертве серьезный физический и психологический ущерб;

- лицо, совершившее акты насилия, ранее было осуждено за правонарушение аналогичного характера. (ст. 46) [2].

Конвенция призывает вовлекать в работу по борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием все соответствующие государственные учреждения и службы для того, чтобы эта деятельность велась скоординированно. Это значит, что государственные учреждения и неправительственные организации должны действовать не отдельно друг от друга, а работать в соответствии с соглашениями о сотрудничестве. [4]

В Конвенции прописаны требования для государств, которые смогут предупредить насилие в отношении женщин. Государствам необходимо: менять поведение людей, гендерные роли и стереотипы, которые делают насилие в отношении женщин приемлемым; обеспечивать подготовку специалистов, работающих с жертвами насилия; вести просветительскую работу в отношении разных форм насилия и тех травм, к которым оно приводит; включать учебно-педагогический материал по вопросам равенства в образовательные программы всех уровней, а также сотрудничать с неправительственными организациями, средствами массовой информации и частным сектором в целях информирования общественности. [2]

Субъектами, права которых защищает Конвенция являются все женщины и девушки в любой ситуации независимо от их возраста, расовой принадлежности, вероисповедания, социального происхождения, статуса мигранта или сексуальной ориентации.

Конвенция посылает четкий сигнал о том, что насилие в отношении женщин и домашнее насилие – это не вопросы частной жизни. Для того, чтобы подчеркнуть особо травмирующие последствия преступлений внутри семьи, в отношении лиц, совершающих подобные деяния, может быть вынесен более

суровий приговор, если жертвой становится супруга (супруг), партнерша (партнер) или иной член семьи.

Научный руководитель: Толстенко Ю.А., к.ю.н., старший преподаватель кафедры международных отношений, международной информации и безопасности Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина.

Литература:

1. Европейская Конвенция по правам человека и основных свобод 1950г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_RUS.pdf.

2. Конвенция Совета Европы о предупреждении и борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253f>.

3. Конвенция ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин 1979 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/0360795R.pdf>.

4. Официальный сайт Конвенции Совета Европы о предупреждении и борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680464e75>.

СТАН ЗАХИСТУ ЗАКОННИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА ПІДСТАВІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Лемішко Юрій Миколайович

кандидат юридичних наук, ст. викладач
кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
e-mail: lemeshko7@rambler.ru

Ключові слова: механізм захисту, законні права та свободи, Європейський суд з прав людини, Україна.

Одним із важливих міжнародних механізмів захисту законних прав і свобод людини в сучасному світі є діяльність Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Ця міжнародна Європейська судова інстанція, створення якої відбувалося в період з 1959 по 1998 рр., покликана забезпечувати відновлення стандартів прав і свобод людини, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція), а також верховенство права, шляхом розгляду індивідуальних чи колективних скарг від громадян держав-учасниць Конвенції і міждержавних справ та

встановлення справедливих компенсацій, рішення якої мають обов'язковий характер.

На сьогодні дискусії щодо місця рішень ЄСПЛ у системі національного законодавства залишилися в минулому. Загальновизнаною є позиція про те, що правові прецеденти, які містяться у рішеннях цієї судової інстанції, є не тільки офіційною формою роз'яснень прав кожної людини, закріплених та гарантованих Конвенцією, а й джерелом законодавства та правозастосування в Україні, навіть беручи до уваги той факт, що в національній правовій системі перше місце в ієрархії джерел права займає закон. Про правильність зазначеної точки зору свідчать не лише положення ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу України, але й приписи ч. 1 ст. 17 Закону України від 23.02.2006 № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», відповідно до яких суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права.

Загальновідомо, що заяву про порушення законного права чи свободи, гарантованої Конвенцією, громадяни її держав-учасниць мають право подавати лише тоді, коли вичерпані всі національні способи захисту. Разом із тим, не дивлячись на зростаючу недовіру населення до вітчизняної судової системи, Україна знаходиться серед лідерів за кількістю скарг до ЄСПЛ. Так, відповідно до оприлюдненого щорічного звіту про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, станом на 31.12.2016 на розгляді в ЄСПЛ перебувало загалом 79 750 справ проти держав – сторін Конвенції (станом на кінець 2015 року – 64 850), з них 18 150 справ – проти України, що складає 22,8 % від загальної кількості справ (станом на кінець 2015 року – 21,4 %). Україна займає 1 місце за кількістю справ, які перебувають на розгляді у Європейському суді. У 2016 році Європейський суд надіслав Уряду України 1 326 справ проти України з пропозицією надати позицію Уряду України. З них 1 092 справи стосуються невиконання або тривалого виконання рішень національних судів і належать до групи справ за «пілотним» рішенням Європейського суду «Юрій Миколайович Іванов проти України» [1].

Для порівняння, якщо станом на 23.09.2015 р. ЄСПЛ виніс 1035 рішень щодо України, в переважній більшості з яких встановивши порушення Конвенції та/або протоколів до неї [2, с. 14], то станом на 24.04.2017 р. (за нашими підрахунками відповідно до інформації, наданої на офіційному сайті Міністерства юстиції України) така кількість рішень досягла вже позначки 1207 [1].

Найбільшу кількість порушень в нашій країні ЄСПЛ фіксує: 1) ст. 6 Конвенції «Право на справедливий суд» (загальна кількість рішень – 551, із них: 301 рішення стосується порушення права на виконання рішення суду протягом

розумного строку, 165 – порушення права на досудове слідство та судовий розгляд протягом розумного строку, 21 – права на справедливий суд, 21 – права на юридичну допомогу в кримінальному провадженні, тощо); 2) ст. 3 Конвенції «Заборона катування» (загальна кількість рішень – 113, із них: 61 рішення прийнято у зв'язку із неналежним поведінням з боку представників держави та відсутність ефективного розслідування, 34 – через неналежні умови тримання під вартою, 16 – у зв'язку із незабезпечення своєчасної та належної медичної допомоги і лише 2 – щодо видачі особи (екстрадиції); 3) ст. 13 Конвенції «Право на ефективний засіб юридичного захисту» (102 рішення); 4) ст. 5 Конвенції «Право на свободу та особисту недоторканість» (82 рішення); 5) ст. 2 «Право на життя» (32 рішення) [1].

Наведені цифри свідчать про те, що заходи, вжиті державою та міжнародними організаціями щодо інформування населення про діяльність та порядок звернення до ЄСПЛ досягли своєї мети, – зростання активності населення України щодо захисту своїх порушених прав та інтересів, гарантованих Конвенцією. Таку тенденцію в цілому варто визнати позитивною, оскільки є достатні підстави стверджувати про поступове формування в свідомості українських громадян правової позиції, відповідно до якої відновлення справедливості можливе і немає нічого поганого у використанні всіх законних спроб для досягнення цієї мети. Водночас, наведені цифри свідчать про малооефективність низки реформ у сфері діяльності правоохоронних органів, які проводилися в нашій країні останнім часом, а також про низький рівень правозастосовної практики в цілому.

Значна кількість рішень, прийнятих щодо України ЄСПЛ протягом останнього п'ятиріччя, говорить про те, що й досі в нашій державі не було створено системи так званих «заходів загального характеру», які спрямовані на усунення проблем у внутрішньому правопорядку країни, що стали причиною порушення відповідних положень Конвенції. До того ж, майже відсутні механізми по виконанню рішень ЄСПЛ, що гарантується ст. 46 Конвенції та ст. 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Для підтвердження цього достатньо навести дані про кількість остаточно виконаних рішень ЄСПЛ за 2014 р. – аж цілих 7! [3]. Чи ненабагато що змінилося на сьогоднішній день.

Аналіз ситуації, що склалася в Україні, дає підстави зробити висновок про те, що й досі не усунута небезпека подальшого порушення основних прав і свобод громадян, передбачених у Конвенції, а також не відновлені права тих осіб, чії вимоги повністю або частково здовольнив міжнародний Європейський суд. Все це потребує швидкого вжиття необхідних і відповідних заходів з боку української держави.

Література:

1. Міністерство юстиції України: офіц. сайт. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/9329>
2. Караман І.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство / І.В. Караман, В.В. Козіна – К.: ВАІТЕ, 2015. – 136 с.
3. За 2014 рік Україна виконала лише сім рішень ЄСПЛ: слово і діло. Головний сайт про політиків – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/articles/8717/2015-04-05/za-2014-god-ukraina-vypolnila-tolko-sem-reshenij-espch.html>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АКТІВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Литвішко Ксенія Юріївна

студентка групи УМІ-31

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: xa10453458@student.karazin.ua

Ключові слова: Європейський Союз, право, джерела, Європейське право, акти, конвенція, повноваження.

У сучасному світі з'являються все більше державних об'єднань, інтеграція стала дуже популярною, щороку збільшується кількість держав, які в добровільному порядку погоджуються на обмеження свого суверенітету, тим самим дозволяючи обмежити свої суверенні права, передав їх у компетенцію наднаціональних утворень міжнародного характеру. Ця тема є дуже актуальною, адже завдяки такій тенденції, нові утворення здатні сильно впливати на хід світових подій і еволюцію права. Перш за все, до числа до таких об'єднань належить Європейський Союз (далі ЄС). Цей союз був юридично закріплений Маастрихтським договором 1992 року (набрав чинності 1 листопада 1993 р.) на принципах Європейських Співтовариств. На сьогодні, до складу ЄС входять 28 країн з п'ятьмастами мільйонами жителів [4].

Право Європейського союзу – система правових норм, що регулює процес європейської інтеграції, порядок створення і функціонування європейських владних інститутів та пов'язаних з цим суспільні відносини.

Європейське право володіє власною правовою системою, але в цій системі накладаються два права одне на одне: національне право держав-членів ЄС і міжнародне [4]. Право ЄС бере початок з документів, які в свою чергу затверджують норми права і діяльність Європейського союзу поза його зоною.

В першу чергу, вони поділяються на три групи: первинне, вторинне та прецедентне право. Ці акти в свою чергу мають ще низку видів документів.

До актів первинного права відносять установчі договори, вони мають вищу юридичну силу у порівнянні з іншими нормами Європейського Союзу. Основою первинного права Союзу є договори про приєднання нових держав-членів [2].

До актів вторинного права відносять акти, які видаються інститутами Союзу, а також всі інші акти, що приймаються на основі установчих договорів, тобто актів первинного права, в іншому випадку акти вторинного права не є дійсними. Розрізняють два типи вторинних актів:

- юридично обов'язкові (законодавчі: регламенти, директиви і рішення, прийняті на основі первинного права; незаконодавчі: акти, прийняті відповідно до повноважень, передбачених в законодавчому акті);
- юридично необов'язкові: рекомендації, думки і інші необов'язкові для виконання акти.

Головною відмінністю директиви від регламенту є те, що другий документ підлягає виконанню всіма державами-членами, незалежно від їх голосування, а в першому випадку національним властям надається право самим визначати, в якій формі або за допомогою яких процедур і механізмів вони будуть досягати цілей та результатів.

Акти третинного права не завжди відносять до джерел права ЄС. До таких актів відносяться:

- конвенція про гармонізацію законів в інтересах фізичних і приватних осіб в 4 областях;
- конвенція координації дій держав-членів в поліцейському та судовому співробітництві у кримінальних справах;
- конвенція, яка сприяє виконанню первинних актів[3].

Під гармонізацією мається на увазі прийняття єдиних правових норм, що регулюють певні економічні та інші відносини на всій території ЄС [3].

Право ЄС має пріоритет у порівнянні з внутрішнім правом держав-членів, а деякі його норми мають пряму дію у внутрішніх правопорядках держав.

Суверенний характер права ЄС виражає свою самостійність через реалізацію його норм у внутрішніх правопорядках держав-членів. Він побудований на основі передачі повноважень ЄС з боку держав-членів. Для нього властивим є також верховенство права ЄС стосовно внутрішнього права держав-членів та пряма дія норм права ЄС на території держав-членів. Стаючи членом Союзу, країна автоматично дає обмеження на свої суверенні права, частину яких вона передає ЄС.

Право ЄС діє у внутрішніх правопорядках держав-членів тільки в межах своєї компетенції, яку надали йому в Договорах держави-члени для досягнення цілей, встановлених Договорами. Межі повноважень ЄС мають поважати як органи Союзу, так і держави-члени. Принцип наділення повноваженнями також має на увазі, що будь-яка компетенція, не надана Союзу у Договорах, належить державам-членам. Так як, це держави-члени диктують у договорах допустимі повноваження на своїх територіях, то можна сказати, що принцип наділення повноваженнями обмежує свободу дій ЄС. ЄС не може самостійно змінювати свою компетенцію, це під силу лише державам-членам [1].

Підсумуємо: первинне право у вигляді установчих договорів (Договір про Європейський Союз, договори на створення Європейських співтовариств), угоди про приєднання до ЄС нових членів, а також міжнародні договори, укладені між державами-членами з питань, що належать до сфери компетенції Союзу і Співтовариств є фундаментом правопорядка ЄС. Щодо повноважень ЄС по відношенню до держав-членів, ЄС має діяти тільки в межах своєї компетенції, яку надали йому в договорах держави-члени для досягнення цілей, встановлених установчими договорами про ЄС.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., к.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Довгань В. М. Європейський Парламент. Правовий статус і компетенція в системі органів Європейського Союзу: монографія / В. М. Довгань. – К.: КНТ, 2007. – 204 с.
2. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: учеб. [для вузов] / [Каргалова М. В., Козлов Е. Ю. и др.]; под ред. Л. М. Энтина. – М.: Норма, 2007. – 960 с.
3. Марченко М.Н. Источники права: Понятие, содержание, система и соотношение с формой права: учеб. пособие / Марченко М.Н. – М.: Проспект, 2013. – 773 с.
4. Access to European Union law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0026>. – Назва з екрану. – (Дата звернення: 09.04.2017).

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ: АСПЕКТИ

Мамутова Діана Сергіївна

студентка групи УМІ-31

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: 21.06.09@mail.ru

Ключові слова: ЮНІСЕФ, права дитини, Женевська декларація, Декларація прав дитини, ООН, Загальна декларація прав людини.

У більшості державах світу соціальний захист є одним з найважливіших напрямів розвитку держави. Рівень її суспільства визначається ставленням до найменш захищених його членів, у першу чергу до дітей. Діти є особливою групою населення з віковими обмеженнями від народження до 18 років, яка має свої права, інтереси, проблеми, але не може відстоювати їх перед суспільством. Внаслідок цього сьогодні досить гостро постає проблема захисту дітей та їхніх прав.

Міжнародне співтовариство, Організація Об'єднаних Націй уже кілька десятиріч працює над тим, щоб створити дітям усього світу якнайкращі умови для життя та розвитку. Результатом цієї праці стала низка міжнародних документів надзвичайної ваги, які стосуються прав дитини, захисту та розвитку юного покоління. Зокрема, було створено дитячий фонд ООН, який отримав назву ЮНІСЕФ [3].

ЮНІСЕФ є однією з програм допомоги системи ООН, яка була створена в 1946 році. Метою організації було допомогти дітям у зруйнованій війною Європі. Згодом функції ЮНІСЕФ стали змінюватися та розширюватися. Діяльність організації стала орієнтуватися на надання допомоги дітям країн, що розвиваються.

Основними міжнародними документами ЮНІСЕФ щодо прав дітей є:

– «Декларація прав дитини» (20 листопада 1959 р.). Складалася з 10 коротких декларативних статей, які призивали батьків, державні органи, місцеву владу й уряд визнати викладені в ній права і свободи й дотримуватися їх. Відповідно до принципів Декларації проголошується, що дитині, незалежно від кольору шкіри, мови, статі, віри, законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, що дозволили б їй розвиватися фізично, розумово, морально та духовно [4].

– Конвенція ООН «Про права дитини» (20 листопада 1989 р.). Визначає низку прав дітей до 18 років, а саме: політичні, економічні, соціальні, культурні. Конвенція проголошує право дитини на їх захист та обов'язковість створення для цього всіх необхідних умов. Дбаючи про захист прав дитини, держава має

не тільки створити скоординовану систему їх реалізації, але й забезпечити застосування особливих механізмів їх впровадження [1].

– Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (30 вересня 1990 р.). Разом всі країни світу мають у своєму розпорядженні засоби для захисту життя дітей і значного зменшення їх страждань, а також для сприяння розвитку їхнього людського потенціалу і звичайно для того, щоб вони самі усвідомили свої потреби, права і можливості. Життя дітей повинно ставати більш повнокровним, поки розширюються їхні перспективи і вони набувають досвіду.

Також існують інші нормативно-правові документи щодо захисту прав дітей у світі, а саме:

– Женевська декларація (1924 р.). Розглядає створення таких умов, які б забезпечували необхідний фізичний і психічний розвиток дитини, право дитини на захист, допомогу та належне виховання.

– Загальна декларація прав людини (10 грудня 1948 р.). Вперше на нормативному рівні було відображено основи захисту прав дітей. Результатом Декларації стало підписання пактів прав людини, що гарантували рівні права всім дітям і забезпечення їх основних соціальних потреб [4, с. 85].

Основним документом, спрямованим на захист дітей, є Конвенція «Про права дитини», прийнята Організацією Об'єднаних Націй. Це найперша у світовій історії глобальна угода щодо прав дитини: 193 країни світу ратифікувала Конвенцію, зобов'язавшись узгодити власне законодавство з її положеннями. Але і Україна не є винятком, у 1991 році також приєдналась до неї. Громадяни України також хочуть найкращого майбутнього для своїх дітей. Тому поступово втілюють в життя основні загальнолюдські цінності, приєднуючись до міжнародних конвенцій, укладаючи міжнародні договори про співробітництво, беручи участь у розробці міжнародних програм діяльності [3].

На жаль, не дивлячись на всі прийняті декларації та конвенції, на сьогодні діти всієї планети потребують захисту, адже кількість нещасних дітей не зменшується. Майже 250 млн. дітей у світі виживають завдяки тяжкій праці, жебрацтву, пограбуванням. Також набуло поширення торгівля дітьми, використання дітей, від яких відмовилися батьки.

Не найкраща ситуація на сьогодні і в Україні, де відсутнє чітке законодавство стосовно визначення прав дітей, шляхів їх порушення та санкцій для порушників. В Україні приблизно 160 тисяч дітей проживають у неблагополучних сім'ях. Ще однією з найгостріших проблем в Україні є фізичне здоров'я дітей. Проаналізувавши показники у сфері охорони здоров'я можна зробити висновки:

- 1) у 2009 р. захворюваність на всі хвороби серед дітей віком до 18 років становила 11,5 млн. випадків захворювань, а це на 26,1% більше ніж у 2000 р.;
- 2) серед ВІЛ – інфікованих громадян України 19,2% є діти;
- 3) на кінець 2010 р. на обліку з метою профілактики перебувало 6,7 тис. дітей у віці 15-17 років, які зловживали алкоголем, наркотичними речовинами [2, с. 147-149].

Можна зробити підсумок, що протягом останніх двадцяти років суспільна свідомість щодо прав дітей суттєво змінилася:

– на сьогоднішній день, дитина все більше набуває статусу самостійного суб'єкта права;

– діти визнані більш незахищеною соціальною групою населення.

Закріплюючи невід'ємність основних прав людини, міжнародне право розглядає дітей як суб'єктів громадянських і політичних прав, також як і дорослих. Різниця полягає тільки в тому, що дитина потребує, щоб нею «належним чином управляли та керували» задля здійснення нею своїх прав і свобод. Таку точку зору на дитину проголошують чимало міжнародних і національних законодавчих актів. Необхідно докорінно змінити підходи щодо розуміння сутності дітей у сучасному світі, їх прав та можливостей. Дбаючи про захист прав дитини, держава має не тільки створити скоординовану систему їх реалізації, але й забезпечити застосування особливих механізмів їх впровадження.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., к.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Конвенція про права дитини: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. – [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Діти, жінки та сім'я в Україні: стат. збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2010. – 349с.
3. Конвенція ООН «Про права дитини». – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bdut.org.ua/prava-dytyny/zahyst-prav-ditej/>
4. Сніжко М. Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права / М. Сніжко // Юридичний журнал. – 2009. – № 3. – С. 83-90.

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ДІЇ ОСОБЛИВИХ УМОВ (ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ, ОКУПАЦІЇ, АНЕКСІЇ ТЕРИТОРІЙ)

Маркова Єлизавета Миколаївна

студентка

факультет міжнародних економічних отношений
и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина

e-mail: lisa.markova.98@gmail.com

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, збройні конфлікти, окупація, анексія, права людини, судова практика.

XX та XXI сторіччя відзначаються особливою суперечливістю: після закінчення Другої світової війни та зміни світового порядку на планеті за період з 1945 року і дотепер більше ніж 200 разів виникали конфлікти на локальному та міждержавному рівнях, що нерідко супроводжуються збройними сутичками та являються причиною загибелі та заподіяння страждань великій кількості людей. Враховуючи вищезазначені факти, світова спільнота дійшла висновку про нагальну необхідність розробки та впровадження ефективного механізму захисту прав людини та її основних свобод не лише у мирний час, а і в особливих умовах – у період збройних конфліктів, окупації, анексії території тощо. Результати такої співпраці відображено у багатьох міжнародних документах – Пактах про політичні та громадянські права, а також про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання 1975 р. тощо [3].

На сьогоднішній день найбільш реально ефективні кроки по розробці міжнародних гарантій прав людини здійснено співтовариством європейських держав. У 1950 році завдяки їх плідній співпраці було розроблено та підписано один із найбільш впливових документів у сфері захисту прав людини – Європейську конвенцію з прав людини та основоположних свобод. П'ятдесят дев'ять статей документу містять положення, що встановлюють невід'ємні права та свободи кожної людини (право на життя (ст. 2 Конвенції), право на справедливий суд (ст. 6), право на ефективний засіб юридичного захисту тощо), а також зобов'язує держави, що ратифікували Конвенцію, неухильно дотримуватися вказаних положень [1]. На відміну від багатьох документів у сфері захисту та регламентації основних прав та свобод людини, Європейська конвенція забезпечує створення реально діючого механізму щодо захисту декларованих прав – Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який розпочав

свою діяльність у 1959 році. Однією з найбільш важливих його практик є врегулювання спорів з питань захисту прав людини від дії особливих умов (збройних конфліктів, окупації, анексії територій).

Розгляд Європейським судом індивідуальних скарг про порушення у ході особливих умов (збройних конфліктів, окупації, анексії територій) прав людини відбувається відповідно до ст. 34 Конвенції: «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї». Одним із прикладів таких рішень є справа Орхан проти Туреччини (заява №25656/94, рішення від 18 липня 2002 р.), де Заявник, громадянин Туреччини курдського походження, скаржився на зруйнування села на південному сході Туреччини, де він жив, силами державної безпеки, в травні 1994 року, а також на затримання і зникнення двох його братів і сина, неефективність проведення подальших розслідувань уповноваженими органами держави. Судом було встановлено, що мало місце порушення ст. 2 Конвенції (право на життя), а також порушення ст. 3 (заборона катування і такого, що принижує гідність, поводження чи покарання) щодо заявника; ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканність) щодо сина і братів заявника; порушення ст. 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) та ст. 1 (захист власності особи) Протоколу № 1 щодо заявника та його братів; порушення ст. 8 стосовно сина заявника; порушення ст. 13 (право на ефективний засіб правового захисту) в поєднанні зі ст. 2 Конвенції [7]. У зв'язку з численними порушеннями та заподіянням страждань заявнику та іншим потерпілим, ЄСПЛ було зобов'язано уряд Туреччини виплатити значну компенсацію Заявнику та постраждалим особам.

Європейським судом було розглянуто безліч заяв стосовно порушення вказаних у Конвенції прав людини у ході конфлікту в Чеченській Республіці (Російська Федерація). Близько 60% заяв стосуються насильницьких зникнень, вбивств і поранення цивільних осіб, знищення будинків і майна, незаконного затримання, катування тощо. Перші рішення стосовно порушень прав людини в Чеченській Республіці були винесені судом в 2005 році і стосувалися непропорційного застосування сил під час військової кампанії в 1999-2000 роках (Ісаєва, Юсупова та Базаєва проти Росії, та Ісаєва проти Росії; рішення від 24 лютого 2005 року). Іншими рішеннями Суду було притягнуто до відповідальності Російську Федерацію за скоєні порушення статей Конвенції є справи: Індербієва проти Росії та Кадирова та інші проти Росії (рішення від 27 березня 2012 року) – вбивства та відсутність ефективного розслідування за фактом смерті чотирьох цивільних під час операцій російських військовослужбовців в Чеченській Республіці у 2000 році; Султигов та інші

проти Росії (рішення від 9 жовтня 2014 року) – заява стосувалася зникнення 18 осіб у період між 2000 і 2006 роками, після того, як вони були заарештовані в Чечні російськими військовослужбовцями, а також інші [2, с. 7].

Окрім індивідуальних скарг, ЄСПЛ відповідно до статті 33 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод має юрисдикцію щодо розгляду скарг однієї із держав-учасниць Конвенції про порушення положень документу іншою державою, якою Конвенція була ратифікована. Прикладом рішення ЄСПЛ справ щодо захисту прав потерпілих від дії особливих умов (збройних конфліктів, окупації, анексії територій) є, наприклад, справа Кіпр проти Туреччини (заява №25781/94; рішення від 12.05.2014), що стосується ситуації, яка існувала на півночі Кіпру після проведення там Туреччиною військових операцій у 1974 році, а також продовження поділу території Кіпру. Держава Кіпр заявила про порушення Туреччиною Європейської конвенції. Суд встановив 14 порушень Конвенції, що стосуються греків-кіпріотів та їх родичів: порушення ст. 2 (право на життя) – з огляду на нездатність органів влади Туреччини провести ефективне розслідування щодо місцезнаходження і долі зниклих осіб за обставин, що загрожують життю; порушення ст. 5 – з огляду на відмову турецької влади провести ефективне розслідування щодо встановлення місцезнаходження і долі зниклих греків-кіпріотів; порушення ст. 3 (заборона жорстокого, чи такого, що принижує гідність, поводження); порушення ст. 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції) з огляду на відмову дозволити будь-яким тимчасово переміщеним грекам-кіпріотам повернутися до своїх домівок в північній частині Кіпру; ст. 1 (захист власності особи) Протоколу №1 до Конвенції; порушення ст. 13 (право на ефективний засіб правового захисту) – нездатність забезпечити грекам-кіпріотам, які не проживають на півночі Кіпру, будь-яких заходів ефективного захисту для подання скарги втручання у їх права; порушення ст. 9 (свобода думки, совісті і релігії); порушення ст. 10 (свобода висловлення власної думки); порушення ст. 3 у зв'язку з тим, що греків-кіпріотів, що проживають в районі Карпас Північного Кіпру, піддавали дискримінації, яка становила таке, що принижує гідність, поводження; порушення ст. 8 стосовно їхнього права на повагу до приватного і сімейного життя та на повагу до їхнього житла; порушення ст. 6 (право на справедливий суд) з огляду на законодавчу практику санкціонування судового розгляду справ щодо цивільних осіб військовими судами. Суд дійшов висновку, що Туреччина повинна була виплатити Кіпру 30 мільйонів євро за моральну шкоду, заподіяну родичам зниклих без вести осіб, а також 60 мільйонів євро компенсації моральної шкоди, заподіяної грекам-кіпріотам – жителям півострова Карпас. Ці суми, на думку Суду, повинні бути

розподілені кіпрським урядом серед конкретних жертв під наглядом Комітету Міністрів Ради Європи [5].

До практики ЄСПЛ щодо врегулювання спорів у сфері захисту потерпілих від особливих умов є справа Грузія проти Росії II (заява № 38263/08; рішення від 3.07.2014 року), що стосується збройного конфлікту між Грузією і Російської Федерацією на початку серпня 2008 року. Уряд Грузії стверджував, що Російська Федерація підтримувала або спричинила поширення напади на цивільних осіб та їхнє майно в двох регіонах Грузії – Абхазії та Південній Осетії – російськими збройними силами, а також силами сепаратистів під їхнім контролем. Уряд Російської Федерації заперечує твердження уряду Грузії, стверджуючи, що збройні сили Російської Федерації захищали цивільне населення Південної Осетії і Абхазії від грузинських наступів. Рішенням Суду було призупинено розгляд даної заяви до моменту надання сторонами додаткових матеріалів по справі [6]. На додаток до міждержавної справи, Суд отримав велику кількість індивідуальних заяв у зв'язку з тим же конфліктом як проти Грузії, так і проти Росії, які знаходяться у стадії розгляду.

Нині розглядається і справа за заявою № 20958/14 – Україна проти Росії (I), що стосується подій в Криму в період з березня 2014 року і ситуації у східних регіонах України; друга заява, надіслана до Суду у 2014 року (№43800/14), стосується викрадення трьох груп дітей у Східній Україні і їх тимчасового перевезення до Росії тричі у період з червня по серпень 2014 року. Україною було подано ще декілька заяв до Суду в 2015 та 2016 роках у зв'язку з важкою ситуацією у Криму та на Донбасі [4]. На додаток до міждержавних заяв майже 4000 окремих заяв, пов'язаних з подіями в Криму та/або військовими діями у Східній Україні, знаходяться на стадії розгляду.

Аналізуючи практику Європейського суду з прав людини у сфері захисту прав потерпілих від дії особливих умов (збройних конфліктів, окупації, анексії територій), можна дійти висновку, що незважаючи на певні успіхи у врегулюванні індивідуальних спорів стосовно захисту постраждалих осіб, необхідна більш детальна правова регламентація стосовно питань, що можуть бути пов'язані із розглядом міждержавних спорів у сфері захисту прав потерпілих громадян, іноземців та осіб без громадянства від дії особливих умов.

Науковий керівник: Стаценко А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n148.

2. Європейський суд з прав людини. Інформаційний бюлетень: Збройні конфлікти. – 2016. – 18 с.

3. Жирмонт Алла Михайловна. Европейский суд как реальный механизм защиты прав человека [Электронный ресурс] / А. М. Жирмонт // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1999. – № 4. – Режим доступа: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/30337>.

4. Application №42410/15 Ukraine v. Russia (IV). Written comments submitted by the McGill Centre for human rights and legal pluralism [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.mcgill.ca/humanrights/files/humanrights/2016-amicus_mcgill_ukraine_v_russia_1_dec_2016.pdf.

5. Case of Cyprus v. Turkey №25781/94. Judgment 12/05/2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144151>.

6. Case of Georgia v. Russia (I) №13255/07. Judgment 03/07/2014. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145546>.

7. Case of Orhan v. Turkey №25656/94. Judgment 18/06/2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60509>.

ДИСКРИМИНАЦИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ЕВРОПЕ И ОСНОВНЫЕ ПУТИ БОРЬБЫ С ЕЕ ПРОЯВЛЕНИЯМИ

Медяник Анна Евгеньевна

студентка 2 курса
факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина
e-mail: anna.medyanik.8@gmail.com

Ключевые слова: дискриминация, ксенофобия и расизм, религиозная нетерпимость, пути борьбы с дискриминацией

Международные отношения современности характеризуются открытостью, стремлением государств к активному сотрудничеству. Выходя из условий сложившихся правил поддержания мирных отношений между государствами, данных целей можно добиться путем ведения переговоров для урегулирования конфликтов, поисков согласия с целью углубления международного сотрудничества. Основой таких взаимоотношений является толерантность, то есть терпимость к иному мировоззрению, поведению и обычаям. Конечно же, проявление толерантности не означает терпимость к социальной несправедливости, отказ от своих убеждений или уступку чужим убеждениям. Но для того, чтобы существовать в мире и согласии, человечество должно уважать, принимать и правильно понимать другие культуры, пути самовыражения и проявления человеческой индивидуальности.

Вышеупомянутые способы довольно эффективны, но, к сожалению, добиться от человечества выполнения всех критериев мирного сосуществования довольно сложно, а иногда невозможно. Самым ярким выражением человеческой нетерпимости является дискриминация. Дискриминация (лат. *discriminatio* «различение») – это негативное отношение, предвзятость, насилие, несправедливость и лишение определенных прав людей по причине их принадлежности к определенной социальной группе [4, с. 1251]. Неотъемлемыми элементами дискриминации являются: ущемление прав; формирование отношения к личности или группе людей, основываясь на их принадлежности к определенной группе населения; лишение членов одной из групп возможностей и привилегий, которые доступны другой группе. Люди могут подвергаться дискриминации в силу своего происхождения, национальности, возраста, инвалидности, расовой принадлежности, политических убеждений, религии, сексуальной ориентации, языка, культуры и по многим другим признакам.

Будучи многосторонним понятием, дискриминация имеет определённую классификацию. Одним из самых распространённых видов дискриминации в современной Европе является ксенофобия. Туризм, учеба или работа за границей довольно развитые явления в наши дни. Но далеко не всегда местные жители той или иной страны рады видеть иностранцев в своем государстве, несмотря на то, что никогда не контактировали с ними. Ксенофобию принято понимать как предубеждение, связанное с ложным представлением о том, что люди из других стран, групп, культур, представляют угрозу. По подсчетам российского социолога Льва Гудкова, в Европе вероятность пересечения разных ксенофобских установок составляет 75–80%, таким образом среднестатистический ксенофоб может избирать в качестве объекта приложения своей ненависти и африканцев, и евреев, и азиатов или представителей иной субкультуры, достаточно того, что перед ним – чужой (инакомыслящий) [3, с. 256].

Еще в далекую эпоху географических открытий европейцев для оправдания колониационной политики, зачастую сопровождающейся истреблением или порабощением местных жителей, сформировались теории об исконной неполноценности некоторых народов. Сегодня же данный феномен известен как «расизм». Воздействие расистских идеологий имело разрушительные последствия для человечества: они оправдывали рабство, колониализм, апартеид, насильственное уничтожение народов [1]. Несмотря на то, что раса больше не рассматривается как биологическая категория, и лишь малая часть людей ныне верит в «высшие расы», все равно влияние расизма сохраняется и он приобретает разные формы, такие как культурный расизм или этноцентризм, вера в то, что некоторые культуры, обычно своя собственная, выше.

Основываясь на убеждениях человека, его вере в существование (одного или нескольких) богов, «священного», может зародиться религиозная нетерпимость. А именно, непризнание других вер, непощение людям своей веры слабого исполнения правил религиозной жизни, что подкрепляется чувством признания себя избранным народом и своей веры единой истинной верой. Сегодня в ряде стран Европы, где представлены несколько религиозных общин (Италия, Финляндия, Швейцария), дискриминация обычно сопровождается религиозной стратификацией, то есть на социальной лестнице общины имеют более высокий или более низкий статус по отношению друг к другу. В большинстве случаев участники групп религиозной нетерпимости находятся в так называемом «плёну религиозной иллюзии». Это является негативной стороной любой веры, и не только религиозной. Поэтому социальная опасность конфликта заключается не в религиях, а в тех лидерах, которые прикрываются религией, вовлекая людей в противостояния [5].

Постепенная трансформация предрассудков в дискриминацию, дискриминации – в сегрегацию, а сегрегации – в истребление послужило толчком для создания международной системы правозащитных механизмов с глубочайшей убеждённой уверенностью, что подобное не должно повториться.

Конвенция о защите прав человека и основных свобод, также известная под неофициальным названием Европейская конвенция по правам человека 1950 года, является одним из основных документов Совета Европы. Одно из центральных мест в данном документе посвящено борьбе с дискриминацией. Это отражено в первых двух статьях, где говорится, что «каждый человек должен обладать всеми правами и всеми свободами, провозглашенными настоящей Декларацией, без какого бы то ни было различия, как-то в отношении расы, цвета кожи, пола, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, имущественного, сословного или иного положения».

Именно борьба с расизмом и нетерпимостью послужила причиной создания такой международной организации, действующей в области стандартов права, как Совет Европы. В 1993 году по инициативе Совета Европы была учреждена ЕКРН – независимый правозащитный орган для мониторинга ситуации в сфере расизма, расовой дискриминации, ксенофобии, антисемитизма и нетерпимости во всех государствах-членах. В борьбе с дискриминацией также активное участие принимают и другие органы и подразделения Организации, такие как Комитет министров, Парламентская ассамблея, Комиссар по правам человека, Консультативный комитет по Рамочной конвенции о защите национальных меньшинств и Европейский суд по правам человека.

Молодежная политика Европы, в свою очередь, создала такой прочный институт, как межкультурное образование и борьба с расизмом и предрассудками. В «Повестке дня 2020» – основном документе в сфере молодежной политики Совета Европы – особый упор делается на «предупреждение и противодействие всем формам расизма и дискриминации по любому признаку» и признается «важность межкультурного образования в качестве метода неформального образования – как особо актуального для содействия межкультурному диалогу и борьбе с расизмом и нетерпимостью» [2].

Региональная организация, занимающаяся вопросами безопасности, а именно – Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ), активно участвует в борьбе со всеми формами расизма, ксенофобии и дискриминации, включая антисемитизм и дискриминацию в отношении христиан и мусульман. Одним из ее органов является Бюро по демократическим институтам и правам человека, которое занимается сбором и распространением информации и статистических данных о преступлениях на почве ненависти; продвигает эффективную практику в борьбе с нетерпимостью и дискриминацией.

Как основное экономическое и политическое объединение 28 европейских государств, Европейский Союз играет непосредственную роль в борьбе с дискриминацией. В Европейском Союзе имеется ряд антидискриминационных директив. Директива о расовом равенстве обеспечивает равное обращение между людьми, независимо от расового или этнического происхождения. Равенство между мужчинами и женщинами обеспечивается двумя директивами, одна из которых посвящена вопросам занятости и профессиональной деятельности, а другая – доступу и предоставлению товаров и услуг. Законодательство Европейского Союза требует, чтобы каждое государство-член имело отдельный национальный орган по вопросам равенства, с которым можно было бы связаться для получения консультаций и поддержки. В системе Совета Европы также создана Комиссия по расизму и нетерпимости, которая приняла ряд общих политических рекомендаций.

На сегодняшний день способов борьбы с расизмом и ксенофобией, враждебностью в отношении иностранцев, нарушением прав меньшинств в Европе насчитывается немало. Но, вместе с тем, активное проявление агрессивного национализма и обычные формы дискриминации продолжают оставаться видимой частью повседневной жизни общества. «Все люди рождаются свободными и равными в своем достоинстве и правах» – эта первая фраза Всеобщей декларации прав человека еще 60 лет назад заложила основу международного права в области прав человека. Вот поэтому сегодня

крайне важно быть инициативным и проявлять активность в продвижении многообразия, равенства и прав человека.

Науковий керівник: Стаценко А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Литература:

1. Ингрид Рамберг. Приверженность изменениям. Расизм, антисемитизм, ксенофобия и нетерпимость, и их влияние на молодежь в Европе (доклад симпозиума), 2006. // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.coe.int/ru/web/compass/discrimination-and-intolerance>.

2. Итоговая декларация: Будущее молодежной политики Совета Европы: Повестка дня 2020, 8-я Конференция министров по делам молодежи стран-членов Совета Европы, Киев, 2008. // [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.coe.int/t/dg4/youth/ig_coop/8_cemry_declaration_EN.asp.

3. Козлов Н.И. Психологос. Энциклопедия практической психологии. – М: Эксмо, 2015г. – 752 с.

4. Кузнецов С.А. Большой толковый словарь// Первое издание: СПб.: Норинт, 1998/ Публикация в авторской редакции 2014 год. – 1534 с.

5. Расщепкин А.В. Религиозная нетерпимость, 2011// [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://forum.rozamira.org/index.php?showtopic=3576>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Мінько Валерій Сергійович

студент групи УМІ-31

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: valeriiminko@gmail.com

Ключові слова: права людини, ООН, Загальна декларація прав людини.

У міжнародно-правових документах відображений певний стандарт прав людини, який є результатом тривалого процесу формування еталонів відповідно до норм сучасного демократичного суспільства. Протягом тисячоліть людина відвойовувала у держави все більше прав для себе, а держава у свою чергу все більше визнавала в людині вільну особу.

Уявлення про права людини, громадянство і турботу кожного громадянина про добробут поліса спочатку формувалися в загальному руслі ідей, що проголошували високу цінність закону і законності (Сократ, Платон, Арістотель, Перикл, Демосфен та ін.). Римські юристи створили вчення про природно-правову справедливість і справедливе право. Це вчення істотно вплинуло на формування і розвиток юридичної концепції прав і свобод людини. Першим документом, у якому були закріплені права людини, можна назвати

англійську Велику хартію вільностей, прийняту в умовах політичного конфлікту між королівською владою і панівними верствами, що вимагали обмежити свавілля влади [1, с. 134].

Хартія захищає людину від свавілля чиновників, незаконних поборів, захищає її майно. Цей історичний документ містить положення про захист прав людини, які зберігають актуальність до сьогодні. Видатний історичний документ, що розвиває ідеї свободи і невідчужуваних прав людини і народу, – Декларація незалежності (United States Declaration of Independence), написана Т. Джефферсоном, була одногосно прийнята 13 Штатами і затверджена Третім Континентальним конгресом 4 липня 1776 р. Вона втілила початки свободи особи, її автономії і встановила, що вони підлягають захисту від будь-яких посягань держави. Ідея свободи, прав людини в єдності з принципами поділу влади і федералізму утворюють основні постулати американського конституціоналізму.

Міжнародне співтовариство вживає усіх заходів для запобігання і ліквідації порушень прав людини в тій чи іншій державі. Склалися й існують міжнародно-правові засоби і способи контролю за дотриманням прав людини. Створений спеціальний міжнародний механізм захисту прав людини – спеціальні міжнародні органи, які мають компетенцію розглядати випадки порушення прав людини у державах.

До них можна віднести:

– Комісію ООН з прав людини – функціональна комісія Економічної і соціальної ради (ЕКОСОП) ООН, складається з 53 представників держав-членів ООН. В її рамках діють різні робочі групи, спеціальні доповідачі з питань прав людини. Серед функцій її треба зазначити проведення досліджень, подання рекомендацій ЕКОСОП. Комісія сприяє кодифікації і прогресивному розвитку міжнародного права в галузі прав людини, готуючи проекти міжнародних декларацій, угод та інших документів. Під егідою Комісії діє процедура розгляду приватних скарг на підставі резолюції ЕКОСОП 1503 від 27 травня 1970 р., яка є універсальною і не залежить від згоди держави, до неї може звернутися громадянин з будь-якої держави [2].

– Європейський суд з прав людини, який був створений відповідно до Європейської конвенції про захист прав і основних свобод 1950 р., укладеної в рамках Ради Європи. З набранням чинності у 1998 р. Протоколу № 11 до Конвенції відбулося реформування первісно створеного механізму розгляду індивідуальних скарг з метою спрощення і підвищення ефективності [4]. Конвенція передбачає процедуру подання скарги і умови неприйнятності скарг: анонімність; оскарження порушень прав, не зазначених у Конвенції; розглядання цієї ж скарги в іншій процедурі міжнародного розгляду; не

використані усі внутрішньодержавні засоби правового захисту; пропуск 6-тимісячного терміну після дати прийняття остаточного внутрішньодержавного рішення по справі. Рішення Суду є обов'язковими для держави. За виконанням рішень слідкує Комітет міністрів Ради Європи [3].

Науковий керівник: Григоренко Я.О., к.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Загальна декларація прав людини // Міжнародний захист прав і свобод людини. Збірник документів. – М., 1990.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

4. Шевчук С. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення у контексті сучасного українського праворозуміння / С. Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=416>.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Олійник Карина Євгенівна
студентка 4 курсу, група УП-41
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
e-mail: karina_oleinik@mail.ru

Ключові слова: жінки, права, ув'язнення, потреби, дискримінація.

*Мы все – рабы того лучшего, что внутри нас,
и того худшего, что снаружи...
Джордж Бернард Шоу*

У міжнародному праві, як і в національному переважної більшості держав, гендерний аспект спочатку був відсутнім. Поява національних правових норм у галузі захисту прав людини традиційно була пов'язана з намаганням захистити, як вважалося, слабших – дітей і жінок – від тяжких умов праці.

Перші міжнародні договори про захист прав жінок мали відверто протекціоністський характер. Вони мали на меті вилучити жінок із деяких сфер

соціальних відносин, щоб захистити їхні права. Перш за все такий підхід було розвинуто в конвенціях Міжнародної організації праці (далі – МОП). Деякі міжнародні договори лише проголошували принцип рівності прав, не торкаючись питання про гарантії забезпечення рівних умов. Їх певна річ, можна було б критикувати, але без етапу правового захисту прав жінок було б важко перейти до гендерного законодавства. У багатьох країнах ще й сьогодні суспільство не готове до гендерної реформи, і захист прав жінок залишається вкрай актуальною проблемою.

Особливе значення для характеристики можливостей наданих міжнародним правом державам для гендерного реформування суспільства, мають норми Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (далі Конвенція). Конвенція має 30 статей, в яких містяться міжнародно визнані принципи і заходи щодо забезпечення рівних прав для жінок у всьому світі.

По-перше, Конвенція закріплює позитивні та негативні обов'язки держав. Позитивні передбачають вжиття певних заходів: забезпечення практичного здійснення принципу рівноправності (п. (а) ст. 2), вживання законодавчих заходів (п. (б) ст. 2), установлення юридичного захисту (п. (в) ст. 2). Негативні полягають в утриманні від дій, від вчинення будь-яких дискримінаційних актів (п. (г) ст. 2). По-друге, в Конвенції згадується про обов'язки держав щодо реформування свого законодавства не тільки згідно з конкретними нормами Конвенції, але, і таким чином, щоб воно гарантувало рівноправність. По-третє, Конвенція дозволяє державам застосовувати в законодавчій практиці як тимчасовий захід так звану позитивну дискримінацію (ст. 4) [1].

Крім того, в статтях конвенції згадується про недискримінацію надання медичних послуг для жінок, у тому числі послуг, пов'язаних з плануванням сім'ї, а також рівну правоздатність з чоловіками. Держави-учасниці погоджуються, що всі договори та інші приватні документи, що обмежують правоздатність жінок вважаються недійсними (стаття 15). Особлива увага приділяється проблемам сільських жінок (стаття 14).

Генеральною Асамблеєю ООН 6 жовтня 1999 року було прийнято Факультативний протокол до Конвенції, який вступив в силу 2000 року. Він встановлює процедуру, яка дозволяє окремим жінкам або групам жінок, подавати позови про порушення прав, закріплених в Конвенції до комітету з захисту прав жінок. Станом на березень 2013 року 96 держав ратифікували Факультативний протокол.

Інші універсальні документи, що стосуються прав жінок включають Конвенцію ООН про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами (1949), Конвенцію ООН про політичні права жінок (1952) і Конвенцію ООН про громадянство заміжньої жінки (1957). Крім того,

стаття 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (1998 г.) встановлює, що зґвалтування, сексуальне рабство, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація та інші форми сексуального насильства будуть вважатися злочином проти людства.

Одночасно з проблемою гендерної рівності, та потребою в захисті прав жінки, загострюється питання про захист прав та мінімальні стандарти поводження з жінками ув'язненими.

У порівнянні з чоловіками вони набагато частіше є жертвами фізичного, сексуального та інших видів насильства, адже за деякими даними, до 94% жінок у місцях позбавлення волі страждають від певного виду насильства, що також досить часто здійснюється з ними до повноліття рідними або іншими близькими їм людьми чи інтимними партнерами. Відомо чимало подібних випадків за весь час існування установленної пенітенціарної системи. Від насилля досить часто страждають жінки США та країн Близького сходу. Крім того, у жінок більш виражені родинні зв'язки, адже більшість на самоті виховують неповнолітніх дітей. Цей факт суттєво впливає на психологічний та моральний стан ув'язненої під час перебування в місцях позбавлення волі. Більше того, жінки часто мають невисокий освітній і професійний рівень, є безробітними на момент скоєння злочину, багато з них фінансово залежні від чоловіків. Значна кількість має залежність від алкоголю і наркотиків, а також проблеми зі здоров'ям і психічні порушення.

Генеральна Асамблея ООН зробила важливий крок на шляху до рішення проблем пов'язаних з дискримінацією жінок в пенітенціарній системі, – прийняла Резолюцію A/RES/65/229, якою схвалила Правила ООН щодо поводження з жінками-ув'язненими і заходів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі, для жінок-правопорушників 2010 р. (відомі, як Бангкокські правила). Ухвалення Правил щодо поводження з жінками-ув'язненими і заходів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі, для жінок-правопорушників 2010 р. є важливим кроком у визнанні потреб жінок, врахуванні їх гендерної специфіки в системі кримінального правосуддя. Бангкокські правила передбачають стандарти, які повинні застосовуватися при лікуванні жінок-правопорушників. Вони також є першим міжнародним документом, в якому, зокрема, було розглянуто питання про становище дітей ув'язнених.

Бангкокські правила доповнюють, але не замінюють Мінімальні стандартні правила ООН про поводження з ув'язненими 1955 р. і Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) 1990 р. Вони є прикладом так званого «м'якого права», тобто їх положення не є юридично обов'язковими, на відміну від положень будь-якої іншої конвенції. Проте, вони відображають думку та прагнення держав.

Практика показує, що норми м'якого права часто можуть бути настільки ж впливовими, як і договірні норми.

Зміст Правил ООН щодо поводження з жінками-ув'язненими і заходів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі, для жінок-правопорушників складають 70 статей, які розглядають такі групи питань, що стосуються становища жінок у системі кримінального правосуддя:

1. Особливості правового становища жінок-ув'язнених, які перебувають під арештом або в очікуванні суду.

2. Жінки-ув'язнені, які відбувають покарання, зокрема, їх класифікація й індивідуальний підхід щодо вирішення проблем під час відбування покарання, особливості режиму виконання та відбування покарання, збереження й відновлення соціальних зв'язків і допомога після звільнення.

3. Найбільша увага приділяється: процедурам прийому, реєстрації і розміщенню засуджених жінок; забезпеченню вимог особистої гігієни та охорони здоров'я; медичному обстеженню при прийомі; наданню допомоги, що враховує гендерні фактори, психічне здоров'я; профілактиці ВІЛ/СНІД лікуванню, догляду та підтримці; програмам лікування залежностей; профілактиці суїцидальних нахилів і членушкодження; допомозі у разі заяви про звалтування та інші форми насильства і тортур.

4. Особлива увага приділяється правовій регламентації процедур забезпечення безпеки засуджених і їх охорони, обшукам та оглядам; забезпеченню дисципліни і покарання. Правилами чітко визначений вичерпний перелік гамівних засобів, порядок інформування ув'язнених та надання ними скарг; проведення інспекцій; підтримання контактів із зовнішнім світом.

5. Правове становище персоналу виправних установ, особливо чітко визначені обов'язки адміністрації щодо забезпечення прав засуджених жінок і професійна підготовка для забезпечення особливих потреб вагітних жінок, матерів, жінок, які мають на утриманні дітей, неповнолітніх правопорушників жіночої статі, жінок – іноземних громадян, меншин і корінних народів [4].

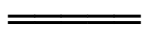
Генеральна Асамблея ООН зазначає, що виконання положень Правил вимагає дій на міжнародному, регіональному і національному рівнях [2].

З вище наведеного можна зробити висновок, що спеціальний статус жінки закріпився в історії, культурі та традиціях. Протягом століть, національні і релігійні інститути були покликані зупинити порушення прав жінок на рівність і здійснення основних прав людини. Проте, навіть зараз, жінки піддаються дискримінації на всіх етапах життя, в доходах, освіті, охороні здоров'я та участі в житті суспільства, і вони особливо уразливі відносно конкретних порушень, таких як гендерне насильство, торгівля людьми та дискримінація за ознакою статі. Як приклад можна розглянути надання переваги при прийомі на роботу

чоловікові, а не жінці. Близько третини керівників організацій різних організаційно-правових форм і форм власності вказують, що при прийомі на роботу віддають перевагу чоловікам. Також тому що, жінки від природи є фізично слабшими за чоловіків, вони особливо уразливі відносно, наприклад, сексуального насильства, торгівлі людьми.

Література:

1. Буроменський М.В. Міжнародне публічне право /за ред. М.В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.
2. І. В. Іванько, А. М. Григоренко Загальна характеристика правил ООН щодо поводження з жінками-ув'язненими і заходів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі для жінок правопорушників 2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pravo/76/12178-zagalna-xarakteristika-standartiv-oon-shhodo-reglamentaci%D1%97-ta-zabezpechennya-prav-nepovnolitnix-yaki-perebuva-yut-u-miscyax-pozbavlennya-voli.html>
3. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении обращения с заключенными (Правила Манделы) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_24/resolutions/L6_Rev1/ECN152015_L6Rev1_r_V1503587.pdf
4. Правила Организации Объединенных Наций, касающиеся обращения с женщинами-заключенными и мер наказания для женщин-правонарушителей, не связанных с лишением свободы (Бангкокские правила) [Электронний ресурс] – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bangkok_rules.shtml
5. Психологические и социальные проблемы женщин заключенных [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://old.prison.org/penal/women/doc002_2.htm
6. Чеботарьова Ю.А. Жінки в місцях позбавлення волі: деякі проблемні питання [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/Sistema/Downloads/69-71-1-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Sistema/Downloads/69-71-1-PB%20(2).pdf)

ЗАЩИТА ПРАВ БЕЖЕНЦЕВ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Пацай Данил Александрович

студент группы УМИ-31

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

e-mail: danil_patsay@ukr.net

Ключевые слова: УВКБ ООН, беженец, ООН, убежище, правовая защита, Общая европейская система по предоставлению убежища.

Одной из глобальных проблем, которые стоят перед человечеством, является проблема беженцев. Как известно, беженец – это лицо, которое в силу вполне обоснованных опасений стать жертвой преследований по признаку расы, вероисповедания, гражданства, принадлежности к определенной социальной группе или политических убеждений находится вне страны своей гражданской

принадлежности и не может пользоваться защитой этой страны или не желает пользоваться такой защитой вследствие таких опасений; или, не имея определенного гражданства и находясь вне страны своего прежнего обычного местожительства в результате подобных событий, не может или не желает вернуться в нее вследствие таких опасений [1, с. 15].

Первые органы по защите прав беженцев были созданы в 20-х годах из-за массового притока после Первой мировой войны, в июне 1921 года, был назначен Верховный комиссар по делам беженцев, задачей которого было определение правового статуса беженцев, кооперация с частными организациями, организация репатриации беженцев в потенциальные государства расселения.

В настоящее время, органом, который контролирует соблюдение прав беженцев, является Управление Верховного комиссара ООН по делам беженцев, устав которого был утвержден Генеральной Ассамблеей ООН в 1950 г. в соответствии с основными международно-правовыми актами, такими как: Всеобщая декларация прав человека 1948 года, Конвенция ООН о статусе беженцев 1951 г. Помимо этого права беженцев закреплены в Нью-Йоркском протоколе от 1967 года и резолюция Генеральной Ассамблеи ООН № 428 [3, с. 9].

По мнению европейских властей, рассмотрение вопросов предоставления убежища в ЕС следовало обосновывать необходимостью взаимных действий государств – членов ЕС в сфере, где отдельные страны не могут эффективно решать вопросы предоставления убежища в Европейском союзе без внутренних границ. Первая фаза создания Общей европейской системы по предоставлению убежища предполагала гармонизацию не только законодательства, но и практики его применения, которое, в свою очередь, было призвано повысить качество принимаемых решений в рамках согласованных процедур и привести к повышению доверия между государствами-членами и обеспечить последовательность шагов в рамках Европейского союза.

С этой целью, в соответствии с задачами по созданию Общей европейской системы по предоставлению убежища, институты ЕС разработали и приняли три ключевых документа:

– директиву Совета 2003/9/ЕС от 27 января 2003 г., определяющую минимальные стандарты приема лиц, ищущих убежища [5, с. 24];

– директиву Совета 2004/83/ЕС от 29 апреля 2004 г. о минимальных стандартах для квалификации и статуса граждан третьих стран или лиц без гражданства в качестве беженцев или лиц, нуждающихся в иной форме международной защиты, и содержании предоставляемой защиты [6, с. 12];

– директиву Совета 2005/85/ЕС от 1 декабря 2005 г. о минимальных стандартах для процедур государств-членов по предоставлению и отмене статуса беженца [7, с. 18].

После регламентации вопросов, связанных с приемом людей, ищущих убежища, государства – члены ЕС 29 апреля 2004 г. приняли вторую директиву 2004/83/ЕС, которая гармонизировала национальные подходы к критериям определения беженцев и лиц, нуждающихся в иной форме международной защиты, а также к их правовому статусу [6, с. 21].

Что насчет содержания международной защиты, то она предоставляется в равном объеме как беженцам, так и лицам, имеющим право на дополнительную защиту. Директива предусматривает необходимость гарантировать в соответствии с международными обязательствами государств-членов ЕС соблюдение ключевого принципа права беженцев: отказа от высылки, а также сохранять целостность семьи, обеспечивать доступ к трудоустройству, образованию, социальному обеспечению, медицинскому обслуживанию на тех же условиях, что и гражданам государства, предоставившего статус беженца.

Однако еще оставались неурегулированными процедурные вопросы, связанные с рассмотрением соответствующих ходатайств. На решение этой задачи была направлена третья директива 2005/85/ЕС, принятая 1 декабря 2005 г. Ходатайствующим гарантируется беспрепятственный доступ к процедуре в отношении их самих и членов их семей. Для этого они получают право пребывания на территории страны до окончания процедуры рассмотрения ходатайства, право на получение всей надлежащей информации либо на понятном им языке, либо через предоставленного страной переводчика, право на встречу с представителями УВКБ ООН или любой другой организации, работающей от имени УВКБ ООН. В свою очередь, государства обязуются обеспечить оперативное, объективное и беспристрастное рассмотрение заявлений о предоставлении убежища на основании всей доступной информации и надлежащей ее проверки, предусмотреть возможность обжалования принимаемых решений, информировать заявителей о их правах и обязанностях [7, с. 33].

В целом положения директивы весьма эффективно защищают интересы лиц, которые могут быть квалифицированы как беженцы. Вместе с тем, принятый документ решает и иную задачу: создать правовые предпосылки для уменьшения нагрузки на компетентные органы, которые занимаются вопросами беженцев.

Таким образом, в результате принятия трех вышеуказанных директив была успешно завершена первая фаза создания Общей европейской системы по

предоставлению убежища. По мнению Комиссии ЕС, на втором этапе этого процесса предполагается разработать общую процедуру предоставления убежища, а также унифицировать нормы, регламентирующие статус лиц, которым предоставлены убежище или дополнительная защита. Кроме того, на базе национальных служб, занимающихся вопросами убежища, необходимо создать такую структуру, которая содействовала бы практическому взаимодействию государств-членов с целью утверждения единой процедуры ЕС по предоставлению убежища, совместной обработки и применения информации по странам происхождения, разработки процедур, оптимизирующих влияние географических факторов на национальные системы предоставления убежища.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., к.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Литература:

1. «Всеобщая декларация прав человека» (принята на третьей сессии Генеральной Ассамблеи ООН резолюцией 217 А (III) от 10 декабря 1948 г.) // «Российская газета», 10.12.1998.
2. Конвенция о статусе беженцев (Женева, 28 июля 1951 г.) // Сборник Международных документов. – 1995. – № 2.
3. Протокол, касающийся статуса беженцев от 31 января 1967 г. (Нью-Йорк)
4. Резолюция Генеральной ассамблеи ООН 428 (V) от 14 декабря 1950 г. // Права человека: сборник международных договоров. М., 1998. Т. II. Ч. 4.
5. Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted // Official Journal of the European Union. 2004. V. 47. L 304. P. 12–23.
6. Council Directive 2005/85/EC of 1 December 2005 on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status // Official Journal of the European Union. 2005. V. 48. L 326. P. 13–34.
7. The Hague Programme: Ten priorities for the next five years. The Partnership for European renewal in the field of Freedom, Security and Justice: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Doc. COM(2005) 184 final. 10.05.2005 / Commission of the European Communities. Brussels, 2005.

ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ СТОСОВНО ЕВТАНАЗІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Пожидаєва Ірина Ігорівна

студентка групи УП-21

кафедра міжнародних відносин, інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: irina.pozhidaeva7@gmail.com

Ключові слова: евтаназія, Європейський Суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини, самогубство, право на смерть.

Проблема евтаназії на сьогодні турбує багатьох учених і викликає деякі протиріччя з приводу застосування цього способу позбавлення життя. Питанню евтаназії та самогубства за допомогою інших осіб приділяли увагу такі науковці як О. Сорока, В. Г. Буткевич, О. С. Капінус, Г. Пуппінк, В. К. Грищук, Н. Є. Маковецька, Н. І. Хавронюк, Я. О. Тринева та ін. Евтаназія може розглядатися як своєрідне право на смерть і є причиною багатьох спорів та запеклих дискусій з приводу легалізації евтаназії в тій чи іншій державі.

Евтаназія – це термін, який уперше був проголошений Френсісом Беконом, що означає легку смерть або безболісне припинення життєдіяльності людини, що позбавляє від страждань спричинених невиліковною хворобою. Сучасні лікарі схиляються до застосування такої практики у тому випадку, якщо сам пацієнт виявляє стійке бажання настання смерті, що не зумовлене психічним розладом особи, який потребує лікування, і є усвідомленим і добровільним. Перш за все необхідно мати медичне підтвердження того, що особа тяжко хвора, або якщо пацієнт має нестерпні страждання в силу своєї хвороби [13].

Якщо розглянути історичний аспект виникнення евтаназії, то на початку минулого століття психіатром Гохе та юристом Бінлінгом була запропонована назва знищення «неповноцінних» людей, що і представляло собою поняття евтаназії. Особливо широкого застосування практика застосування евтаназії набула за часів існування нацистської Німеччини, де створювалися спеціальні газові камери, душоубки, крематорії для знищення душевнохворих людей, хворих на туберкульоз, інвалідів та інших, хто на їх думку мав «неправильний розвиток». Такі дії вважалися злочинами проти людства, і наступним кроком у подоланні цієї проблеми було прийняття на 39-й Всесвітній Медичній Асамблеї у 1987 р. Декларації про евтаназію, яка зазначила, що евтаназія навіть за проханням самого пацієнта вважається неетичною [9, с. 21].

Але у сучасному світі деякі високорозвинені держави почали застосовувати практику легалізації евтаназії. Першою державою, яка закріпила евтаназію на

законодавчому рівні у 2002 р., були Нідерланди, де було прийнято «Закон про припинення життя за бажанням чи допомогою в самогубстві», за яким лікарі можуть на законних підставах застосовувати евтаназію, якщо пацієнт має «нестерпні страждання». При цьому особа повинна виявити добровільний намір у застосуванні таких заходів, а лікар у свою чергу зобов'язаний проінформувати особу про стан її здоров'я та у можливостях одужання. Бельгія була наступною державою, яка легалізувала можливість застосування евтаназії. Умови закріплення у законодавстві були схожими на ті, що закріплені у Нідерландах [12, с. 119].

Евтаназія знайшла своє законодавче закріплення тільки у деяких державах, до яких належать Швейцарія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, 4 штати США. Також евтаназія визнається у деяких державах у якості привілейованого вбивства (в Данії, Німеччині, Польщі, Грузії, Австрії та ін.). Німеччина останнім часом все більше схиляється до думки легалізації евтаназії. Франція також намагалася закріпити це поняття у законі, але наразі евтаназія заборонена у цій державі. У Кримінальному кодексі Швейцарії існує відповідальність за підбурювання та допомогу у вчиненні самогубства, але добровільний вияв бажання здійснити самогубство у випадку існування невиліковної хвороби може підлягати розгляду у застосуванні евтаназії [12, с. 118].

Наприклад, у справі Хаас проти Швейцарії заявник, посилаючись на статтю 8 Європейської конвенції з прав людини (далі Конвенція), заявив про порушення його права вільно вирішувати, яким способом та коли закінчиться його життя. Відповідно до справи заявник протягом 20 років страждає на біполярний афективний розлад, а також здійснив 2 спроби самогубства, які не мали успіху. Заявник не бачив сенсу у подальшому продовженні своєї життєдіяльності, тому звернувся у організацію «Дігнітас», яка допомагає людям у здійсненні самогубства (to live with dignity – to die with dignity), із проханням надати йому допомогу у отриманні 15 грамів содистого пентобарбіталу [4]. Федеральний департамент внутрішніх справ, а також суди визнали позов неприйнятним, бо такі дії можуть бути застосовані тільки відповідно до закону та за наявності рецепту. Заявник керувався статтею 8 Конвенції прав людини, а також стверджував, що у виключних випадках (до якого він і належить) держава повинна гарантувати доступ до медикаментів, необхідних для вчинення самогубства [2]. За розглядом даної справи Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ) виражає свою правову позицію, яка ґрунтується на праві особи вирішувати, в який спосіб та в який момент життя особи закінчиться. Але у той же час відповідно до ст. 2 Конвенції гарантується право людини на життя, яке охороняється законом і відповідно до положення суд постановив, що порушення статті 8 Конвенції не відбулося [10, с. 6]

Останнім часом в Англії також проводяться дискусії щодо доцільності застосування практики Нідерландів, Бельгії та Швейцарії. Варто розглянути справу «Претті проти Сполученого Королівства». За обставинами справи заявниця страждає на невиліковну хворобу рухових нейронів центральної нервової системи (бічний аміотрофічний склероз), що має прогресивну форму і сучасна медицина не може знайти способів лікування цієї хвороби. Смерть настає найчастіше через дихальну недостатність. Заявниця знаходилася на останній стадії розвитку хвороби та жити їй залишалося декілька місяців або навіть неділь. Тим не менш, жінка була здатна усвідомлювати і приймати рішення і саме тому вона виявила бажання самостійно вирішити, коли закінчиться її життя. Відповідно до стану здоров'я заявниця не здатна здійснити самогубство та звертається до Директора публічних переслідувань з проханням не застосовувати судове переслідування щодо її чоловіка, якщо той допоможе їй у цьому. Справа дійшла до Палати лордів Парламенту Сполученого Королівства, але скрізь супроводжувалася відхиленнями через неприпустимість здійснення самогубства за допомогою третіх осіб. Заявниця стверджує факт порушення статті 2 Конвенції, що передбачає право розпоряджатися своїм життям. Але її вимога суперечила англійському законодавству, так як самогубство за допомогою третіх осіб є фактичним вбивством. Також справа враховує порушення статей 3, 8, 9 та 14 Конвенції. ЄСПЛ не передбачив причин для відхилення справи, а тому розглянув і прийняв рішення, що порушення положень статті 2 Конвенції не відбулося, так як у статті прямо не зазначається право людини на смерть, і позбавлення життя за допомогою третіх осіб вважається фактичним вбивством. Також ЄСПЛ постановив, що не відбулося порушення статті 3, 8, 9, 14 [3].

З аналізу даної справи можна зробити висновок, що ЄСПЛ орієнтується на приписи законодавства певних держав і залишає остаточне вирішення таких питань за державами, враховуючи положення, що зазначені Конвенцією та положення національного законодавства.

Зростають випадки звернення до суду у подібних справах у державах, де евтаназія заборонена законом (Справа «Ада Россі та інші проти Італії» [1], «Ламберт та інші проти Франції» [7], «Санлес Санлес проти Іспанії» [8]). Варто розглянути детальніше справу «Кох проти Німеччини». За обставинами справи дружина заявника страждала на невиліковну хворобу – сенсорно-моторну квадріплегію та за оцінками лікарів вона б прожила 15 років при належному медичному піклуванні та штучній вентиляції легенів. Подружжя звернулося в організацію «Дігнітас», що знаходиться у Швейцарії та надає допомогу у самовбивстві. В той самий час Федеральний інститут фармацевтичних і медичних продуктів відмовив у видачі летальної дози препарату, який би надав

можливість здійснити самогубство. У 2005 році дружина заявника здійснила самогубство за сприяння спеціалістів організації «Дігнітас» [6].

Відповідно до ст. 216 КК ФРН позбавлення життя за проханням потерпілого; убивство через співчуття карається строком від 6 місяців до 5 років. Отже, у цьому випадку зазначається факт сприяння самогубству як злочину проти життя. Влада ФРН також стверджує, що право на припинення життя є проявом волі особи та є невідчужуваним, а тому заявник не мав права здійснювати це право від імені померлої дружини. Посилаючись на статтю 13 та 8 Конвенції заявник скаржився на те, що суди Німеччини порушили його право на ефективний засіб правового захисту, відмовившись не від фактичного надання смертельного препарату, а від розгляду справи по суті. ЄСПЛ постановив, що мав місце факт порушення статті 8 Конвенції.[5, с. 102].

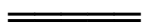
Що стосується України, то відповідно до національного законодавства та статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Виходячи з цього, будь який злочин, спрямований проти життя особи визнається найтяжчим злочином та підлягає кримінальному покаранню та евтаназія відповідно не знаходить свого закріплення в українському законодавстві [11].

Отже, практика застосування евтаназії не є досить широкою у сучасному світі, так як викликає досить багато протиріч. Практика Європейського Суду з прав людини налічує декілька справ, які найчастіше пов'язані з фактом невиліковної хвороби особи та бажанням позбавитися від страждань. Вчені не можуть впевнено сказати, чи необхідно легалізувати евтаназію на законодавчому рівні у кожній державі, чи це є злочином проти життя особи. Є припущення, що можливі випадки неправомірного застосування евтаназії.

Література:

1. Ada Rossi and Others v. Italy.. The European Court of Human Rights. Inadmissibility decision, Strasbourg, 2008 [Electronic resource]. – Access mode: hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2597660-2816175.
2. Case of Haas v. Switzerland. Application no. 31322/07. The European Court of Human Rights. Judgment, Strasbourg, 2011. – 21 с.
3. Case of Pretty v. the United Kingdom. Application no. 2346/02. The European Court of Human Rights. Judgment, Strasbourg, 2002 [Electronic resource]. – Access mode: hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448.
4. Dignitas. Official web-site: <http://www.dignitas.ch/>
5. German Criminal Code. Translation of the German Criminal Code provided by Prof. Dr. Michael Bohlander, juris GmbH, Saarbrücken, 2010. p. 163.
6. Koch v. Germany. Application no. 497/09. The European Court of Human Rights. Decision, Strasbourg, 2012 [Electronic resource]. – Access mode: hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105112.

7. Lambert and Others v. France. Press release. Conseil d'État judgment, 2014. – p. 9.
8. Sanles Sanlec v. Spain. The European Court of Human Rights. Inadmissibility decision, Strasbourg, 2000 [Electronic resource]. – Access mode: hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22151.
9. Домбровська О. Щодо правових аспектів легалізації евтаназії / О. Домбровська // Право України. 2008. № 10. с. 19-24.
10. Європейська конвенція з прав людини // Європейський суд з прав людини Council of Europe. – Вільнюс, 2002. – 54 с.
11. Конституція України. Відомості Верховної Ради України; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електрон. ресурс] // Офіційний веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
12. Сорока Е. Правовые позиции Европейского Суда по правам человека относительно эвтаназии. «Legea și viața», 2015. – с. 118 – 122.
13. Эвтаназия: этико-правовые аспекты. Е.И. Вингловская, к. юрид. н., проф.; Д.А. Мкртычян / Международный Соломонов университет, юридический факультет, Киев. Электронный ресурс: <http://www.health-medix.com/articles/misteztvo/2009-05-13/81-85.pdf>.

ЗАХИСТ ПРАВ БІЖЕНЦІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ ПРАВА

Пугач Олександра Володимирівна

студентка 4 курсу, група УП-41

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: alexandraphilin@gmail.com

Ключові слова: біженець, Європейський Союз, притулок, гуманітарні мігранти, інтеграція, примусове повернення.

Конвенція про статус біженців 1951 року закріпила поняття біженець. Так, біженцем є особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань (стаття 1) [6].

Біженці та дебати з питань надання притулку ніколи не були більш актуальні у міжнародних справах та міжнародному гуманітарному співробітництві, ніж сьогодні. У кінці 2013 року три основні кризи досягли свого піку

одночасно та спричинили безпрецедентний тиск на усю міжнародну спільноту, а також на Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (далі – УВКБ). Південно-суданські, сирійські та центрально-африканські кризи біженців викликали великий бюджетний бум для цієї організації. Оскільки ситуація з біженцями не може бути належним чином вирішена, число біженців, яким допомагає УВКБ, наближається до 39 мільйонів, що становить 5,8 мільйона чоловік на рік, вкрай важливо постійно обговорювати питання про надання притулку та захисту, ліквідувати примусове повернення, яке у країнах що приймають біженців є активною політикою.

З кінця 2013 року триває приплив сирійських біженців, які потребують притулку, до Шенгенської зони, який поставив під сумнів спроможність держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) забезпечити неприпустимість примусового повернення. За винятком Німеччини, держави-члени ЄС приймають усе менше та менше біженців, що рятуються від надзвичайних ситуацій.

Країни-члени ЄС постійно стикається з труднощами через те, що вони є головним цільовим пунктом призначення осіб, які шукають притулку, з Африки та країн Близького Сходу. У результаті політика захисту біженців та надання притулку стали невіддільною частиною нинішніх європейських дискусій. Найважливіше питання, що стосується проблем біженців у Європі – це те, яка увага буде приділятися їхньому захисту [2, с. 5].

Оскільки політика ЄС здебільшого спрямована на інтеграцію громадян третіх країн, своєчасно слід у цілому відобразити, рівень інтеграції біженців які потребуватимуть міжнародного захисту. Так, 51% біженців, які потребували притулку у 2015 році були визнані біженцями. Таким чином, 74% отримали посвідку на тимчасове проживання відповідно до Женевської конвенції про біженців, 18,5% отримали додатковий захист у відповідності до Директиви про кваліфікацію 2011/95/ЄС та 7,4% отримали захист через «гуманітарні міркування» згідно з даними Eurostat. У той же час велика кількість заяв перебуває на розгляді [3, с. 16].

Права на роботу важливі у цьому відношенні, оскільки зайнятість сприймається у якості основного елемента, який полегшує інтеграцію. У цьому контексті необхідно знайти засоби підвищення інформованості суб'єктів ринку праці про потенційний внесок, який біженці можуть внести у їх організації та компанії.

Особливу увагу слід також приділяти виявленню їх досвіду роботи, навичок, потенціалу та визнанню їх кваліфікації, оскільки біженці часто не можуть забезпечити документальні свідчення, такі як дипломи та інші відповідні сертифікати, з країн їх походження, які зазвичай можуть вимагати у якості попередньої умови законної зайнятості роботодавці. Необхідно також

заохочувати придбання необхідних міжкультурних навичок, причому не тільки щодо біженців, але й щодо професіоналів, які працюють із ними [1, с. 8].

У середньому інтеграція понад 50% гуманітарних мігрантів на робочі місця займе від п'яти до шести років та до 15 років, щоб досягти рівня зайнятості приблизно 70%, та наблизитися до результатів трудових мігрантів.

Ці дані підтверджуються декількома джерелами, які проводять аналіз ринку праці та збирають інформацію про біженців. Це німецький Інститут ринку праці та професійних досліджень та Соціально-економічна Панель, Британське опитування стосовно питань про нових біженців та шведські адміністративні дані [3, с. 22].

Правова система захисту біженців у ЄС заснована, головним чином, на відповідних положеннях Хартії основних прав ЄС, положеннях та директивах ЄС про надання притулку які іменуються «законодавством про притулок» [4, с. 20].

Хартія основних прав була включена до законодавства ЄС Лісабонським договором у 2009 році та на даний час є обов'язковою як для інститутів ЄС, так й для держав-членів. Хартія є першим європейським документом, що встановлює обмежене право на притулок у Європі (стаття 18), та містить чітку заборону на примусове повернення (стаття 19).

Європейський союз запровадив Загальноєвропейську систему притулку у 1999 році відповідно до статті 78 Договору про функціонування ЄС, з тих пір були зроблені різні кроки для досягнення цієї мети, включаючи створення Європейського відділення підтримки ЄС (далі – ЄВПЄС), яке діє з 2011 року. Місією ЄВПЄС є надання експертних знань з питань притулку для держав-членів; активізація співробітництва з цих питань; допомога державам-членам у виконанні міжнародних зобов'язань та зобов'язань ЄС стосовно біженців; надання підтримки країнам ЄС, що зазнають тиск на їх системи притулку [4, с. 21].

Також у ЄС існує Фонд з надання притулку, міграції та інтеграції (далі – ФУМІ). Поточна програма переселення ЄС викладена у статті 17 регламенту ФУМІ. ФУМІ надає у цілому 3137 млрд. євро на період з 2014 по 2020 рік. Близько 11% усіх коштів виділяється на конкретні заходи для підтримки Програми переселення до ЄС. Фонд збільшує фінансові стимули. Держави-члени, за винятком Данії, яка не приймає участі, отримують € 6000 за кожну переселену людину та € 10000 за переселених біженців, що належать до пріоритетних категорій або вразливих груп. До категорій осіб із загальних пріоритетів переселення Союзу відносяться:

- 1) особи з країни або регіону у рамках Регіональної програми захисту;
- 2) особи з країни або регіону, визначені у прогнозі переселення УВКБ;

Це країни у яких відбуваються військові конфлікти, а саме країни Близького Сходу та Африки.

Одноразові виплати також виплачуються за наступні вразливі групи осіб: жінки та діти, що знаходяться у групі ризику; неповнолітні без супроводу; особи, що мають медичні потреби та особи, які потребують термінового переселення [5, с. 3].

Таким чином, можна зробити висновок, що європейське законодавство у сфері регулювання прав біженців розвивається. Число біженців зростає, саме через це країнам ЄС доводиться удосконалювати свої законодавства, стикатися із недосконалістю раніше розроблених систем захисту біженців, які не були розраховані на таку кількість людей, що потребують притулку.

Література:

1. Green paper on the future Common European Asylum System [Електронний ресурс] // Commission of the European Communities. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2016/01/The-future-Common-European-Asylum-System-GPEU.pdf>

2. International refugee law and the European Union's Refugee Protection Protocol: A study on the ius cogens norm of non-refoulement [Електронний ресурс] // Institute for International Political Economy Berlin. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/109971/1/823189864.pdf>

3. Konle-Seidl R. Labour Market Integration of Refugees: Strategies and good practices [Електронний ресурс] / R. Konle-Seidl, G. Bolits // Policy Department A: Economic and Scientific Policy – 2016. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578956/IPOL_STU%282016%29578956_EN.pdf

4. Orchard C. Protection in Europe for refugees from Syria [Електронний ресурс] / C. Orchard, A. Miller // Refugee Studies Centre Oxford Department of International Development, University of Oxford. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/publications/policy-briefing-series/pb10-protection-europe-refugees-syria-2014.pdf>

5. Resettlement of refugees: EU framework [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589859/EPRS_BRI\(2016\)589859_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589859/EPRS_BRI(2016)589859_EN.pdf)

6. Конвенція про статус біженців від 28.07. 1951 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011

ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЛЯ В РАМКАХ РАДИ ЄВРОПИ

Руденко Оксана Едуардівна

студентка групи УП-32

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: oks52575646@yandex.ru

Ключові слова: захист дитини, Лансаротська Конвенція, сексуальне насилля над дитиною, Конвенція Ради Європи про попередження та боротьбу з насиллям над жінками та домашнім насиллям.

Темою статті є європейський досвід роботи у сфері захисту прав дітей. Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері захисту прав дитини в рамках Ради Європи. Діти потребують особливого піклування та допомоги. У сучасному світі життя дитини від самого народження може зіткнутися з великою кількістю небезпеки та потребує особливого захисту. Все більше уваги держави приділяють забезпеченню захисту прав дитини відповідно до універсальних, регіональних та двосторонніх договорів. Соціальна правова держава, розбудови якої прагне й Україна, має спрямовувати свою діяльність на захист дітей від усіх видів жорстокого поводження та покарання, повинна дбати про захист прав та інтересів дитини, адже це є одним з найважливіших її завдань. Ставлення суспільства до майбутнього, зростаючого покоління і відображає рівень цивілізованості та гуманності держави. Проблема захисту дітей на європейському просторі опікуються Рада Європи.

На основі аналізу роботи О.В. Шевченко-Бітенської можна зробити висновок, що наразі існує три види правових механізмів Ради Європи у сфері захисту дітей від насилля, а саме: договірний, інституційний та програмний. Запропоновано шляхи застосування правових механізмів Ради Європи з метою забезпечення захисту дітей від насильства в Україні. Поняття «насильство над дитиною» визначається, як умисна поведінка щодо людини, яка не досягла 18-річного віку, що полягає у вчиненні фізичного впливу або порушенні психічної цілісності шляхом примушування або погроз, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації або наруги.

Класифікацію джерел права Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства поділено на такі групи [1]:

- 1) загальні договори Ради Європи, що не мають основною метою захист прав дитини, але на практиці часто використовуються для цього;
- 2) спеціальні договори Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства;
- 3) джерела «м'якого права» Ради Європи у сфері захисту дітей від насилля;

4) прецеденти Європейського суду з прав людини у справах щодо захисту дітей від насильства; Насильство над дитиною є складним соціальним явищем.

Окрему увагу слід звернути на зміст Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, також відомої як Лансаротська Конвенція 2007 року. Вона містить вимоги про криміналізацію всіх видів сексуальних злочинів проти дітей. Вона встановлює, що держави Європи і країни за її межами повинні вжити заходів щодо запобігання сексуального насильства, захисту дітей-жертв та притягнення до відповідальності винних. Для реалізації вищеперерахованих цілей створено Комітет із захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насилля, який веде моніторингову роботу. Для цього, Комітет оцінює інформацію, що була надана національними органами та іншими джерелами у своїх відповідях на питання розробленої Комітетом анкети [2].

Лансаротська Конвенція також передбачає забезпечення Сторонами соціальної допомоги, фізичної реабілітації дітей, які постраждали від насилля. Конвенція також регламентує положення про те, що захисні заходи повинні вживатися виключно на основі інтересів самої дитини. Захищаючи права дитини, кожна Сторона повинна вживати заходи, які відповідають внутрішньому законодавству, співпрацювати з відповідними неурядовими організаціям. Можливим є вилучення дитини із сімейного оточення, якщо особи, які дбають про дітей, мають стосунок до сексуального розбещення дитини (ст. 11 Конвенції). Також дана Конвенція має перелік злочинів, що тлумачаться в якості злочинів у сфері сексуального насилля над дитиною: сексуальне розбещення, дитяча проституція, дитяча порнографія, експлуатація дитини у сексуальних цілях, посібництво у здійсненні вищеперерахованих злочинів [2].

Кожна Сторона, відповідно до Конвенції, повинна вживати заходів для надання, де це необхідно, термінової психологічної допомоги особам, близьким до жертви. Але особлива увага приділяється наданню психологічної допомоги самій дитині, адже в результаті такого досвіду дитина може отримати велику психологічну травму. Велике значення має не тільки притягнення винних до відповідальності, а делікатна та ефективна допомога самій дитині у кожній конкретній ситуації.

Також існує наразі діюча Конвенція Ради Європи про попередження та боротьбу з насиллям над жінками та домашнім насиллям. Конвенція була розроблена Радою Європи та відкрита для підписання в 2011 році в Стамбулі (тому її називають «Стамбульською»). Це перший юридично зобов'язуючий документ в Європі, який спрямований на боротьбу з насильством щодо жінок усередині родини і ззовні. Згідно з даними останнього дослідження ЄС, фізична та / або сексуальне насильство від нинішнього або колишнього партнера в

країнах ЄС в середньому пережили 22% жінок. У Латвії показник становить 32%, тобто 270 000 жінок у віці від 15 до 75 років. Наприклад, в області превентивних заходів, Стамбульська Конвенція закликає держави-члени проводити роз'яснювальні кампанії щодо різних форм насилля, включаючи побутове насильство. Зокрема йдеться про те, що такі кампанії повинні у повній мірі підкреслювати наслідки для дітей (стаття 13 пункт 1). Також, у Конвенціях зазначена важливість високого рівня інформованості про те, як насилля у колі родини може спричинити довгостроковий вплив на дітей [3].

Аналіз міжнародної практики у сфері захисту прав дітей дозволяє розглядати насилля над дитиною як таке, що, залежно від характеру впливу на дитину, має дві форми (фізичне і психологічне), що, окремо чи разом, можуть проявлятися у різних видах насильства (залежно від критеріїв): 1) за суб'єктом, який здійснює насилля: – домашнє насилля, – педагогічне насилля, – насилля, що здійснюється працівниками правоохоронних органів, правосуддя та відбування покарання тощо; 2) за категорією порушених прав та свобод дитини: – сексуальне насилля, – катування, – жорстоке поводження або покарання тощо; 3) залежно від середовища та умов, в яких знаходиться дитина: – інформаційне насилля, насилля в громаді, – насилля щодо дітей у школах та навчальних закладах, – насилля щодо дітей-мігрантів, – насилля щодо дітей в установах догляду за дітьми та в системі правоохоронних органів, – насилля щодо дітей під час воєнних дій та збройних конфліктів, – насилля на робочому місці тощо.

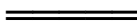
На думку О.В. Шевченко-Бітенської: «Дослідження генезису міжнародного права у сфері захисту прав дітей на основі аналізу роботи уможливило висновок, що тільки з розвитком європейського права прав людини (прийняттям Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у 1950 р.) дитина «перетворюється» з об'єкта правового захисту (патерналістська ідеологія) на суб'єкт права (у сенсі правоздатності) нарівні із дорослими». У міжнародно-правовому контексті це означає, що дитина має такі ж самі невід'ємні права, як і повнолітня людина (право на життя, свободу, особисту недоторканність, гідність тощо) [1].

Цінність європейського законодавства у питаннях захисту прав дітей полягає тому, що воно слугує основою для проведення діяльності у сфері захисту у кожній окремій державі, здійснюється відповідно до принципів недискримінації та демократичності. Добробут дитини – це майбутнє кожної окремої держави, тому опіка над цією категорією населення, повноцінна реалізація та інтеграція європейських стандартів у систему захисту могла б стати запорукою ефективного захисту дітей. Рівняючись на європейські стандарти, Україна прагне до вдосконалення національного законодавства у сфері захисту прав дітей. 20 червня 2012 р. Україною було ратифіковано

Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 р. Участь України у цій Конвенції засвідчило небайдужість щодо попередження небезпеки для дитини, допомоги жертвам та розвитку співробітництва у колі цього питання. Протягом майже 10 років свого існування з 2006 року, програма «Будуємо Європу для дітей і разом з дітьми» докладає зусиль для захисту прав дитини в державах-членах Ради Європи. Під егідою цієї програми було розроблено численні документи рекомендаційного характеру, прийнято спеціальні конвенції для захисту прав дитини [4].

Література

1. Шевченко-Бітенська О.В. Правові механізми ради Європи у сфері захисту дітей від насильства [Електрон. ресурс] / О.В. Шевченко-Бітенська. – 2015. – Режим доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2325/Shevchenko-Bitenska_AKD.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
2. Lanzarote Convention [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>.
3. Istanbul Convention (Children's Rights) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ru/view/67596078/>.
4. Лаврик Ю. Правовий захист дитини в рамках Ради Європи [Електронний ресурс] / ЮліяЛаврик – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ru/view/67596078/>.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК

Саксонова Дарія Едуардівна

студентка групи УМІ-31

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: saksofonchik@mail.ru

Ключові слова: Європейський Союз, Римське право, Рада Європейських Співтовариств, Суд Європейських Співтовариств, ООН, Рада Європи.

Особливе місце в комплексі прав людини займають права жінок. Будучи невід'ємною частиною прав людини, вони, не реалізуються повною мірою в жодній державі. У наш час ця проблема набуває особливої актуальності не лише у зв'язку зі зростанням ролі жінок у різних сферах суспільного життя, а й у зв'язку з численними фактами порушення їх прав, включаючи недотримання міжнародно-правового принципу рівноправності чоловіків та жінок, а саме недотримання права жінок на участь у здійсненні міжнародної та внутрішньої політики, недостатнє виконання міжнародних стандартів, які стосуються охорони здоров'я жінок, внаслідок чого зберігається високий рівень материнської та дитячої смертності, недостатній захист жінок від насильства,

міжнародна торгівля жінками. Усвідомлення державами того факту, що права жінок є складовою і невід'ємною частиною прав людини, визначає нове розуміння, по-перше, змісту прав жінок, по-друге, необхідність їх забезпечення всіма державами для побудови демократичного суспільства, і, по-третє розробки механізмів захисту прав жінок [3, с. 284].

Правовий захист громадян – важливий елемент соціальної політики, що проводиться Європейським Союзом. Основою правової захищеності жінок в ЄС є проголошення обов'язковості дотримання принципу рівноправності чоловіків і жінок, в першу чергу в галузі трудових відносин, і законодавче закріплення цього принципу в праві ЄС. Безпосереднє ставлення до правового регулювання положення жінок у ЄС має Римський договір 1957 року. Він містить спеціальну статтю (ст. 119), що визначає правовий статус працюючої жінки. Ця стаття зобов'язує держави-члени ЄС гарантувати і дотримуватися принципу, згідно з яким чоловіки і жінки повинні отримувати рівну оплату за рівну працю. Включення даного принципу до Договору про створення Європейського Економічного Співтовариства переслідувало дві мети. По-перше, необхідно було поставити всі держави в рівні умови. Франція, наприклад, вже мала на той час принцип рівної оплати жінок і чоловіків за рівну працю у своєму законодавстві, а у правових системах інших держав-членів цей принцип закріплений не був. По-друге, включення названого принципу в Договір мало на меті сприяти виконанню що стоїть перед ЄС завдання соціального характеру – поліпшення умов життя і роботи громадян, які проживають на території Європейського Співтовариства. Передбачалося протягом періоду до 1961 року трансформувати принцип рівної оплати за рівну працю жінок і чоловіків у національному законодавстві всіх держав-членів ЄС і відповідно почати його виконання. Однак, незважаючи на те, що ця дата кілька разів відсувалась, не всі держави до встановленого початкового терміну змогли виконати зобов'язання, передбачені Договором. Тому в 1972 році Рада Європейських Співтовариств прийняв Соціальну програму, в якій ще раз підкреслювалась необхідність якнайшвидшого застосування в практиці держав названого принципу. Приблизно в той же час Суд Європейських Співтовариств виніс ряд рішень в справах, що стосуються питань дискримінації за ознакою статі. Це ще раз наочно продемонструвало всьому Європейському Співтовариству, що правова система, створена Римським договором, є діючим механізмом [4, с. 88].

У 1995 р. у Пекіні було прийнято рішення, щодо різних форм насильства над жінками та дівчатами, згідно якого всі країни, що приймали участь у Всесвітній конференції, будуть активно перешкоджати та усувати будь-які прояви насильства. Цю проблему не залишили поза увагою і в такому важливому документі, як «Декларація тисячоліття ООН» від 8 вересня 2000 р.

Визначення терміну «наси́льство щодо жінок» містить «Декларація про викорінювання насильства щодо жінок», проголошена Резолюцією 48/104 ГА ООН від 20 грудня 1993 р., в якій також перераховуються випадки, що їх охоплює дане поняття [1].

Міжнародне гуманітарне право також приділяє увагу до проблеми насильства щодо жінок. Згідно Женевської конвенції про захист громадянського населення під час війни 1949 р. саме жінки належать до осіб, які потребують захисту.

На жаль, в сучасному суспільстві стоїть гостра проблема, яка пов'язана із торгівлею жінками. Це можна прирівняти до рабства, тому що торгівля має невід'ємний зв'язок з викраденням, насильством і безжальною експлуатацією людей. 15 листопада 2000 р. ГА ООН був прийнятий Протокол про запобігання та боротьбу з торгівлею людьми, особливо жінками і дітьми та про покарання злочинців до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Вказаний Протокол є першим міжнародно-правовим інструментом, який спрямований на вирішення всіх аспектів проблем, пов'язаних з торгівлею людьми. Він містить положення про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми, про захист жертв, співпрацю та заходи запобігання тощо [2].

Окрім документів ООН, існує і багато регіональних міжнародно-правових механізмів з цього приводу. А саме, розробляється Рамкове рішення Ради Європи про торгівлю людьми, яке має на меті уніфікувати національне законодавство задля забезпечення ефективної боротьби з торгівлею людьми з метою експлуатації тощо. Пропозиція щодо Рамкового рішення суттєво доповнює вже прийняті Радою Європи такі міжнародно-правові акти, як Спільні дії від 1996, 1998 та 2000 рр., а також спеціальні програми STOP та DAPHNE. Як результат вказаних міжнародно-правових регіональних ініціатив, закони всіх країн-членів Європейського Союзу спрямовані на боротьбу з торгівлею людьми з метою примусової проституції та сексуальної експлуатації.

Україна як член Ради Європи також вживає відповідних правових та організаційних заходів щодо охорони жінок від насильства. Основними регуляторами відповідних запобіжних заходів стосовно недопущення насильства щодо жінок є Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 2001 р., Кримінальний кодекс України 2001 року, постанова Кабінету Міністрів України «Про програму запобігання торгівлі жінками та дітьми» від 25 вересня 1999 р. № 1768, Указ Президента України «Про додаткові заходи з метою запобігання зникненню людей і поліпшення координації дій правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади в їх розшуку» від 18 січня 2001 р. тощо [5, с. 266].

Отже можна сказати, що сучасні цивілізовані держави критикують дискримінацію по відношенню до жінок в усіх її формах та гарантують проводити політику по ліквідації дискримінації. В основу такої політики має бути покладений конституційний принцип рівноправності чоловіка та жінки та встановлені дійові юридичні гарантії захисту прав жінок на рівній з чоловіками основі. У суспільстві повинна відбутися зміна соціокультурної моделі поведінки жінки і чоловіка, щоб викоринити звичаї та практики, що базуються на ідеї неповноцінності або недосконалості однієї статі. Держава повинна забезпечити таке сімейне виховання, що складається з розуміння материнства як важливої соціальної функції та визначення спільної відповідальності чоловіка та жінки за виховання та розвиток своїх дітей.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., к.ю.н., доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Література:

1. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 08.09.2000 – [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_621.

2. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї : ООН; Протокол, Міжнародний документ від 15.11.2000 – [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791.

3. Сергеева С.М. Міжнародно-правовий захист прав жінок: історія і сучасність / С.М. Сергеева // Правова система України й міжнародне право, порівняльне право, 5 серпня 2011 р.: тези доповідей. – Х.: ЗНТУ, 2011. – С. 284-288.

4. Чеботарева А.С. Защита прав женщин в Европейском союзе: учебник Государство и право / А.С. Чеботарева. – М.: Наука, 1995, № 2. – С. 88-96.

5. Чижмарь К.І. Міжнародні стандарти рівності прав жінок і чоловіків // Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 4-й річниці Конституції України 1-3 червня 2000 року. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – с. 265-269.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Стаценко Артур Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки ХНУ імені В.Н. Каразіна, начальник управління з обслуговування містечка модульного типу, Департаменту житлового господарства Харківської міської ради, КП «Харківспецбуд»

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, переселенці, права переселенців, проблеми переселенців

В умовах коли на сході України існує військовий конфлікт, велика кількість людей, що мешкали на цих територіях змушені шукати притулку в інших регіонах країни, через небезпечність знаходження у зоні бойових дій, втрату житла, чи засобів до існування.

У науковій літературі таких осіб визначають як «внутрішні мігранти», «переселенці», чи «вимушені переселенці», в офіційних документах – як «внутрішньо переміщені особи», що відповідає терміну «internally displaced person», що закріплений у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» Організації Об'єднаних Націй, який визначає, що це є окремі особи, чи групи осіб, які були змушені залишити свої помешкання, або місця постійного проживання в результаті, або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих, чи техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаних державних кордонів» [3].

Вітчизняний законодавець визначив таких осіб у ч.1 ст.1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» майже ідентично з актом ООН, виклавши поняття «внутрішньо переміщених осіб», а саме – внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Незважаючи на деякі особливості статусу, та всі складнощі що виникають у таких осіб, всі вони повинні мати повний обсяг прав наданих їм конституцією держави перебування, а також Загальною декларацією прав людини [6]. Це є

одним із головних завдань держави – забезпечити можливість користування та реалізації законних прав особи. Саме захист і забезпечення цих прав у повному обсязі є проблемою як у Європейському союзі, так і в Україні.

На сьогодні, в Україні, існує ціла низка проблем, окрім питання розміщення таких осіб у інших регіонах, а саме: проблеми працевлаштування, соціальної адаптації, отримання нових та відновлення втрачених документів тощо. Одна з найбільших проблем переселенців – це соціальна адаптація дітей, тому що діти є найуразливішими та найбільш незахищеними елементами суспільства. А саме через обмежений контроль над своїм оточенням і власними силами діти не можуть зрозуміти, що відбувається насправді. У такому стані нерозуміння і підвищеного почуття безпорадності діти, які пережили психологічну травму, потребують підтримки та співчуття. Дитина переживає психологічний біль, який виражається в різних формах у залежності від її віку (розлад апетиту, порушення сну, регресивна поведінка та інші поведінкові відхилення, виражене відчуття провини, труднощі зосередження тощо). Важливо розпізнавати всі ці порушення вчасно, оскільки вони служать сигналом, що дитина потребує допомоги.

Всім дітям і підліткам, які пережили психологічні травми, необхідна психосоціальна підтримка. Але є діти, які потребують спеціальних і більш професійних видів допомоги (психотерапія, фармакотерапія) для полегшення наявних у них емоційних порушень. Важливо також включати в роботу з дітьми батьків, тому що їх оцінка поведінки своєї дитини є головним джерелом інформації про її реакції на психотравмуючий фактор. Крім того, необхідно організувати навчальну роботу і навчання батьків спілкуванню таким чином, щоб вони придбали соціальні та комунікативні навички, необхідні для поліпшення якості відносин зі своїми дітьми і розпізнавання типів поведінки і реакцій у дітей, які потребують професійної психологічної допомоги [2].

Навіть враховуючи багатогранну допомогу держави та підтримку урядів інших держав, для осіб, що залишили свої домівки та місця де вони жили все життя – опинитись у новому місці без житла, роботи та засобів для існування дуже важко саме психологічно. Саме тому для таких осіб дуже важлива не тільки матеріальна допомога, а й психологічна підтримка. Нажаль, з боку держави така підтримка є мізерною, а у реальності найбільшу допомогу у цій сфері їм надають волонтерські та благодійні організації, а часом й уряди інших держав. Так, наприклад, у зв'язку з триваючим конфліктом на сході України та з наявністю великої потреби у допомозі з боку внутрішніх переселенців, Уряд Німеччини вирішив продовжити проект гуманітарної допомоги Україні у 2016-2018 роках [4].

Саме уряд Німеччини зіштовхнувся зі схожими проблемами переселенців, за відмінністю того, що у Європейському Союзі є проблема із «зовнішніми біженцями», а в Україні із внутрішньо переміщеними особами. Саме тому, перед урядами країн ЄС стоїть дещо складніше завдання (наприклад, особи що перетинають кордон у якості біженців, як правило не володіють мовою приймаючої сторони, тому одним із завдань країни перебування є не тільки матеріальна і психологічна підтримка, а й допомога у подоланні мовного бар'єру), досить корисним було би використання досвіду західних країн в Україні [5].

Нажаль, станом на сьогодні, більшість реабілітаційних та підтримуючих програм в Україні, існують лише у форматі допомоги волонтерських та благодійних організацій, при цьому майже повністю проігноровані державою.

Аналізуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що попри намагання держави, допомогти внутрішньо переміщеним особам, існує велика кількість проблем які або залишились поза увагою держави, або вирішені нею лише формально. На думку автора, одним з найефективніших методів усунення існуючих проблем є обмін досвідом з професіоналами з інших країн, наприклад, Німеччиною чи Францією, які мають великий досвід допомоги біженцям та переселенцям.

Також вважаємо, що є дуже важливим з боку держави приділяти увагу психологічному стану переселенців, а особливо дітей, з метою найшвидшої соціалізації на новому для них місці та нових умовах.

Література:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

2. Методичні рекомендації на тему: «Психологічна допомога вимушеним переселенцям» Харків 2014 Державна служба України з надзвичайних ситуацій Національний університет цивільного захисту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/bSRn7m>

3. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны / Экономический и социальный Совет ООН (ЭКОСОС), 22 июля 1998. – E/CN.4/1998/53/Add.2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org.ru/docid/50b345932.html>

4. Спілка Самаритян України \ Гуманітарна допомога уряду Німеччини вимушеним внутрішнім переселенцям в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssu.kiev.ua>

5. Elf Milliarden Dollar für syrische Flüchtlinge [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Reiseberichte/2016-02-04-syrien-konferenz-london.html?nn=709674>

6. The Universal Declaration of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights>

ЕВРОПЕЙСКИЕ СТАНДАРТЫ БОРЬБЫ С ГЕНДЕРНОЙ ДИСКРИМИНАЦИЕЙ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН

Ситник Юлия Владимировна,
студентка 2 курса, группа УМИ-21
факультет международных экономических отношений
и туристического бизнеса ХНУ имени В.Н. Каразина
e-mail: JuliaSI@mail.ru

Ключевые слова: европейские стандарты, гендерная дискриминация, гендерное равенство, насилие в отношении женщин, права человека, гражданско-правовая защита, права женщин.

По меркам международных правозащитных стандартов, насилие и эксплуатация по признаку пола – крайне опасные формы дискриминации. За последние десятилетия Европе удалось на практике достичь реальных положительных сдвигов в области гендерного равенства. Однако этого пока не достаточно для обеспечения полного равенства. Миллионы женщин по-прежнему страдают от бытового насилия и подвергаются дискриминации во многих сферах жизни из-за недостаточного освещения этих проблем и слабости законодательных и практических средств защиты.

Еще с середины XX века международное сообщество принимает меры по борьбе с дискриминацией женщин, закладывая, прежде всего, законодательную базу для усиления реагирования на любые проявления гендерного неравенства. Так, в 1979 году Генеральная Ассамблея ООН приняла Конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (КЛДЖ). Эта Конвенция представляет собой юридически обязательные рамки для принятия мер на уровне государства с целью предотвратить дискриминацию женщин во всех сферах жизни [4]. Все государства Восточной Европы и Центральной Азии ратифицировали КЛДЖ и поэтому обязаны выполнять ее положения в своих странах.

Любопытно, что в Конвенции явно не упоминается насилие в отношении женщин. Это связано с тем, что в 70-х годах прошлого века, когда составлялся проект текста конвенции, гендерное насилие и, в частности, насилие в быту еще не рассматривалось как нарушение прав человека. Комитет КЛДЖ исправил это упущение в 1992 году, приняв Общую рекомендацию № 19 о насилии в отношении женщин. Она включает:

- обеспечение гарантии защиты женщин от гендерного насилия. эффективные правовые меры включают в себя уголовные санкции, гражданско-правовые средства защиты и предоставление компенсации;
- внедрение гендерных аспектов подготовки государственных чиновников;

– обеспечение действенных процедур подачи жалоб и выплаты компенсаций в случае совершения насилия;

– создание и поддержка соответствующих защитных и вспомогательных услуг для женщин, подвергшихся или подверженных риску насилия, изнасилования и других форм гендерного насилия, в том числе приюты, группы специально подготовленных медицинских работников, службы по реабилитации и предоставлению консультаций;

– проведение профилактических мероприятий, в том числе общественных информационных и образовательных программ, для преодоления взглядов, обычаев и практик, которые закрепляют насилие в отношении женщин;

– сбор статистических данных и исследования масштабах, причинах и последствиях насилия, а также об эффективности мер по предотвращению и пресечению насилия [6].

Важным толчком к усилению мер по борьбе с гендерной дискриминацией стало принятие Советом Европы Конвенции о предупреждении и пресечении насилия в отношении женщин и бытового насилия. Она была принята в Стамбуле 7 апреля 2011 года, поэтому ее часто называют «Стамбульской конвенцией». Краеугольным камнем Конвенции являются предупреждение насилия, защита жертв и наказание тех, кто совершает подобное насилие. Конвенция также направлена на то, чтобы повлиять на мировоззрение людей, призывая всех членов общества, особенно мужчин и мальчиков, изменить свои позиции. По существу она поддерживает призыв обеспечить большее равенство между женщинами и мужчинами, поскольку насилие в отношении женщин проистекает из отношений неравенства между женщинами и мужчинами в обществе и подпитывается культурой терпимости к насилию и его игнорирования [5].

Как же отслеживается реализация Конвенции? Она предусматривает создание механизма мониторинга для оценки соблюдения ее положений на практике. Этот мониторинговый механизм состоит из двух элементов: Группы экспертов по действиям против насилия в отношении женщин и домашнего насилия («ГРЕВИО») – независимого экспертного органа, и Комитета сторон – политического органа, состоящего из официальных представителей государств-участников Конвенции. Их выводы и рекомендации помогут обеспечить исполнение положений Конвенции государствами и гарантировать ее эффективность в долгосрочной перспективе.

Что касается Украины, то она подписала Стамбульскую конвенцию еще в 2011 году, однако до сих пор не ратифицировала [1]. Верховная Рада отправила законопроект на доработку в Комитет по иностранным делам, объяснив это тем,

что нормы, предусмотренные в Стамбульской конвенции, «совершенно разрушают украинскую идентичность» [7].

В целом **Украина значительно отстает от европейских показателей по гендерному равенству**. Действующее законодательство Украины не содержит всеобъемлющее определение насилия в отношении женщин и гендерно-обусловленного насилия, не предусматривает эффективного гражданско-правовой защиты потерпевших, гендерной составляющей в проведении превентивных мероприятий. 3% женщин лично сталкивались с любой из форм дискриминации, 11% женщин испытали хотя бы один вид дискриминации, 5% – множественной дискриминации. Выражая эти проценты в абсолютных цифрах, можно утверждать, что опыт дискриминации имеют более 1,5 миллиона женщин, а опыт множественной дискриминации – более 700 000 женщин [3, с. 13].

«Существует ограниченность сферы применения действующих законодательных актов, несогласованность их положений между собой, в частности, Закон Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» не связан с любыми формами насилия в отношении женщин и с Законом Украины «О предупреждении насилия в семье», а также с функционированием предусмотренного институционального механизма» [2].

На гендерном этапе евроинтеграционного процесса главным ориентиром для нашего государства выступает Соглашение об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским союзом, с другой стороны. Глава 21 Соглашения «Сотрудничество в области занятости, социальной политики и равных возможностей» указывает на обстоятельства Сторон усилить диалог и сотрудничество по обеспечению достойного труда, политики занятости, безопасных и здоровых условий труда, социального диалога, социальной защиты, социального привлечения, гендерного равенства и дискриминации (статья 419). Соответствующее приложение к Соглашению приводит перечень ключевых Директив ЕС в сфере обеспечения недискриминации и гендерного равенства [8].

С учетом проанализированной ситуации хотелось бы выделить основные направления реализации гендерной политики Украины: обеспечение выравнивания возможностей для доступа женщин и мужчин к политическим институтам; ликвидация дискриминационной практики в области труда и занятости; создание системы реальных механизмов предотвращения насилия в отношении женщин; снижение воздействие неблагоприятных социальных факторов на здоровье и продолжительность жизни.

Таким образом, равенство мужчин и женщин – неотъемлемая часть прав человека, оно также является основой демократии и социальной справедливости. Положения европейского законодательства по защите прав

человека налагают на государства обязательства по защите граждан от всех актов дискриминации, независимо от того, кем совершены такие акты – государством или частными лицами. Это значит, что государства должны принимать все необходимые меры в целях предупреждения, расследования, наказания и возмещения вреда, причинённого дискриминационными действиями со стороны представителей государства или частных лиц.

В рамках евроинтеграции Украина стремится утвердить на практике европейские стандарты борьбы с гендерной дискриминацией. Её главной задачей является принятие обширного комплекса мер по практической реализации права на гендерное равенство для утверждение справедливых социальных ценностей.

Научный руководитель: Шамраева В.М., доктор политических наук, профессор кафедры международных отношений, международной информации и безопасности

Литература:

1. «Бьет – значит сядет». Акция в Киеве в поддержку Стамбульской конвенции // РИА Новости Украина. – 14.02.2017. Режим доступа: <http://rian.com.ua/photolents/20170214/1021408008.html>.

2. Андрей Кривещенко. Стамбульская конвенция и борьба с насилием против женщин // Судебно-юридическая онлайн-газета. – 21.11.2016. Режим доступа: <http://sud.ua/news/2016/11/21/97677-stambylskaya-konventsiya-i-borba-s-nasiliem-protiv-zhenshchin/print>.

3. Доповідь про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всієї форм дискримінації щодо жінок в Україні. Восьма періодична доповідь. – К.: Міністерство соціальної політики України, 2014. – 69 с.

4. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин [Электронный ресурс] // Организация Объединенных Наций. – 1979. – Режим доступа: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/0360795R.pdf>.

5. Конвенция Совета Европы о предотвращении и борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием [Электронный ресурс] // Совет Европы. – 2011. – Режим доступа: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/09000016806b0687>.

6. Общая рекомендация № 19 КЛДЖ [Электронный ресурс] // Организация Объединенных Наций. – 1992. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/cedaw_handbook/cedaw_rec19.pdf.

7. Рада не ратифіцировала Стамбульську конвенцію из-за того, что ее нормы «разрушают украинскую идентичность» // Информационное агентство УНІАН. – 17.11.2016. Режим доступа: <https://www.unian.net/politics/1629767-rada-ne-ratifitsirovala-stambulskuyu-konventsiyu-iz-za-togo-cho-ee-normyi-razrushayut-ukrainskuyu-identichnost.html>.

8. Рівність за ознакою статі в економічній сфері: зобов'язання України перед ЄС (ключові директиви ЄС щодо забезпечення гендерного балансу на ринку праці та в професійній діяльності, їх розвиток у практиці Суду Справедливості) / упорядник О.О. Уварова. – Х.: Вид-во «НТМТ», 2015. – 150 с.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОМІТЕТУ ПРОТИ КАТУВАНЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ В'ЯЗНІВ

Толстенко Юлія Олександрівна

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри міжнародної інформації та безпеки
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
e-mail: yulia.tolstenko@yandex.ru

Ключові слова: Рада Європи, захист прав в'язнів, катування, нелюдське поводження та покарання; поводження та покарання, що принижують гідність

Особи, засуджені до кримінальних покарань, або ув'язнені на будь-якій стадії кримінального судочинства, є найбільш незахищеною категорією осіб через те, що вони обмежені у їх суб'єктивних правах. Інформація про порушення прав в'язнів не є загальнодоступною, оскільки такі випадки зазвичай вирішуються в рамках національних пенітенціарних структур. Саме міжнародне регулювання пенітенціарних питань є тим контрольним інструментом, який забезпечує прозорість і об'єктивність ув'язнення осіб.

Європейську конвенцію про запобігання катуванням, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, було прийнято 26 грудня 1987 р. у Страсбурзі. Конвенція набула чинності 1 лютого 1989 р. Усі 47 держав-членів Ради Європи вже ратифікували Конвенцію (Україна 11 вересня 1997 р.) [5]. Відповідно до Конвенції було створено Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – КЗК). КЗК, шляхом здійснення інспекцій, перевіряє поводження з позбавленими волі особами з метою посилення, у разі необхідності, захисту таких осіб від катувань чи нелюдського або такого, що принижує їх гідність, поводження чи покарання (ст. 1). Тобто дана Конвенція передбачає позасудовий механізм попередження жорстокого поводження з особами, позбавленими волі.

Ст. 1 Європейської конвенції проти катувань застосовує ті ж самі терміни, що і ст. 3 Європейської конвенції з прав людини (1950) – «катування» та «нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження та покарання». КЗК у своїй діяльності керується практикою Суду і Комісії з прав людини, але вона скоріш спрямована на майбутнє запобігання, аніж на застосування чинних вимог до конкретних обставин. КЗК не має втручатись у тлумачення і застосування ст. 3 Європейської Конвенції з прав людини [6]. Але цей припис було розширено. У своїй першій доповіді 1991 р. КЗК зазначав: «При виконанні своїх функцій Комітет має право користатися правовими нормами, що містяться не тільки в Європейській конвенції з прав людини, а й у низці інших

відповідних документів з прав людини (і їх інтерпретаціями зацікавленими органами з прав людини)». Водночас він не пов'язаний із прецедентним правом судових або квазі-судових органів, що діють у тій же сфері, але може використовувати його в якості відправної точки або посилання при оцінці поведінки з особами, позбавленими волі, в окремій країні» [1].

Кожна держава-член РЄ дозволяє інспектувати будь-яке місце, що знаходиться під її юрисдикцією, і в якому тримають осіб, позбавлених волі органом державної влади (ст. 2). Це сприяє тісній співпраці Комітету та компетентних національних органів держав-членів (ст. 3).

КЗК складається з 47 членів, які обираються з числа осіб, які мають високі моральні якості, визнаний авторитет, професійний досвід у галузі прав людини (ст. 4). Ст. 5 закріплює порядок обрання членів КЗК та строки здійснення ними повноважень. Окрім вже зазначених періодичних інспекцій, КЗК може проводити інші інспекції, що, на його думку, є необхідними у кожному конкретному випадку (ст. 7). Він повідомляє уряд відповідної держави про свій намір здійснити інспекцію. Після цього КЗК може інспектувати в будь-який час будь-яке місце, що зазначене у ст. 2.

КЗК може вирішувати безліч питань, пов'язаних із позбавленням волі, у зв'язку з тим, що він складається з експертів різних галузей суспільного життя: правовій, медичній, психіатричній, пенітенціарній, захисту прав людини. У своїй другій доповіді, яку було опубліковано у 1992 р., КЗК звернув особливу увагу на випадки жорстокого поведінки з в'язнями з боку персоналу, зазначивши, що «всі аспекти умов відбування покарання у в'язниці належать до компетенції Комітету» [2, 44]. Взаємозв'язок умов тримання в'язнів із випадками нелюдського або такого, що принижує гідність, поведінки ґрунтувався на існуючій пенітенціарній літературі про психологічні наслідки позбавлення волі. У цій же доповіді КЗК акцентував увагу на тісному зв'язку перенаселеності і якості життя у в'язницях, заявивши, що «перенаселеність може за певних обставин вважатися нелюдським або таким, що принижує гідність, покаранням». Це було виявлено під час психологічних досліджень [2, 46]. Третю доповідь КЗК було повністю присвячено медичній допомозі в умовах позбавлення волі [3]. У наступних щорічних доповідях КЗК неодноразово повертався до пенітенціарних питань та викладав в них свої нові розробки, що стали результатом візитів до держав-членів Конвенції. До того ж міждисциплінарний підхід, що застосовує КЗК, надав йому можливість захищати права всіх категорій в'язнів: неповнолітніх, жінок, психічно хворих злочинців.

З метою сприяння КЗК у виконанні його завдання відповідні органи держави повинні забезпечити доступ на свою територію та до місць тримання

осіб, позбавлених волі, без жодних обмежень; надати повну інформацію про місця позбавлення волі та будь-яку іншу інформацію, що необхідна КЗК для виконання ним завдання (з урахуванням норм діючого національного законодавства та професійної етики). До того ж КЗК може проводити бесіди із особами, позбавленими волі, та будь-якою іншою особою, яка може надати йому необхідну інформацію (ст. 8).

Після кожної інспекції КЗК складає доповідь про факти, що були встановлені під час інспекції і надає певні рекомендації. Він може також проводити консультації з метою внесення у разі необхідності, пропозицій про поліпшення захисту позбавлених волі осіб (ст. 10).

Інформація, зібрана КЗК, його доповідь, та його консультації є конфіденційними. З урахуванням принципу конфіденційності, він кожного року подає Комітету Міністрів загальну доповідь про свою діяльність, що надсилається Парламентській Асамблеї і оприлюднюється (ст. ст. 11, 12).

Окрім доповідей стосовно конкретних держав, КЗК публікує щорічні доповіді про проведену ним роботу за минулий рік. Ці доповіді є не просто описовими. Більшість з них містять суттєві зауваження стосовно порядку в місцях позбавлення волі та практики виконання кримінальних покарань. КЗК зазначає в них, наприклад, яке саме поводження та покарання є абсолютно неприйнятними, тобто в якому випадку їх можна вважати катуванням, нелюдськими або такими, що принижують гідність. Для того, щоб не обмежуватися у своїй діяльності тільки тлумаченнями та інтерпретаціями Європейської Комісії з прав людини та Європейського суду з прав людини, КЗК розробив свої власні стандарти. Термін «розробив» означає, що вони не мають юридичної сили. Доповіді ґрунтуються на практичних спостереженнях, носять еволюційний характер. Це дозволяє поступово поліпшувати існуючі стандарти у сфері захисту прав в'язнів та впроваджувати їх застосування на практиці. Таким чином, КЗК виконує по суті профілактичну функцію [4, 15]. Щорічні доповіді містять суттєві зауваження, які систематизовано та опубліковано в буклеті під назвою «Стандарти Комітету з катувань» [7]. Ці стандарти містять значний обсяг інформації про те, що саме КЗК вважає найкращою практикою запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами, позбавленими волі.

Мотивом діяльності КЗК є саме запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Пильна увага Комітету зосереджена, передовсім, на майбутньому, аніж на минулому, тим не менш, невід'ємною складовою завдання Комітету щодо превентивних кроків є оцінювання результативності від вжитих заходів у випадках, коли мало місце

жорстоке поводження, з огляду на те, який вплив такі заходи можуть спричинити в майбутньому [7, 105].

Література:

1. 1st General Report on the CPT's activities covering the period November 1989 to December 1990 (CPT/Inf (91) 3), 20 February 1991, p. 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-01.htm>.

2. 2nd General Report on the CPT's activities covering the period 1 January to 31 December 1991 (CPT/Inf (92) 3), 13 April 1992, p.44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-02.htm>.

3. 3rd General Report on the CPT's activities covering the period 1 January to 31 December 1992 (CPT/Inf (93) 12), 4 June 1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-03.htm>.

4. Dirk Van Zyl Smit Principles of European Prison Law and Policy (Penology and human rights) / Dirk Van Zyl Smit, S. Snacken. – New York: Oxford University Press Inc., 2009. – 488 p.

5. Европейская конвенция по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания (СДСЕ №: 126) от 1987 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=126&CM=8&DF=13/01/2014&CL=RUS>.

6. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Текст Конвенції та пояснювальна доповідь. – Страсбург: Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК), 2002 (CPT/Inf/C). – 34 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cpt.coe.int/lang/ukr/ukr-convention.pdf>.

7. Стандарти КЗК. – Страсбург: Європейський Комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (CPT/Inf/E (2002)). – 112 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cpt.coe.int/lang/ukr/ukr-standards.pdf>.

БОРГОВА ТЮРМА: ЗАБОРОНА ІСНУВАННЯ ЗГІДНО З КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Тушнова Катерина Наїрівна

студентка

кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: tushkatush@gmail.com

Ключові слова: борг, ув'язнення, боргова тюрма, боржник, кредитор, закріплення, заборона.

У часи тривалої фінансової кризи, проблема забезпечення кредитних договорів є нагальною для обох сторін у кредитних відносинах: для кредиторів, які шукають способи гарантувати повернення виданих коштів, і для боржників, яким потрібно бути впевненими у непорушності прав у випадку неможливості сплати боргу. У серії робочих документів Європейського центрального банку автори зазначили, що кредитування як з точки зору обсягів, так і з точки зору кредитних стандартів, мають значні наслідки для економічної діяльності [8]. У зв'язку з цим постає питання, чи є можливим повернення концепції боргової тюрми – широко поширеної у Римській імперії та Середньовічній Європі – у сучасні часи. Для відповіді на це запитання варто вивчити історичне підґрунтя виникнення і занепаду боргової тюрми, її правовий статус, економічну доцільність та судову практику в Україні та державах Європейського Союзу.

До запровадження системи банкрутства боржники відповідали за порядком середньовічного загального права, наказів і ордерів їхніх васалів. Відомо, що, за законами Дванадцяти Таблиць, неплатоспроможний боржник ставав рабом кредитора [3]. У 1834 році боргова тюрма була в усіх країнах Європи, за винятком Португалії [1]. З приходом індустріальної революції середньовічний підхід втратив економічну доцільність. Відтак, країни Європи почали розвивати правову основу системи банкрутства.

Дві найбільш важливі стадії, після яких кількість ув'язнених стрімко зменшилася, – це скасування права кредитора вимагати ув'язнення боржника у випадку арешту майна у 1841 році, та закон від 1868 року, яким ув'язнення було дозволено лише у випадку, якщо сукупна вартість майна боржника менша за борг і боржник або відмовлявся, або не міг дати клятву, що в нього є ще інше [1]. Цікаво, що в часи Великої депресії повернення боргових тюрем не відбулося. Стало зрозуміло, що такий інститут не захищає інтереси кредиторів і не забезпечує повернення коштів, бо спрямований не на справжні причини неплатоспроможності. До того ж він порушує права і свободи боржників.

У 2014 році Національне Громадське Радіо (NPR) опублікувало звіт про те, що зустрічаються випадки ув'язнення людей, які не виплатили судові витрати. [9]. У вересні 2015 року в місті Боудон, Грузія муніципальний суддя, Роберт А. Дімент, був таємно записаний під час того, як він погрожував підсудному тюремним ув'язненням за порушення правил дорожнього руху, якщо він не забезпечить негайну оплату [9]. Інцидент призвів до закриття на місяць муніципального суду з метою моніторингу та здійснення змін в політиці судової влади.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, а саме Протокол №4, містить положення щодо заборони ув'язнення за борги. Стаття 1 наголошує, що нікого не може бути позбавлено свободи лише на підставі неспроможності виконати своє договірне зобов'язання [5]. Таким чином, це унеможливорює існування боргових тюрм на теренах Європейського Союзу.

Туреччина та Об'єднане Королівство (у зв'язку з особливостями Британського національного закону) підписали, але не ратифікували Протокол № 4. Греція та Швейцарія ні підписали, ні ратифікували цей протокол.

На міжнародному рівні також закріплена заборона ув'язнення через борги – у 1976 році стаття 11 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права набрала чинності, зауваживши, що «Ніхто не може бути позбавлений волі лише на підставі неспроможності виконати своє договірне зобов'язання» [7].

В даний час поняття боргової тюрми, як і раніше, існує в різних формах в Німеччині:

- максимум 6 тижнів арешту за відмову від оплати або штрафу.
- в якості альтернативного вироку.
- в якості особистого арешту на забезпечення стягнення або накладення арешту на заробітну плату.

Франція дозволяє ув'язнення у випадку, який називається *contrainte par corps* (зараз поняття замінено на *contrainte judiciaire*). Цей випадок передбачає позбавлення волі, яке призначається у випадку невиконання майнових санкцій, визначених обвинувальним вироком. Це положення відноситься до грошей, які є боргом державі з боку неплатоспроможного боржника віком від 18 до 65 років; довжина ув'язнення обмежена сумою боргу і має на меті чинити тиск на боржника виплатити борг, бо належні гроші залишаються заборгованістю перед державою.

Ув'язнення за борги, будь то з боку податкової інспекції або приватного банку, практикувалося у Греції до січня 2008 року, коли закон змінився після ув'язнення за несплату податків, а також інші борги перед державою або службою соціального забезпечення, було визнано неконституційним після того,

як практикувалося впродовж 173 років; тюремне ув'язнення, однак, як і раніше зберігається за борги перед приватними банками. Ситуація щодо позбавлення волі (προσωλοκράτηση (prosōprokrátēsē): опіка) за борги перед урядом досі незрозуміла, як і суди продовжують мати цю здатність у кримінальних справах.

Україна як сторона Конвенції не має і не може мати боргові тюрми. Звісно, за Кримінальним кодексом України особа може бути позбавлена волі за діянні що призвели до неплатоспроможності, такі як шахрайство, але сам факт несплати боргу не може мати наслідком ув'язнення особи.

У той же час очевидно, що модифікована боргова тюрма все ж існує в Україні. Так статтею 89 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено накладення штрафу за невиконання рішень [4]. Після накладення штрафу на боржника, державним виконавцем встановлюється новий строк, протягом якого боржник зобов'язаний виконати рішення суду. В разі, якщо боржник повторно не виконуватиме рішення суду, державний виконавець накладе на боржника штраф у подвійному розмірі та звернеться до правоохоронних органів з поданням (повідомленням) про притягнення боржника до кримінальної відповідальності відповідно до закону. Також, за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню, передбачена кримінальна відповідальність статтею 382 ККУ, та карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років [6].

18 квітня 2012 року Торезький міський суд Донецької області виніс рішення, зобов'язавши дебітора сплатити борг кредиторів за договором у розмірі 7,5 тис. грн і 214 грн судового збору. Борг не був сплачений. 25 лютого 2013 року вироком цього ж суду особу_1 засуджено до двох років позбавлення волі за статтею 382 КК України. Ув'язнення було замінене на один рік іспитового строку [2].

Як бачимо, як на Європейському континенті, так і в світі взагалі існує нормативне закріплення даного права, однак, нажаль, неможливо вивчити сам практичну реалізацію механізму захисту права людини, закріпленого в ст.1 Протоколу №4 Європейської Конвенції, адже в реєстрі Європейського суду з прав людини не зареєстровано жодної справи щодо заборони ув'язнення людини через її борги. Тим не менш, явище боргової тюрми досі існує навіть в розвинених Європейських країнах, а також в модифікованому вигляді в Україні. На мою думку, таке явище є рудиментом минулих сторіч, адже різка негативна реакція і швидке викорінення явища є свідченням того, що у сучасному громадянському суспільстві такий інститут незаконний і не має підтримки населення. Боргова тюрма, крім правового, має ще й фінансовий вияв.

Ув'язнення особи за борг несе витрати на її утримання у в'язниці. Отже, щоб боргова тюрма була вигідною, а її існування не лягало на плечі платників податків, потрібно, аби розмір боргу і ймовірність його повернення були більшими за кошти, витрачені на утримання боржника.

Література:

1. Дослідження: Боргова історія. Владислав Данилейко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurist.ua/?article/758>.
2. Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
3. Закони XII таблиць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kulturoznanie.ru/?work=rome_law_tables.
4. Закону України «Про виконавче провадження»// Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 1404-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
5. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004.
6. Кримінальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України – 2001. – № 2341-III.
7. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_043.
8. Офіційний сайт Європейського центрального банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.
9. Офіційний сайт Національного громадського радіо (National Public Radio) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npr.org>.

ПРАВО ВЛАСНОСТІ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Філоненко Лілія Сергіївна

студентка

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: filonenkoliliya@gmail.com

Ключові слова: право власності, фізична особа, юридична особа, право, права фізичних осіб, Протокол до Конвенції.

Права і свободи людини давно перестали бути суто внутрішньою справою держави. Кожне демократичне суспільство сьогодні створює належні умови для застосування норм міжнародного права з питань захисту прав людини,

керуючись відповідними принципами і правилами, які закріплені в документах міжнародних та європейських організацій. Тому не випадково, щодо Основного Закону України, як і в конституції інших європейських країн, було імplementовано провідні положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [1].

Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини була підписана 4 листопада 1950 р. у Римі десятьма європейськими державами. Відтоді вона стала фундаментом усього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав людини, її законних інтересів та потреб, та відправною точкою на шляху цивілізованих європейських держав до втілення в життя загальнолюдських цінностей [2].

Хоча право власності як окреме право не було виділене у Європейській конвенції про захист прав та основних свобод людини, однак стаття 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, прийнятого у Парижі 20 березня 1952 р., гарантує захист права власності. Згідно з нею кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом, загальними принципами міжнародного права [3]. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Суд вказує, що відповідно до його прецедентної практики стаття 1 Протоколу № 1 містить три окремі норми:

- перша, що виражається в першій фразі першого абзацу та несе в собі загальний характер, виражає принцип поваги до права власності;
- друга, що міститься в другій фразі того ж абзацу та має за об'єкт позбавлення права власності за певних умов;
- що стосується третьої, згаданої у другому абзаці, вона визнає саме можливість державам-учасникам регламентувати на власний розгляд використання майна в загальних інтересах [4].

Конвенцією основних прав, держава може обмежити здійснення права на власність. Вона може позбавити особу її майна «в інтересах суспільства і на умовах передбачених законом». Вона може також «запроваджувати в дію такі закони, які, на її думку, необхідні для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів» або для забезпечення сплати різних штрафів, податків та ін. Таким чином, згідно з цією статтею держава має широкі межі розсуду».

Як свідчить аналіз практики Європейського суду, у контексті Європейської конвенції до майна належать, крім рухомих і нерухомих речей, також:

- акції компаній (пояснення Європейського суду у скаргах № 8588/79 та № 8589/79 Бреймлід і Мальстром проти Швеції);
- позови про відшкодування збитків за внутрішнім законодавством;
- рішення арбітражного органу в зв'язку зі спором (Справа Грецькі нафтопереробні заводи «Стерн» проти Греції);
- законні розрахунки на те, що існує певне становище (Справа Компанії «Іайн Веллі девелопментс Лтд» проти Ірландії);
- господарські інтереси, пов'язані з управлінням бізнесом, а також управління клієнтурою (ділова репутація, нематеріальні активи тощо) (Справа Іатрідк проти Греції, Справа Ван Марле та інші проти Нідерландів);
- право на пенсію (якщо протягом періоду робилися внески) (Справа Мюллер проти Австрії).

Потрібно зазначити, що Європейський суд самостійно оцінює визначення терміна «майно», при цьому воно може відрізнитися від того, яке зазвичай застосовується у внутрішньому праві. Цей метод «автономного» тлумачення широко застосовується Європейським судом [5, с. 219].

Ратифікувавши Конвенцію про права людини 17 липня 1997 р., Україна визнала не лише право на «мирне володіння майном», а й згідно із положеннями ст. 1 Протоколу №1 до Конвенції визнала право на звернення фізичних та юридичних осіб до Європейського суду з прав людини за захистом своїх порушених прав та охоронюваних Конвенцією свобод.

Основною метою ст. 1 Протоколу №1 до Конвенції є запобігання свавільному захопленню власності, конфіскації, експропріації та іншим порушенням принципу безперешкодного користування своїм майном, до яких часто вдаються або схильні вдаватися на практиці уряди держав.

Названа стаття проголошує: «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна, інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права [2].

Як свідчить практика Європейського суду з прав людини, найчастіше втручання в право власності фізичних та юридичних осіб відбувається з боку державних органів, зокрема органів виконавчої влади, іноді органів законодавчої й судової влад, шляхом прийняття законодавчих актів чи при винесенні незаконного рішення суду, тоді як ст. 1 Першого протоколу забороняє будь-яке невинуватене втручання державних органів.

Практика Європейського суду виходить із того, що встановлення державою окремих заборон щодо реалізації права власності на майно та використання державою заходів забезпечення з метою домогтися сплати податків слід розглядати як факти втручання держави в мирне володіння майном, що визнається як одне з фундаментальних прав людини [5, с. 220].

На відміну від більшості положень Конвенції, ст. 1 Протоколу №1 захищає права не лише фізичних, а й юридичних осіб, наприклад, компаній. Цей аспект даної статті має важливе значення, оскільки економічна система держав-учасниць Конвенції заснована на праві приватної власності й праві вільно створювати такі економічні одиниці, як «юридичні особи»: неурядові організації, релігійні органи, засоби масової інформації та ін.

В основу ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції покладено два особливих рішення – «Маркс проти Німеччини» та «Спорронг і Лоннрот проти Швеції». У рішенні у справі «Маркс проти Німеччини» визначено мету ст. 1 Протоколу № 1 – визнання права будь-якої особи на безперешкодне користування своїм майном.

Відповідно до прецедентної практики Суду, поняття «майно» включає в себе, як «фактичне майно», так і майнові цінності, в тому числі боргові вимоги. Питання про майно виникає тільки тоді, коли особа може претендувати на відповідну власність, тобто мати на неї право. Саме по собі право на майно може розглядатися за змістом ст. 1 Протоколу № 1, якщо таке право буде конкретним, належним чином визначене у заявах, які подаються до Європейського суду з прав людини.

Для того щоб довести, що втручання у право власності відбулося, необхідно довести, що гарантії захисту, передбачені ст. 1 Протоколу № 1, було порушено.

Як свідчить практика Європейського суду з прав людини, найчастіше втручання у право власності фізичних та юридичних осіб відбувається з боку державних органів, зокрема, органів виконавчої влади, іноді органів судової влади, шляхом прийняття законодавчих актів чи при винесенні незаконного рішення суду, тоді як ст. 1 Протоколу № 1 забороняє будь-яке невинуватене втручання державних органів. Втручання має бути законним, тобто таким, що здійснено на підставі закону. При цьому під «законом» Конвенція розуміє нормативний акт, що має бути «доступним» (accessible) та «передбачуваним» (foreseeable). Також закон має відповідати всім вимогам нормативного акта. «Доступність закону» означає наявність доступу та знань щодо цього закону в суспільстві та у осіб. «Передбачуваність» означає можливість передбачити певні дії або наслідки, що можуть виникнути в зв'язку із застосуванням закону.

На сьогоднішній день стосовно України Європейським судом з прав людини винесено лише одне рішення, в якому констатовано порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції – рішення від 25 липня 2002 р. у справі «Совтрансавто-Холдинг» проти України. У цій справі Суд визнав порушення ст. 1 Протоколу № 1 (право на мирне володіння майном), бо спосіб, у який проводився та закінчився судовий розгляд справ, як і ситуація невпевненості, якої зазнав заявник, порушили «справедливу рівновагу» між вимогами суспільного інтересу та потребою захищати право заявника на повагу до його майна. Як наслідок, держава не забезпечила виконання свого зобов'язання гарантувати заявникові ефективне користування своїм правом власності, як передбачає ст. 1 Протоколу № 1. Крім того. Суд зазначив, що несправедливий характер провадження у цій справі мав прямий зв'язок із правом заявника на повагу до його майна. Численні випадки втручання в судове провадження у цій справі українських органів державної влади на найвищому рівні є такими, що суперечать поняттю «безсторонній і незалежний суд» в сенсі §1 ст. 6 Конвенції, а також відображають брак поваги до самого функціонування судової гілки влади.

За предметом звернень ст. 1 Протоколу № 1 тісно пов'язана з іншими статтями Конвенції, наприклад, із ст. 6 (право на справедливий судовий розгляд), ст. 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), ст. 14 (заборона дискримінації), ст. 13 (право на ефективний засіб правового захисту) [2].

Отже, прецедентне право Європейського суду в сфері застосування ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції ще розвивається, і в майбутньому, з огляду на збільшення кількості розглянутих справ у національних судах, зростатиме й кількість звернень до Європейського суду з прав людини. У зв'язку з цим необхідно вчасно сприйняти принципи здійснення правосуддя в рамках європейської системи права і не допустити створення негативної прецедентної бази щодо стану дотримання положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини в нашій державі. Саме тому національним судам та державним органам необхідно приділяти більше уваги законному, об'єктивному та справедливому розгляду справ, пов'язаних із порушенням майнових прав фізичних та юридичних осіб.

Науковий керівник: Стаценко А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Право власності у Рішеннях Європейського Суду з прав людини у справах громадян проти України [Електронний ресурс]. – Громадська організація «Центр

громадської адвокатури». – 5. – Режим доступу: <http://www.cga.in.ua/index.php?itemid=1190>.

2. Рум'янцев В.Г. Захист власності фізичних та юридичних осіб в Європейському суді з прав людини [Електронний ресурс]. – В.Г. Рум'янцев // Журнал «Право України». – 2010. – Режим доступу: <http://www.ur.com.ua/article/article15.html>.

3. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем [Електронний ресурс]. – «Моя Диссертация». – 2006. – Режим доступу: <https://mydisser.com/en/catalog/view/6/41/2458.html>.

4. Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката: У 2 ч. / О.Д. Святоцький, Т.Г. Захарченко, С.Ф. Сафулько та ін.; за заг. ред. С.Ф. Сафулька. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – Ч. 1. – 616 с.

5. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 20.03.1952 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_535.

ТРУДОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЖІНОК В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Форикова Вікторія Олександрівна

студентка 4 курсу, група УП-41
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
e-mail: forikova.viktoria@mail.ru

Ключові слова: жінки, права, дискримінація, рівноправність, трудові відносини.

*Равенство прав не в том, что все ими пользуются,
а в том, что они всем предоставлены.
Луций Анней Сенека*

Хоча жінки в деяких країнах домоглися значних успіхів у забезпеченні більшої поваги до своїх прав людини, в тому числі до права на рівність з чоловіками в таких сферах, як сімейне право, право успадкування, доступ до освіти, охорона здоров'я та трудові відносини, більшість жінок все ще страждають від порушень їх самих основних прав людини. Наприклад, їм не завжди дозволяється вільно вступати в шлюб або розривати його на таких же умовах, що і чоловікам, а в деяких країнах вони не користуються рівними з чоловіками правами в тому, що стосується спадкування [5].

Права жінок на життя, особисту свободу і безпеку, в тому числі право на здоров'я, також часто порушуються побутовим, інституційним і обциним

наси́льством, таким як вбивство через придане, вбивство «на захист честі», побої, сексуальне насильство, традиційні звичаї, торгівля жінками і насильницька проституція. Жінкам також може бути відмовлено в праві на освіту або навіть в праві на медичні послуги. Іноді їх також зобов'язують дотримуватися суворих правил носіння одягу, порушення яких може привести до суворого тілесного покарання [5].

Жінки, що живуть в промислово розвинених країнах, жодним чином не володіють імунітетом від порушень своїх прав. Їм іноді доводиться долати різного роду системні і психологічні проблеми, і вони можуть піддаватися дискримінації, яка, однак, часто є скоріше непрямомою, ніж безпосередньою [5].

Правовий захист громадян – важливий елемент соціальної політики, що проводиться Європейським Союзом. Основою правової захищеності жінок в ЄС є проголошення обов'язковості дотримання принципу рівноправності чоловіків і жінок, в першу чергу в галузі трудових відносин. Адже, основною сферою, в якій порушуються права жінок, є їх трудова діяльність. Тим часом, українське законодавство встановлює рівність трудових прав як чоловіків, так і жінок. І все ж в суспільстві побутує думка, що заробітна плата чоловіків на порядок вище [7].

Безпосереднє відношення до правового регулювання становища жінок в ЄС має Римський договір 1957 р. Він містить спеціальну статтю. (Стаття 119), що визначає правовий статус працюючої жінки. Ця стаття зобов'язує держави-члени ЄС гарантувати і дотримуватися принципу, згідно з яким чоловіки і жінки повинні отримувати рівну оплату за рівну працю [6].

Перше найбільш важливе рішення про застосування ст. 119 Римського договору було винесено Судом ЄС у справі «Дефрень проти «Сабена». Міс Дефрень – стюардеса бельгійської авіакомпанії «Сабена» отримувала заробітну плату в розмірі 80 фунтів в тиждень, в той час як ідентична робота, виконувана стюардом цієї ж авіакомпанії, оплачувалася в розмірі 100 фунтів на тиждень. Міс Дефрень звернулася до бельгійського суду за відшкодуванням збитків. Бельгійський Суд за рішенням трудових спорів зробив запит до Суду ЄС чи може позивач посилається на згадану статтю, і якщо може, то починаючи з якого періоду [6]. Суд постановив, що ст. 119 Римського договору має властивість «прямої дії», а також підлягає примусовому виконанню в національних судах, арбітражах, і в стосунках між державами, приватними компаніями і індивідами.

У більшості країн, на сьогодні спостерігається все більша фемінізація бідності. Дослідження, проведене в 2013 році про доступ до благодійних продовольчих фондів у Франції, виявило, що основними одержувачами допомоги є жінки у віці від 26 до 50 років, які мають одну дитину. Більш того,

за даними Євростат, «самотні жінки у віці від 65 років значно більше схильні до ризику бідності, ніж самотні чоловіки цього ж віку» [4].

В Іспанії, згідно з дослідженнями Організації «Human Rights», жінок непропорційно частіше позбавляють житла за борги внаслідок надмірно високих іпотек, аніж чоловіків. Як повідомляє FEANTSA, жінки, а особливо дівчата, частіше зустрічаються серед безхаток в Європі.

Таке занепокоєння також знайшла своє відображення в документах Парламентської Асамблеї Ради Європи та Європейського парламенту, які підкреслили, що жінки в стані бідності або під загрозою бідності частіше працевлаштовуються неофіційно, беруться за низькооплачувану, сумнівну роботу [4].

Відповідно до статті 14 Європейської конвенції про права людини і статті E частини V Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 року, права і свободи, викладені в цих договорах, є рівними в незалежності від статевої приналежності. Так само як і стаття 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Протокол № 12 до Європейської конвенції про права людини містить загальну і безумовну заборону дискримінації [2].

Існують міжнародно-визнані стандарти, які можуть сприяти захисту прав жінок: наприклад, поряд з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, є Конвенція Ради Європи про насильство по відношенню до жінок і боротьбі з торгівлею людьми, а також Конвенція МОП № 189 2011 року про гідну працю домашніх працівників – ці документи направлені на те, щоб краще захистити права людини, в тому числі права жінок. Країни Ради Європи повинні дотримуватися їх без подальших зволікань [3].

Крім того, європейські держави повинні боротися з дискримінацією за статевою ознакою у всіх сферах життя відповідно до Протоколу № 12 до Європейської конвенції про захист прав людини і з переглянутою Європейською соціальною хартією.

На жаль, у реальності багато європейських урядів впроваджують заходи жорсткої економії, що посилює негативні наслідки економічної кризи для жінок. Наприклад, у Великій Британії і Греції було скорочено велику кількість робочих місць і зменшені зарплати в держсекторі, де саме жінки складають більшість [4].

Крім того, жінки більше, ніж чоловіки, покладаються на соціальні пільги, а скорочення бюджету в системі соцзабезпечення додатково поставило під загрозу дотримання соціальних та економічних прав жінок. Незалежний аудит, проведений Бюджетної Групою з питань жінок Великобританії, прийшов до висновку, що загальне скорочення в державних витратах «привело до значного зниження рівня життя і підірвало фінансову незалежність мільйонів жінок, що ознаменувало собою відступ від просування до більшого гендерної рівності».

Ризик зниження рівня захисту прав жінок, і перш за все соціальних прав, присутній і в інших країнах, наприклад, в Греції щодо доступу жінок до охорони здоров'я, а також в Ірландії стосовно допомоги на дітей.

Заморожування рівня пенсій в рамках заходів жорсткої економії створює більший ризик бідності для літніх жінок, оскільки жінки мають більшу тривалість життя і частіше ніж чоловіки залишаються на самоті [4].

Таким чином, тема захисту прав жінок в трудовій сфері, на жаль, на сьогодні все ще є актуальною. Реагуючи на кризу, уряди країн повинні гарантувати рівний доступ жінок до прав людини, в тому числі до права на нормальні житлові умови, працевлаштування, охорону здоров'я і освіти. Вони повинні домагатися того, щоб всі жінки могли мати такий рівень соціального захисту, який би при будь-яких умовах гарантував їм мінімальний обсяг економічних і соціальних прав.

Існує очевидна потреба в проведенні систематичної оцінки впливу економічної кризи та заходів з відновлення економіки на гендерну рівність у всіх сферах життя. Слід розробляти гендерно-орієнтовану політику, при цьому беручи до уваги гендерні підходи під час бюджетних процесів.

Література:

1. Гончарова Ю. Становление и развитие института защиты прав женщин в системе обеспечения прав человека. Нац.юр.журнал: Теория и Практика. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/11.pdf>.

2. Европейская конвенция по правам человека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_RUS.pdf.

3. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин от 1979 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/cedaw.shtml.

4. Муйжниекс Нилс. Защита прав женщин в эпоху кризиса // Дневник прав человека. – Страсбург. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/ru/web/commissioner/-/protect-women-s-rights-during-the-crisis>.

5. Права человека при отправлении правосудия: Пособие по правам человека для судей, прокуроров и адвокатов. Нью-Йорк и Женева: ООН. – 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9contentsru.pdf>.

6. Чеботарева А.С. Защита прав женщин в Европейском союзе. – 1995. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.xserver.ru/user/zpges>.

7. Шешуряк Юлия. Права украинских женщин: «на бумаге» и в реальности. Лига: Закон. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2010/3/11/21455.htm>.

МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІД РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Цагурія Медея Рауліївна

студентка групи УМІ-31

напряом підготовки 6.030204 – міжнародна інформація

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: medeyats@gmail.com

Ключові слова: расова дискримінація, расизм, рівність, права та свободи людини, міжнародні декларації та конвенції, Загальна декларація прав людини, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Організація Об'єднаних Націй, Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.

Недопущення дискримінації і рівність перед законом складають основоположні принципи міжнародного права в галузі прав людини. Поняття рівності невіддільне від людської гідності, необхідної для кожної людини. Повага прав людини та принципів рівності і недискримінації є взаємозалежними і підкріплюють Загальну декларацію прав людини і основні міжнародних договори з прав людини.

Незважаючи на спроби втілювати ці фундаментальні права людини на практиці, расова дискримінація в її численних проявах зберігається. У багатьох регіонах світу расове насильство, мова ненависті (hate speech), забобони і стереотипи є особливостями повсякденного життя; деякі групи залишаються у непропорційно несприятливому становищі, а проблеми меншин замовчуються або заперечуються. Расова дискримінація продовжує перешкоджати прогресу і здійсненню прав мільйонів людей [4, с. 10].

Боротьба з расизмом і ліквідація расової дискримінації продовжує залишатися важливою частиною роботи Організації Об'єднаних Націй. Завдяки роботі ООН були розроблені міжнародні закони, які вимагають від країн роботи в напрямку ліквідації всіх форм расової дискримінації. Договір або конвенція діє як контракт. Коли країна стає учасником конвенції, вона зобов'язана діяти відповідно до правил, що містяться в цій конвенції [3].

Першим значним міжнародним документом з прав людини, розробленим Організацією Об'єднаних Націй, була *Загальна декларація прав людини*. Декларація була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в період після Другої світової війни – у 1948 році. Декларація визнає, що для забезпечення людської гідності люди повинні мати економічні, соціальні права, включаючи освіту, права на культурну і політичну участь у житті суспільства і громадянські свободи. Стаття 2 стверджує, що кожна людина має ці права «незалежно від

раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища» [1].

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації була однією з перших договорів в області прав людини, які були прийняті ООН. Конвенцію ратифікували більш ніж 150 країн світу.

Коли держава ратифікує Конвенцію, вона бере на себе такі зобов'язання:

– не вступати у будь-які дії расової дискримінації щодо окремих осіб, груп осіб або установ, а також забезпечити те, щоб державні органи та установи робили те ж саме;

– не заохочувати, не захищати і не підтримувати расову дискримінацію з боку будь-яких осіб або організацій;

– змінювати або скасовувати закони і регулювання, які створюють умови для расової дискримінації;

– заборонити пропаганду расової переваги, расової ненависті, насильства на расовому ґрунті або расової дискримінації;

– забезпечити ефективний захист і засоби правового захисту для жертв расової дискримінації;

– вживати спеціальних заходів для забезпечення того, щоб знедолені расові групи мали повний і рівний доступ до прав людини і основних свобод;

– боротися із забобонами, які ведуть до расової дискримінації, усунути бар'єри між расами шляхом використання освіти та інформації, а також ініціювати створення мультикультурних об'єднань, багаторасових організацій і рухів.

Відповідно до Конвенції, расова дискримінація має місце, коли людина або група сприймається по-різному через расу, колір шкіри, родове, національне або етнічне походження, і це перешкоджає виконанню прав людини та основних свобод. Права людини і основні свободи, викладені в статті 5 Конвенції, включають в себе наступні права: цивільні і політичні права (рівне ставлення в судах; захист уряду від насильства або тілесних ушкоджень; право на участь у виборах і в управлінні, а також у веденні державних справ на будь-якому рівні; свобода пересування і вибору місця проживання; право володіти майном як одноосібно, так і спільно з іншими; право на свободу думки, совісті, релігії і вираження думок і мирних зборів і асоціацій), економічні, соціальні та культурні права (право на роботу, місце проживання; охорону здоров'я, медичне обслуговування, соціальне забезпечення і соціальні послуги; освіту та навчання; рівну участь в культурній діяльності; доступ до будь-якого місця та виду обслуговування, призначеного для використання широкої громадськості) [2].

Конвенція вказує, що існує таке поняття, як «спеціальна міра», яка не є дискримінаційною, навіть якщо мова йдеться про ставлення до конкретних расових, етнічних, національних груп або окремих осіб по-різному. Маються на увазі спеціальні ініціативні заходи, спрямовані на забезпечення належного прогресу деяких расових груп, які потребують підтримки, щоб мати можливість користуватися правами людини і основними свободами на основі повної рівності. Спеціальні заходи не тільки дозволені Конвенцією, вони є необхідними.

Комітет з ліквідації расової дискримінації стежить за дотриманням державами положень Конвенції. Комітет складається з 18 незалежних експертів, які обираються строком на чотири роки державами-учасницями Конвенції. Незважаючи на те, що члени Комітету є громадянами держав-учасників, вони не виступають від імені держав. Вони не представляють свою країну і приймають присягу неупередженості при вступі на посаду. Комітет збирається двічі на рік в Організації Об'єднаних Націй в Женеві [3].

Існує ще кілька міжнародних декларацій та конвенцій, які висловлюють прагнення міжнародного співтовариства щодо ліквідації расової дискримінації.

– Конвенція щодо дискримінації у сфері зайнятості Міжнародної організації праці (1958) зобов'язує країни забезпечити недопущення дискримінації при прийомі на роботу;

– Конвенція ЮНЕСКО про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960) забороняє дискримінацію в галузі освіти на основі раси та інших факторів, а також зобов'язує країни застосовувати політику для забезпечення рівності можливостей;

– Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965) зобов'язує країни забезпечити ліквідацію расової дискримінації і сприяти взаєморозумінню між усіма расами, в тому числі в галузі освіти та професійної підготовки;

– Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966) гарантує індивіду права щодо економічних і соціальних умов і право на участь у культурному житті країни.

– Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966) зобов'язує країни дотримуватися ряду прав людини, пов'язаних з державною та громадянською сферою, таких як право на життя, право голосу і право на рівність перед законом.

– Конвенція про права дитини (1989) зобов'язує країни забезпечити право дитини на освіту, незалежно від раси;

– Перший факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1991) дозволяє окремим особам подавати скарги

до Комітету з прав людини Організації Об'єднаних Націй з звинуваченням у порушенні Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, коли всі засоби правового захисту на національному рівні були вичерпані.

У цих документах утверджуються принципи, які розробляються в рамках Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Ці міжнародні декларації відрізняються від договорів, тому що вони не завжди накладають обов'язкові міжнародно-правові зобов'язання. Однак ці заяви є морально обов'язковими і мають великий вплив на країни у встановленні прийнятних стандартів захисту прав людини.

Декларації, які відносяться до питань, пов'язаних з расовою дискримінацією:

– Декларація про права дитини (1959 рік), який, як Конвенція про права дитини, звертає увагу на важливість забезпечення недискримінації у сфері освіти;

– Декларація про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1963) виступає за ліквідацію расової дискримінації у всіх сферах суспільного життя, включаючи освіту;

– Декларація про розповсюдження серед молоді ідеалів миру, взаємної поваги і взаєморозуміння між народами (1965) виступає за те, що молодь повинна виховуватися з розумінням гідності і рівності всіх людей, незалежно від раси, кольору шкіри, етнічного походження або переконань;

– Рекомендація ЮНЕСКО про виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва й миру і вихованні в дусі поваги прав людини і основних свобод (1974 г.) розглядає важливість заохочення расової терпимості в сфері освіти;

– Декларація ЮНЕСКО про основні принципи, що стосуються внеску засобів масової інформації у зміцнення миру і міжнародного взаєморозуміння, у розвиток прав людини і у боротьбу проти расизму, апартеїду і підбурювання до війни (1978) присвячена ролі засобів масової інформації в боротьбі з расизмом в засобах масової інформації;

– Декларація ЮНЕСКО про раси та расові забобони (1978) має справу з правами людей на підтримання і розвиток культурних ідентичностей;

– Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин (1992) присвячена ліквідації дискримінації та захисту прав людей певних груп меншин;

– Організація Об'єднаних Націй в даний час працює над декларацією про захист прав корінних народів [3].

Як підсумок можна сказати, що наразі жодна держава світу не є вільною від расової дискримінації, і всі держави стикаються з труднощами її ліквідації. Контраст між принципом рівності, закріпленим в правових рамках, і реальністю дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, родового, національного або етнічного походження спонукає більш ретельного вивчення своїх дій, необхідних для боротьби з расизмом. Боротьба з расизмом вимагає комплексного підходу, стратегії і політики, спрямованої на усунення різних форм расової дискримінації.

Науковий керівник: Григоренко Я.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

Література:

1. Всеобщая декларация прав человека [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Інформаційний портал. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

2. Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации [Електронний ресурс] // Организация Объединенных Наций – Режим доступу до ресурсу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/raceconv.shtml.

3. International law relating to racism and discrimination [Електронний ресурс] // Racism No Way. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.racismnoway.com.au/about-racism/australian-legislation-international-law/international-law-relating-to-racism-and-discrimination/>.

4. United Nations. Developing National Action Plans Against Racial Discrimination: A Practical Guide. / United Nations. // United Nations Publication. – 2014. – 110 с.

КОНВЕНЦИЯ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ОСНОВНЫХ СВОБОД

Церковная Анна Андреевна

студентка группы УМИ-31
направление подготовки 6.030204 Международная информация
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
e-mail: annaazori@gmail.com

Ключевые слова: Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Европейская конвенция по правам человека, Всеобщая декларация прав человека, Европейский Союз, Европейский суд по правам человека, Совет Европы, права человека.

Конвенция о защите прав человека и основных свобод, более известная как Европейская конвенция по правам человека, была открыта для подписания в Риме 4 ноября 1950 г. и вступила в силу в 1953 г. Она была первым инстру-

ментом, направленным на реализацию прав, закреплённых во Всеобщей декларации прав человека. На текущий момент, Конвенция подписана 47 странами-членами Совета Европы [3]. Эта конвенция сыграла важную роль в развитии системы защиты прав человека в Европе.

Создание и развитие такой системы стало ответом на два серьёзных вызова. Во-первых, Конвенция, вдохновлённая Всеобщей декларацией прав человека, рассматривалась как ответ европейских стран на многочисленные нарушения прав человека во время Второй мировой войны, с надеждой, что повторения этой трагедии можно будет избежать в будущем. Во-вторых, Конвенция была призвана защитить европейское сообщество от коммунизма, который развивался в Центральной и Восточной Европе. Этот факт, в частности, объясняет постоянные отсылки в Конвенции к ценностям и принципам, которые являются «необходимыми в демократическом обществе», несмотря на то, что такие принципы никаким образом не определены в самой Конвенции [4, с. 3].

В соответствии с последними поправками, внесёнными в 11 протокол, Европейская конвенция по правам человека состоит из 3 частей. Основные права и свободы находятся в Разделе 1, который включает статьи с 2 по 18. Раздел 2 (статьи 19-51) учреждает ЕСПЧ и устанавливает правила его работы. Раздел 3 включает различные положения (например, определяет территориальную сферу действия Конвенции, правила подписания, ратификации и денонсации Конвенции, оговорки и т.д.).

Многие статьи в Разделе 1 разделены на 2 абзаца: первый абзац определяет основное право или свободу (как в Статье 2(1) – Право на жизнь), а второй абзац содержит исключения и ограничения основных прав (как в Статье 2(2), которая допускает некоторое необходимое применение силы, которое может привести к лишению жизни) [3].

Все государства-члены Совета Европы подписали Европейскую конвенцию по правам человека, и все новые государства-члены обязаны её подписать и ратифицировать в течении года после вступления в СЕ и подписания Конвенции [2].

По факту принятия данной Конвенции был основан Европейский суд по правам человека (ЕСПЧ). Любой человек, который считает, что его или её права, закреплённые в Европейской конвенции по правам человека, были нарушены государством, подписавшим эту конвенцию, может обратиться в ЕСПЧ. Решения суда, которые подтверждают факт нарушения прав человека государством, обязательны для исполнения последним.

Комитет министров Совета Европы контролирует исполнение судебных решений, в частности, чтобы гарантировать выплату компенсации заявителям за причинённый им ущерб. Такая компенсация может быть достаточно крупной;

так, в 2014 г. Россия выплатила больше 2 миллиардов долларов акционерам нефтяной компании-банкрота ЮКОС [1].

С момента принятия в 1950 г., в Конвенцию несколько раз вносились поправки. С этими поправками текст Конвенции был дополнен несколькими новыми правами, кроме тех, что были изложены в оригинальном тексте [3]. По состоянию на январь 2010, для подписания были открыты 15 протоколов к Конвенции, последний из которых был открыт к подписанию в 2009 г. Их можно условно разделить на две группы: те, что вносят поправки в структуру системы, установленной Конвенцией, и те, что добавляют права, которые нужно защищать. Ранние протоколы должны были быть анонимно ратифицированы всеми странами-членами Конвенции для вступления в силу, в то время как для поздних протоколов нужно было определённое количество подписей стран-членов.

Так, в протоколах были добавлены право на защиту собственности, право на образование, право на свободу передвижения, запрет на лишение свободы за долги, запрет высылки граждан и т.д. [3].

Таким образом, Конвенция о защите прав человека и основных свобод стала первым документом, призванным реализовать и защитить права, закреплённые во Всеобщей декларации прав человека. На основе Конвенции был учреждён Европейский суд по правам человека, в который может обратиться любой гражданин государства, подписавшего Конвенцию, если его права были нарушены. За 64 года существования, в Конвенцию были внесены поправки в виде 15 протоколов, которые изменяли структуру самой Конвенции или добавляли новые права. На сегодняшнем этапе, Конвенция о защите прав человека и основных свобод является важным базисом для защиты прав человека на европейском пространстве.

Научный руководитель: канд. юрид. наук, доцент Григоренко Я.А.

Литература:

1. BBC. Russia ordered to pay \$2.5bn to Yukos shareholders [Электронный ресурс] / BBC. – Режим доступа к ресурсу: <http://www.bbc.com/news/business-28579980>
2. Council of Europe. Resolution 1031 (1994): Honouring of commitments entered into by member states when joining the Council of Europe [Электронный ресурс] / Council of Europe. – Режим доступа к ресурсу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16442&lang=en>
3. European Court of Human Rights. The European Convention on Human Rights [Электронный ресурс] / European Court of Human Rights. – Режим доступа к ресурсу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
4. Ovey C. The European Convention on Human Rights / C. Ovey, R. White. – Oxford: Oxford University Press, 2014. – 639 p.

ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ В РАМКАХ РАДИ ЄВРОПИ

Чайкіна Марина Костянтинівна

студентка групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: marine.ukr.go@gmail.com

Ключові слова: Рада Європи, права людини, катування.

Сучасний розвиток демократичних і правових держав неможливий без дотримання основоположних прав та свобод людини та їх відповідного гарантування. Заборона катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання одночасно є гарантією таких невід'ємних прав людини, як право на життя, свободу та особисту недоторканність, право на повагу честі та гідності.

Система захисту прав людини, створена в рамках Ради Європи, відіграє ключову роль у гарантуванні прав людини на регіональному рівні, а найважливішим міжнародно-правовим актом у сфері захисту прав людини є Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р. (далі – ЄКПЛ). До неї приєдналися всі держави-члени Ради Європи. Конвенція регламентує цивільні та політичні права людини. До того ж, наявний відповідний механізм її реалізації – Європейський Суд з прав людини, що розташований у Страсбурзі (Франція).

Катування відноситься до найбільш грубого порушення прав людини та людської гідності і не може бути виправдане жодними обставинами. Незастосування катувань є абсолютним правом, яке не може бути обмежене за жодних умов. Ст. 3 ЄКПЛ регламентує: «Ніхто не може бути підданий катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» [1].

Загалом слід зазначити, що ст. 3 ЄКПЛ встановлює такі негативні та позитивні зобов'язання, яких має дотримуватися кожна держава:

– негативне зобов'язання – зобов'язання утримуватися від будь-яких дій щодо катувань або поводження, забороненого ст. 3 Конвенції;

– позитивне зобов'язання – зобов'язання вживати заходів задля того, щоб гарантувати особам їх права та захищати їх від забороненого поводження.

Незважаючи на зусилля, що вживаються міжнародним співтовариством, випадки катування чи жорстокого поводження на сьогодні все ж мають місце, тому актуальними залишаються проблеми реалізації та дотримання заборони катувань не лише в рамках Європи, а й по всьому світі.

Основними документами у сфері заборони катувань та нелюдського поводження, прийняті в рамках Ради Європи, є:

1) Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини і Протоколи №6 і №13 до неї, а також відповідне прецедентне право Європейського суду з прав людини;

2) Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.11.1987 р.

Міжнародне право не дає чіткого тлумачення таких понять, як «катування», «жорстоке поводження», «нелюдське поводження» тощо. Ці терміни вживаються для визначення певного діапазону дій, зокрема, фізичного або психічного знущання, відсутності годування, тримання у темній камері тощо [8, с. 240]. У законодавстві України поняття «катування» визначено ст. 127 Кримінального кодексу: «Катування – умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або з метою покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб» [5].

Якщо казати про міжнародно-правову регламентацію на універсальному рівні, то ст. 1 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання 1984 р. дає наступне визначення: «Катування означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисно завдаються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого характеру, коли такий біль або страждання спричиняються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурюванням, чи з їх відома, чи з їх мовчазної згоди. Цей термін не означає біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи викликаються ними випадково» [4].

Будь-яка особа, що зазнала жорстокого поводження з боку держави та державних службовців, має абсолютне право звернутися до ЄСПЛ, який функціонує відповідно до ст. 6 та ст. 19 Європейської конвенції з прав людини. Особа має право звернутися до Суду за умови, якщо було вичерпано всі національні засоби правового захисту. Відповідно до п. 1 ст. 32 ЄКПЛ,

«юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та Протоколів до неї, подані йому на розгляд» [3].

Порушенням ст. 3 Конвенції є не будь-яке жорстоке поводження. Для того, щоб воно підпадало під сферу дії даної статті, визначається, так званий, «мінімальний рівень жорстокості». Він залежить від усіх обставин конкретної ситуації, включаючи тривалість, фізичні і психологічні наслідки, стать, вік і стан здоров'я постраждалої особи, а також форму та методи застосування.

Також в рамках Ради Європи діє Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – «Комітет»). Він був заснований із прийняттям Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р. Відповідно до ст. 1, «Комітет, шляхом здійснення інспекцій, перевіряє поводження з позбавленими волі особами з метою посилення, у разі необхідності, захисту таких осіб від катувань чи нелюдського або такого, що принижує їх гідність, поводження чи покарання» [2].

Неможливо також, розглядаючи питання щодо заборони катувань в Україні, не відмітити, що з набуттям для України чинності Європейської Конвенції у 1997 році, з огляду на постійний розвиток практики ЄСПЛ, змінюється й українське законодавство та підходи до протидії катуванням. Практика Суду має великий вплив на розвиток нашого законодавства, а також має сприяти застосуванню європейських стандартів національними судовими установами під час здійсненні правосуддя. Прийнятий 23 лютого 2006 р. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» у ст. 17 підтвердив обов'язок національних судів України застосовувати при розгляді справ як Конвенцію, так і практику Суду в якості джерела права [6].

Практично одразу після ратифікації Конвенції з прав людини та набрання нею чинності для нашої держави до Європейського суду було надіслано заяви громадян України про порушення їх прав. Сьогодні кількість громадян України, які скористалися правом звернення до Європейського суду з прав людини, обчислюється вже тисячами і такі показники продовжують стрімко зростати. Згідно статистики за 2016 р., найбільшу кількість скарг було подано громадянами України – 18131 (22,8%), Туреччини – 12600 (15,8%), Угорщини – 8950 (11,2%), Росії – 7400 (9,3%) [9]. Значну частину таких скарг складають скарги про порушення саме ст. 3 ЄКПЛ. Наприклад, у справі «Каверзін проти України» (Kaverzin vs. Ukraine), Суд встановив, що «заявник зазнав катувань з боку працівників міліції під час його перебування у слідчому відділі з метою отримання зізнання у вчиненні ним злочинів. Згідно з твердженнями заявника,

«під час такого жорстокого поводження, що тривало ще декілька днів, він отримав ушкодження очей, наслідком якого зрештою стала повна втрата зору». Також заявник скаржився на проведення щодо нього неефективного розслідування, ненадання йому адекватної медичної допомоги та незадовільні умови тримання його під вартою [7].

Захист прав людини є одним із першочергових завдань не тільки держав, а також і міжнародних органів та установ. Саме завдяки діяльності Ради Європи, основоположні права людини не тільки зазнали суттєвого розвитку, але й на сьогоднішній день гарантуються та охороняються на відповідному міжнародному рівні. Наша держава виявляє серйозні наміри щодо поступового приведення свого законодавства та практики його застосування до європейський стандартів.

Отже, заборона катувань є абсолютною за своїм характером і не підлягає жодним обмеженням чи виняткам. Ні суспільна небезпека, що загрожує життю нації, ні винятково складні випадки боротьби з організованою злочинністю чи тероризмом, ні будь-які інші обставини не можуть слугувати підставами для відступу державами від зобов'язання гарантувати заборону катувань.

Науковий керівник: Толстенко Ю.О., к.ю.н., старший викладач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Загальна декларація з прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.11.1987 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_068
3. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання від 10.12.1984 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/torture.Shtml.
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: офіційне видання – Київ, 2001 р.
6. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2006 р. – №30.
7. Справа «Каверзін проти України» (Kaverzin vs. Ukraine) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_851
8. Телесницький Г. Н. Кримінальна відповідальність за катування: міжнародний і національний досвід // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ – 2011 р. – № 6 – 248 с.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ СТАТТІ 3: ПОВОДЖЕННЯ ТА ПОКАРАННЯ, ЩО ПРИНИЖУЮТЬ ГІДНІСТЬ

Шестопалова Альона Сергіївна

студентка групи УП-31

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: Adasdl1800@yandex.ua

Ключові слова: поведження та покарання, що принижують гідність, мінімальний рівень жорстокості, публічність, інтенсивність, ціль.

Абсолютна заборона катувань, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поведження або покарання, тягне за собою необхідність боротьби з безкарністю у випадку, коли ця заборона порушується. Сучасний розвиток загальносвітової спільноти пов'язаний з дотриманням прав людини та виконанням державами вимог щодо не унеможливлення порушень у цій сфері. Проблема безкарності викликає занепокоєння через велику кількість скарг, що отримують в останній час міжнародні правозахисні структури, де йдеться про випадки, коли держави не притягують належним чином до відповідальності осіб, які вдаються до «жорстокого поведження». Серед багатьох тисяч звернень, які щорічно надходять на адресу Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), велика кількість – це скарги на порушення ст. 3 Конвенції, що свідчить про досить поширену практику застосування жорстокого поведження у сучасному світі, незважаючи на його абсолютну заборону.

Ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950) містить у собі достатньо велику кількість зобов'язань, що, на перший погляд, неможливо вивести з її лаконічного формулювання. Тому, в цьому контексті важливо, перш за все, згадати Європейський суд з прав людини, що є одним з інституційних механізмів Ради Європи, яку було створено 21 січня 1959 р. для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, що набула чинності у 1953 р., місцем розташування якого є Страсбург (Франція). Саме практика ЄСПЛ дає можливість скласти уявлення про дійсний обсяг

зобов'язань за Конвенцією [1, с. 6]. Ці зобов'язання торкаються різноманітних сторін суспільного життя – від правоохоронної діяльності до забезпечення опіки та піклування; ці зобов'язання отримали доволі чіткий зміст у рішеннях Суду.

В даній роботі йтиметься про ту частину статті, в якій зосереджується увага на поведженні та покаранні, що принижують гідність людини. Перш за все, слід визначити особливості даних різновидів неналежного поведження. Слід пам'ятати, що незважаючи на широкий зміст ст. 3, Конвенція забороняє не будь-яке насильство чи примус. На думку Суду, для того, щоб покарання було таким, що принижує гідність і порушувало ст. 3, пов'язані з ним образа чи приниження (*humiliation or debasement*) мають сягати особливого ступеня і відрізнятися від елемента приниження, що міститься в будь-якому законному покаранні приниження [4].

Однак, по-перше, застосовані з законною метою насильницькі заходи мають бути помірними до вимог конкретної ситуації. Так, наприклад, у справі «Ребок проти Словенії» (2000) Суд, наприклад, не визнав, що обставини арешту виправдовували заподіяний позивачу подвійний перелом щелепи і зазначив, що «застосоване насильство було надмірним і невиправданим у цих обставинах». По-друге, законна мета повинна дійсно існувати [3]. Наприклад, Суд визнав таким, що принижує гідність, поведженням обшук роздягнутого догола ув'язненого, хоча такий захід іноді може бути виправданим. Однак в даному конкретному випадку таку необхідність не було доведено. Крім того, Суд узяв до уваги, що при обшуку не тільки не було дотримано належної процедури, а й форми його проведення. (Іванчук проти Польщі» 2001 року [5]). В іншій справі принижуючим було визнане проведення обшуку ув'язненого в присутності особи іншої статі («Валашінас проти Латвії» 2001 року) [6].

Наступним важливою ознакою даного різновиду неналежного покарання є публічність. Публічність може бути релевантною обставиною при оцінці того факту, чи є покарання таким, що принижує гідність. Однак Суд не вважає, що відсутність публічності обов'язково перешкоджає кваліфікації дій за ст. 3 у частині поведження та покарання, що принижують гідність. Цілком достатньо може бути того, що потерпілий принижений у своїх власних очах, навіть якщо він не був принижений в очах інших осіб («Рамішвілі та Кохреїдзе проти Грузії» 2009 року) [3].

Суд також має встановити, що певне поведження спричинило для особи потерпілого несприятливі наслідки, несумісні з вимогами ст. 3. Суд не визнав порушенням у справі «Ранінен проти Фінляндії» (1997) застосування наручників під час арешту. Хоча Уряд визнав, що у застосуванні наручників не було потреби, і Суд врахував багато обставин справи, у тому числі те, що події відбувалися під час незаконного арешту і привселюдно, однак він не встановив

причинного зв'язку між цими подіями і тими психологічними проблемами, що виникли в заявника кількома місяцями пізніше.

Наступним важливим аспектом є встановлення того, яким чином впливає наявність мети на зміст поведження чи покарання, що принижує людську гідність. За загальним правилом у порушника має бути специфічна мета, умисел, однак дана ознака є факультативною. Так, наприклад, у справі «Прайс проти Великобританії» (2001) Суд не встановив наміру образити чи принизити заявницю, однак зазначив, що тримання під вартою інваліда в умовах, через які в неї могли загостритися існуючі хвороби, (її ліжко було занадто тверде і недосяжне в її становищі, і вона не могла користуватися туалетом і підтримувати чистоту без надмірних труднощів) є таким, що принижує гідність [2].

Отже, поведження та покарання можна вважати такими, що принижують гідність людини, коли пов'язані з ним образа чи приниження мають сягати особливого ступеня і відрізнятися від звичайного елемента приниження, що містяться в будь-якому законному покаранні, за інтенсивністю. Крім того, у більшості випадків у порушника має бути специфічна мета, наприклад, отримання зізнання, або необхідної інформації.

Науковий керівник: Толстенко Ю.О., к.ю.н., старший викладач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Література:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf
2. Прайс проти Сполученого Королівства 2001 року (Price v The United Kingdom) / Рішення Європейського Суду з прав людини від 10.07.2001 – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_073
3. «Рамішвілі та Кохреїдзе проти Грузії» 2009 року [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Georgia_ENG.pdf
4. «Ребок проти Словенії 2000» р. [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: <http://www.echr.ru/documents/doc/12077698/12077698-004.htm>
5. «Іванчук проти Польщі» 2001 року [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: <http://www.eurocourt.org.ua/Article.asp?AIIdx=428>
6. «Валашінас проти Латвії» 2001 року [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: <http://en.efhr.eu/2010/02/11/case-valasinas-v-lithuania-application-number-4455898-2001/>
7. «Рамішвілі та Кохреїдзе проти Грузії» 2009 року [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Georgia_ENG.pdf

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ
Матеріали науково-практичного круглого столу
28 квітня 2017 року

Українською, російською мовами
Текст подається в авторській редакції
Відповідальні за випуск: Я.О. Григоренко, Г.Ю. Федорова
Оригінал-макет: Г.Ю. Федорова

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Підписано до друку 10.05.2017 р. Формат 60x84/16.
Умовн.-друк. арк. 9,2. Наклад 50 прим.

Надруковано: ХНУ імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, пл. Свободи, 4, тел. 705-24-32
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3367 від 13.01.2009